

รายงานการประเมินผล

โครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร

Evaluation Report of The Project of Rehabilitation of Inhalant Dependent Juveniles by Drama Process

พรประภา	แก้วกล้า
รศ.ประภัศร	ปรีเอี่ยม
วงศวัฒน์	ปัญญาวุฒิวงศ์
กิ่งทอง	พันทิอัว
วีรยา	เรืองเจริญ
กรมคุมประพฤติ	กระทรวงยุติธรรม

โครงการนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก

โครงการจัดการองค์ความรู้เรื่องยาเสพติด (อสต.)

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

มูลนิธิแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ผู้กระทำผิด

พฤษภาคม 2552

กิตติกรรมประกาศ

การประเมินผลโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละครนี้สำเร็จได้ด้วยความสำเร็จของบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณ

○ โครงการจัดการองค์ความรู้เรื่องยาเสพติด (อสต.) และมูลนิธิแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ผู้กระทำผิดที่สนับสนุนเงินทุนในการดำเนินงาน

○ อาจารย์รัศมี เผ่าเหลืองทอง และอาจารย์พนิดา ฐาปนางกูร ผู้เปิดโลกการละครให้ผู้วิจัยได้รู้จัก

○ พระอธิการบุญทัน อตถกโม เจ้าอาวาสวัดป่าบึงวังยาว ท่านชโลธร ผาโคตร รองผู้ว่าราชการจังหวัดมหาสารคาม นายเดช เจริญฤทธิ์ และนางทองใส เชื้อท้อ อาสาสมัครคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคามทุกท่านและนักศึกษาโปรแกรมการศึกษาพิเศษ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามที่ให้ความความร่วมมือในการเก็บข้อมูลและรวบรวมข้อมูล

○ รศ.ดร.ประดิษฐ์ เอกทัศน์ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามที่กรุณาให้คำปรึกษา

○ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและครอบครัวทั้ง 18 ท่าน

○ คุณพนทิพ ชลชัยไพศาล และเจ้าหน้าที่กลุ่มแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด สำนักพัฒนาการคุมประพฤติ ตลอดจนเจ้าหน้าที่กองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทุกท่านที่ช่วยให้งานนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

หากความดีใดที่บังเกิดจากการใช้ประโยชน์จากรายงานฉบับนี้ คณะผู้วิจัยขอมอบให้ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตรทุกท่าน

คณะผู้วิจัย

พฤษภาคม 2552

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยใช้กระบวนการละคร เป็นการวิจัยประเมินผลโดยใช้ตัวแบบเหตุผล ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร ร่วมกับการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ การร่วมกิจกรรม สัมภาษณ์ และการจัดประชุมกลุ่มย่อย กับกลุ่มเป้าหมายทุกฝ่าย ตลอดจนการจัดประชุมเพื่อคืนข้อมูลให้กับผู้เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีพัฒนาการที่ดีขึ้น ในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม โดย ด้านร่างกาย พบว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ เรียนรู้การใช้ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวร่างกายซึ่งช่วยพัฒนาการทำงานประสานกันระหว่างมือ ตาและใจ อีกทั้งทำให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านจิตใจ พบว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีการเห็นคุณค่าตนเองเพิ่มขึ้น กล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพบปะชุมชนมากขึ้น ช่วยให้ผู้ใช้การฟื้นฟูฯ ได้ฝึกควบคุมและยับยั้งอารมณ์ตนเองได้และเรียนรู้ถึงการเอาชนะใจตนเอง เชื่อฟังและช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น มีความรับผิดชอบ พุดจามีเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนมีสัมมาคารวะ ด้านสังคม พบว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น การแต่งกายสะอาดมากขึ้น รู้จักทักทาย ความเป็นผู้ใหญ่ ในกลุ่มวัยรุ่นมีการปรับตัวได้ดี ความเป็นมิตร อ่อนน้อม จริงใจมากขึ้น เกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าเป็นที่ยอมรับของสังคม

2 แนวทางการพัฒนาโครงการในระยะต่อไป

ควรมีเวลาให้ความรู้ ความเข้าใจและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการละครและกระบวนการอื่นที่เกี่ยวข้องให้เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบ โดยจัดประชุมเตรียมงานและสรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ เพื่อให้การทำงานเป็นเอกภาพ มีความรู้ความเข้าใจและมีแนวทางการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ การคัดกรองสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ควรคัดเลือกเฉพาะผู้ที่เพิ่งเริ่มใช้สารระเหย เพราะผู้ที่เสพยาเป็นเวลานาน จะมีปัญหาทางสมองและอาการทางจิตร่วมด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรม ควรเพิ่มเวลาในการจัดโครงการ จะช่วยพัฒนาสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการได้มากขึ้นรวมทั้งควรจัดเวทีให้สมาชิกได้แสดงออกมากขึ้น ควรจัดกิจกรรมที่ฝึกวินัยเพิ่มขึ้น โดยอาจจัดให้มีการฝึกระเบียบวินัยก่อนที่จะนำกระบวนการฟื้นฟูเข้ามาใช้ เช่น ให้มีการฝึกวินัยที่ค่ายทหารก่อน เพื่อให้เด็กเชื่อฟังและมีวินัยเมื่อนำกระบวนการละครมาใช้ฟื้นฟู และ ภายหลังสิ้นสุดโครงการ ควรให้มีการบันทึกรายเดือนเพื่อรายงานความเปลี่ยนแปลงของผู้เข้าร่วมโครงการ และติดตามผลว่าครอบครัวได้มีส่วนช่วยเหลืออย่างไรบ้าง

3. แนวทางการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ กระบวนการละครสามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในการจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทั้งในโปรแกรมของสำนักงานคุมประพฤติและโปรแกรมของสถานที่เพื่อการฟื้นฟูแบบควบคุมตัว โดยเลือกนำแต่ละกิจกรรมไปใช้ในโอกาสต่างๆ เช่น เป็นกิจกรรม

สำหรับเตรียมความพร้อมของร่างกาย จิตใจและกิจกรรมซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการกลุ่ม หรือเป็นกิจกรรมสำหรับให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาโดยเสริมกับกิจกรรมที่ทำอยู่แล้วในโปรแกรมพื้นฐานหรือโปรแกรมเฉพาะด้าน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นอกจากนี้บางกิจกรรมผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ / ผู้ผ่านการฟื้นฟูฯ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ เช่น การวาดรูป การทำสมุดบันทึก การทำหน้ากาก การทำผ้าผัดข้อม และทักษะการแสดงต่างๆ เช่น การโยนบอล ละครใบ้ การอ่านบทกวี และการแสดงบนเวที เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดโครงการโดยใช้กระบวนการละครในการฟื้นฟูผู้ใช้สารระเหยอีกครั้ง โดยให้มีการออกแบบกระบวนการฟื้นฟูฯ ที่ชัดเจนตั้งแต่เริ่มจนจบ เพราะแม้ว่าผลจากการวิจัยครั้งนี้จะพบว่ากระบวนการละครมีผลในการปรับเปลี่ยนผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในด้านต่างๆ ก็ตาม แต่เนื่องจากโครงการนี้ได้ดำเนินการเป็นโครงการนำร่องเฉพาะในพื้นที่สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม และเป็นการดำเนินโครงการย่อยภายใต้โครงการใหญ่ โดยเป็นการดำเนินการในช่วงเดือนที่สอง ผลจากการจัดกิจกรรมและจัดตารางชีวิตของเดือนที่หนึ่ง ย่อมส่งผลมาถึงโครงการในเดือนที่สองด้วย การวางแผนตารางชีวิตและกิจกรรมแยกเป็นส่วนๆ ตามความรับผิดชอบของวิทยากร โดยไม่ได้นำมามองในภาพรวมเดียวกัน ทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวของผู้เข้าร่วมโครงการ จากการประเมินเห็นได้ชัดเจนว่า การไม่สอดคล้องกันในการบวนการแต่ละด้านของวิทยากรแต่ละชุด (วิทยากรกระบวนการ, วิทยากรละคร, พระ และเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ) ประกอบกับไม่มีเจ้าหน้าที่ซึ่งผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ เชื่อมโยงดูแลตลอดอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะ “ไม่มีวินัย” ทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรู้สึกว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปรับปรุง จึงควรได้มีการศึกษาเพิ่มเติมว่า การปลูกฝังเรื่องวินัยสามารถปลูกฝังผ่านกระบวนการละครได้มากน้อยเพียงใด หรือจะต้องมีกระบวนการใดเสริมกับกระบวนการละครที่มีอยู่แล้วบ้าง

2. หากมีการนำกระบวนการละครมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟูฯ ผู้ใช้สารระเหยในวงกว้างขึ้น คณะวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 การนำนวัตกรรมอะไรก็ตาม จำเป็นต้องให้มีความเข้าใจร่วมกับทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการละครซึ่งไม่เป็นที่คุ้นเคยของเจ้าหน้าที่ ต้องให้เกิดความเข้าใจและได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจึงจะเป็นทีม ทีมมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนา

2.2 ต้องทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ว่าการแก้ปัญหาวัยรุ่น ต้องเข้าใจและใช้มุมมอง การฟื้นฟูสมรรถภาพไม่ใช่ใช้เวลาสั้นๆ และเครื่องมือเดียว ความสุขเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน

2.3 ความสำเร็จของโครงการจำเป็นต้องมีผู้บริหารจัดการที่ชัดเจนและมองภาพรวมของกระบวนการได้

สารบัญ

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ	1
วัตถุประสงค์	2
ขอบเขตของการประเมิน	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์	4

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของกรมคุมประพฤติ	5
ความรู้เกี่ยวกับสารระเหยและการบำบัดรักษา	8
แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการละครและสื่อสร้างสรรค์ในการพัฒนา	13
แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	25

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology)	27
ขั้นตอนในการวิจัย	27
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	29
การเก็บรวบรวมข้อมูล	31
การวิเคราะห์ข้อมูล	31
สรุปวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	32

บทที่ 4

ผลการประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูลด้านทรัพยากร	33
ผลการประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูลด้านกระบวนการ	38
ผลการประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูลด้านผลผลิต	47
ผลการประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูลด้านผลลัพธ์	50

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การสรุปผลที่ได้จากการวิจัย	57
จุดอ่อนของโครงการ	59
จุดแข็งของโครงการ	59
แนวทางการพัฒนาโครงการในระยะต่อไป	59
แนวทางการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้	60
การอภิปรายผลการวิจัย	60
ข้อเสนอแนะ	62

บรรณานุกรม	63
------------	----

ภาคผนวก

ข้อเสนอกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้	ก
การนำเสนอนิทรรศการศิลปะและผลงานละครเวที	ข
บันทึกรายงานการประชุม	ค
การประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้ปฏิบัติงาน และสมาชิกผู้เข้ารับการอบรม	ง
ผลของโครงการจากมุมมองของสมาชิก	จ

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

รูปแบบในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของประเทศไทยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรมมากขึ้น ตั้งแต่รัฐบาลได้ประกาศสงครามยาเสพติด โดยใช้กระบวนการในการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษาควบคู่กันไป จนกระทั่งรัฐบาลนำปัญหายาเสพติดมาเป็นวาระเร่งด่วนทางสังคมที่ต้องการให้การดูแล จึงได้มีนโยบายในการปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจังเป็นเหตุให้ผู้เสพ/ติดยาเสพติดหันไปใช้สารระเหยมากขึ้น กระทรวงยุติธรรมจึงกำหนดให้ผู้ใช้สารระเหยเป็นผู้ที่ต้องถูกนำเข้าสู่กระบวนการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 ซึ่งบังคับตามกฎหมายเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2551 และเพื่อรองรับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ใช้สารระเหยซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูจึงต้องเป็นกระบวนการที่มีพลังดึงดูดความสนใจ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองมากพอ

กลุ่มงานพัฒนาระบบการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด กรมคุมประพฤติ ซึ่งรับผิดชอบการพัฒนา รูปแบบ วิธีการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของกรมคุมประพฤติพิจารณาเห็นว่ากระบวนการละครเป็นเครื่องมือที่สามารถช่วยให้เด็กและเยาวชนที่ใช้สารระเหยได้ฟื้นฟูสมรรถภาพของสมอง ระบบประสาทและการเคลื่อนไหวของร่างกายซึ่งได้รับผลกระทบจากการใช้สารระเหย นอกจากนี้ กระบวนการละคร ซึ่งหมายรวมถึงศิลปะ ดนตรี การละครและสื่อสร้างสรรค์ต่างๆ ยังเป็นเครื่องมือที่ทำให้ผู้ใช้สารระเหย มีโอกาสสำรวจตนเองอย่างค่อยเป็นค่อยไป จนกระทั่งค้นพบศักยภาพที่สามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเอง ชุมชนและสังคม เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น รู้สึกรักตนเองและผู้อื่น พัฒนาไปสู่การดำรงชีวิตเชิงบวกในสังคม กระบวนการละครจึงน่าจะเหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการฟื้นฟูผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชน กรมคุมประพฤติ โดยกองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคามร่วมกับศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดมหาสารคาม จึงจัดทำโครงการ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละครขึ้น ในระหว่างวันที่ 15 กันยายน – 15 พฤศจิกายน 2551 โดยผู้เข้าร่วมโครงการเป็นผู้ติดสารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 20 คน ซึ่งเข้ารับการฟื้นฟูฯ อยู่ที่วัดบึงบัว จังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่ วันที่ 15 สิงหาคม – 15 ธันวาคม 2551 รวม 120 วัน โครงการดังกล่าวดำเนินการในลักษณะโครงการนำร่องในช่วงเดือนที่ 2 และ 3 ของการฟื้นฟูฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการได้พัฒนาทักษะชีวิตจาก

กิจกรรมอันหลากหลายที่ใช้กระบวนการละครเป็นเครื่องมือบูรณาการจนสามารถนำเสนอผลงานสู่สาธารณะ และเป็นแกนในการสร้างเครือข่ายเยาวชนคนรักละครในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่ผ่านกระบวนการแก้ไข ฟื้นฟูฯ ของกรมคุมประพฤติตลอดจนเยาวชนในชุมชนของตนเองโดยวิทยาการกระบวนการละคร ได้กำหนด กิจกรรมหลักๆ ในช่วง 2 เดือน ไว้ดังนี้

- 1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการศิลปะและละครในการบำบัดและฟื้นฟูศักยภาพ ให้แก่สมาชิกผู้ติดสารระเหย อย่างเข้มข้นครั้งละ 7 วัน เดือนละ 1 ครั้ง รวม 2 ครั้ง
- 2) ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเชิงบวกของสมาชิกผู้ติดสารระเหยด้วยกระบวนการศิลปะ ละคร ดนตรี และสื่อสร้างสรรค์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้านมาให้ความรู้ ทั้งจากส่วนกลางและที่เป็น ปรารักษ์ชาวบ้าน ศิลปินพื้นบ้าน ช่างฝีมือของชุมชน เน้นการตระหนักรู้และเข้าใจตนเองผ่านประสบการณ์ การทำงานจริง บูรณาการเข้ากับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งสมาชิกแต่ละคนมีพื้นฐานอยู่แล้ว นำไปสู่การ รังสรรค์ผลงานหลากหลายเพื่อเสนอต่อสาธารณชน
- 3) จัดเวทีนำเสนอผลงานของเยาวชนฯ เพื่อให้เห็นความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของเยาวชนฯ โดย ให้มีการแสดงในศูนย์ฟื้นฟูฯ ในวันครบคร้วหรือการแสดงในชุมชนในโอกาสตามวันสำคัญตามประเพณี ท้องถิ่น (โดยเชิญครอบครัว ชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง มาชมการแสดง) เดือนละ 1 ครั้ง รวม 2 ครั้ง
- 4) การจัดแสดงละครและผลงานของเด็กและเยาวชนฯ ที่ได้ทำมาตลอดระยะเวลาการฟื้นฟูฯ โดย ให้เด็กและเยาวชนฯ ได้จัดการแสดงและนำผลงานมาจัดนิทรรศการให้ครอบครัว ชุมชน และผู้สนใจได้เข้า ชมการแสดง รวม 5 ครั้ง

ต่อมาเมื่อคณะวิทยาการละครได้ดำเนินการฟื้นฟูฯ ด้วยกระบวนการละครประมาณ 2 สัปดาห์โดยได้ มีกิจกรรมที่ดำเนินการไปแล้วตามลำดับ ดังนี้

1. การอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะการสื่อสารและการละครอย่างเข้มข้น ครั้งที่ 1 เป็นการ จัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เข้ารับการอบรม โดยเนื้อหาการอบรมมีขั้นตอนการเตรียม ความพร้อม เช่น การใช้เกมและกระบวนการกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมได้สร้างความคุ้นเคยระหว่าง กัน มีการฝึกทักษะการแสดงเบื้องต้น เช่น การใช้เสียง การใช้ร่างกาย การเคลื่อนไหว การต่อตัว การแสดง ละครใบ้ การทำสมุดบันทึก การอ่านคำผญา การวาดภาพ การทำผ้ามัดย้อม และ การทำหน้ากาก เป็นต้น
2. การฝึกทักษะและซ้อมแสดง เป็นการดำเนินการในขั้นการผลิตละคร ซึ่งจะมีการฝึกซ้อมจน สามารถสร้างละครเป็นเรื่องได้ เพื่อฝึกการทำงานร่วมกันเป็นทีมตามความถนัดของตนเอง
3. การนำเสนอผลงานสู่สาธารณะ โดยจัดกิจกรรม “วันละครสื่อใจ อุ่นไอรักครอบครัว” ผู้เข้ารับการ อบรมได้แสดงผลงานทางศิลปะและการละครที่ได้รับการอบรมและซ้อมแสดงให้แก่ผู้ปกครองและ ครอบครัวที่มาร่วม รวมทั้งมีการเชิญแขกที่เป็นผู้นำในท้องถิ่นและคนในชุมชนมาชมการแสดง

จากกิจกรรมที่ได้ดำเนินการไปแล้ว 3 กิจกรรม ผลการจัดกิจกรรมเป็นที่น่าพอใจ ผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ ที่เข้าร่วมโครงการมีพัฒนาการที่ดี มีผลงานที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ด้านกระบวนการละครที่ใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยในระบบบังคับภายใต้บริบทของสังคมให้ก้าวหน้าขึ้นไป และมีแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาโปรแกรมการฟื้นฟูผู้ใช้สารระเหยต่อไป จึงเห็นสมควรให้มีการวิจัยประเมินผลโครงการ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละครขึ้น โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อประเมินผลและถอดบทเรียนว่ากระบวนการละครมีผลในการพัฒนาเยาวชนผู้เข้าร่วมการอบรมอย่างไรบ้าง หากจะนำกระบวนการละครมาใช้ในการฟื้นฟูฯ ผู้ใช้สารระเหยต่อไป ต้องการปัจจัยเงื่อนไขใดบ้างจึงจะทำให้โครงการประสบความสำเร็จ และมีข้อควรระวังหรืออุปสรรคใดบ้างที่เกิดจากโครงการ การประเมินผลครั้งนี้จึงเป็นการประเมินหลังจากที่เริ่มโครงการไปแล้ว ดังนั้นในการประเมินจึงเลือกใช้ตัวแบบเหตุผล (Logic model) คือตัวแบบที่ประยุกต์ขึ้นเพื่อประเมินลำดับขั้นตอนการทำงานที่สามารถให้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ โดยเน้นความสอดคล้องของเป้าหมายกับผลลัพธ์ระยะสั้น

วัตถุประสงค์

เพื่อประเมินผลและถอดบทเรียนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร

ขอบเขตของการประเมิน

1. การประเมินผลโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละครจะประเมินเฉพาะการดำเนินการที่อยู่ในช่วงระยะเวลา 2 เดือน ซึ่งกรมคุมประพฤติ โดยกองพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคามร่วมกับศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดมหาสารคามได้จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 15 กันยายน – 15 พฤศจิกายน 2551 โดยมีวิทยากรจากคณะละครสองแปด ซึ่งนำโดย อาจารย์รัชมี เผ่าเหลืองทอง เป็นผู้ดำเนินการกระบวนการหลัก
2. การประเมินเพื่อมุ่งตอบคำถาม 5 ข้อ ดังนี้
 - 2.1 กระบวนการละครสามารถพัฒนาผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ ได้อย่างไร
 - 2.2 การดำเนินโครงการนี้มีจุดอ่อนอย่างไร มีข้อควรระวังหรืออุปสรรคใดบ้างที่เกิดจากการดำเนินโครงการ
 - 2.3 การดำเนินโครงการนี้มีจุดแข็งอย่างไร มีปัจจัยเงื่อนไขใดบ้างที่สนับสนุนให้โครงการและกิจกรรมประสบความสำเร็จ

2.4 แนวทางการพัฒนาโครงการในระยะต่อไปจะทำได้บ้าง

2.5 กระบวนการละครจะสนับสนุนและพัฒนากระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนในความดูแลของกรมคุมประพฤติได้อย่างไร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้จากผลการประเมินจะเป็นแนวทางสำหรับกรมคุมประพฤติ และจังหวัดมหาสารคาม ในการพัฒนาแนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยในความดูแลต่อไป และนำไปพัฒนาคู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับพนักงานคุมประพฤติ ทั้งยังอาจนำไปผลักดันนโยบายเพื่อดำเนินการขยายผลได้อย่างหนักแน่นและมีองค์ความรู้รองรับ

นิยามศัพท์

ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ หมายถึง ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นผู้ใช้สารระเหยของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพอยู่ที่วัดบึงวังยาว อ.เมือง จังหวัดมหาสารคาม ระหว่างวันที่ 15 กันยายน – 15 พฤศจิกายน 2551

กระบวนการละคร หมายถึง กระบวนการศิลปะ ละคร ดนตรี และสื่อสร้างสรรค์ ที่พัฒนาขึ้นเพื่อใช้ในการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ในระยะเวลา 2 เดือน ประกอบด้วยกิจกรรมหลักๆ ดังนี้

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะการสื่อสารและการละครอย่างเข้มข้น 2 ครั้งๆ ละ 7 วัน

2. ส่งเสริมการเรียนรู้และการทำงานอย่างสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการละครและสื่อสร้างสรรค์ เพื่อนำความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้จากวิทยากร ปราชญ์และศิลปินพื้นบ้าน รวมทั้งประสบการณ์การทำงานจริงมาบูรณาการให้เข้ากับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และรังสรรค์เป็นผลงานละครและสื่อสร้างสรรค์พร้อมที่จะปรากฏแก่สาธารณชน (ฝึกทักษะและซ้อมการแสดง) 5 สัปดาห์

3. จัดเวทีนำเสนอผลงานฯ เพื่อให้เห็นความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ในระหว่างการอบรม โดยจัดแสดงและนำเสนอผลงานให้ครอบครัวและผู้เกี่ยวข้องชมที่ศูนย์ฟื้นฟูฯ

4. จัดแสดงละครและผลงานของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่ได้ทำมาตลอดระยะเวลาการฟื้นฟูฯ ในพื้นที่สาธารณะต่างๆ จำนวน 5 ครั้งๆ ละ 1 วัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการประเมินผลโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการประเมิน ดังนี้

1. แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของกรมคุมประพฤติ
2. ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติดและการบำบัดรักษา
3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการละครและสื่อสร้างสรรค์ในการพัฒนา
4. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของกรมคุมประพฤติ

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของกรมคุมประพฤติเป็นการดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 ซึ่งมีความเป็นมาและสาระสำคัญโดยสรุป ดังนี้

ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พุทธศักราช 2545 เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2545 ระบบบังคับบำบัดได้ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในบางพื้นที่เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2546 และมีผลบังคับใช้ทั่วประเทศ ตั้งแต่วันที่ 21 เมษายน 2546 การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัดนี้ไม่ได้มีการดำเนินการกับผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ที่ถูกจับกุมดำเนินคดีเหมือนผู้ต้องหาทั่วไป แต่อยู่ภายใต้หลักการที่ว่าผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด มีสภาพเป็นผู้ป่วยอย่างหนึ่ง มิใช่อาชญากรปกติ จึงมีกระบวนการเป็นพิเศษ โดยนำมาตรการเรื่องการเบี่ยงเบนคดีอาญาออกจากกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ในชั้นอัยการ และมาตรการชะลอการฟ้องมาใช้ด้วย การดำเนินการมีลักษณะเป็นการบังคับให้ผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด เข้ารับการบำบัดรักษา และฟื้นฟูสมรรถภาพตามที่กฎหมายกำหนด โดยเมื่อผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ถูกจับในความผิดที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในสี่ ฐานความผิด คือ (1) เสพ (2) เสพและมีไว้ในครอบครอง (3) เสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และ (4) เสพและจำหน่าย ตามชนิด ประเภท และปริมาณที่กำหนดไว้ในกฎหมาย จะต้องเข้าสู่กระบวนการตรวจพิสูจน์ว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ หากปรากฏเป็นผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดจะต้องเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพจนครบระยะเวลาตามกฎหมาย หากผลการฟื้นฟูฯ เป็นที่พอใจ กล่าวคือ ผลการฟื้นฟูฯ ผ่านเกณฑ์การประเมินผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด บุคคลนั้นจะพ้นจากข้อกล่าวหาที่ถูกจับดำเนินคดีและกลับไปใช้ชีวิตในสังคมเช่นบุคคลทั่วไป

การดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟู แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

1. การตรวจพิสูจน์ว่าผู้ต้องหาที่กระทำผิดและเข้าสู่กระบวนการของกฎหมายนี้เป็นผู้เสพหรือผู้ติดยาเสพติดหรือไม่ ดำเนินการโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุมประพฤติ ซึ่งจะดำเนินการรวบรวมข้อมูลของ ผู้เข้ารับการตรวจพิสูจน์ในด้านต่างๆ โดยใช้แบบประเมินทางกาย จิตใจ และสังคม เป็นเครื่องมือในการคัดกรองเบื้องต้น และเป็นแนวทางในการเสนอแผนการฟื้นฟู ต่อคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จากนั้นคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในแต่ละพื้นที่จะพิจารณาวินิจฉัย และกำหนดแผนการฟื้นฟู ให้เหมาะสมกับผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด เป็นรายบุคคล

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นการทำงานร่วมกันในลักษณะพหุภาคี การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมี 2 รูปแบบ คือ การฟื้นฟู แบบควบคุมตัว และการฟื้นฟู แบบไม่ควบคุมตัว โดยการฟื้นฟูแบบควบคุมตัวนั้น จะเป็นกรณีที่เห็นว่าผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด ไม่สามารถที่จะควบคุมตนเองให้เข้ารับการฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องจนครบกำหนดได้ หรือมีแนวโน้มที่จะสร้างความเดือดร้อนให้กับคนรอบข้างหรือชุมชนที่ตนอยู่ การฟื้นฟู แบบควบคุมตัว ดำเนินการโดย กองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ กรมการปกครอง กรมการแพทย์ กองบัญชาการทหารสูงสุด สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (ลาดหลุมแก้ว) ซึ่งอยู่ในสังกัดของกรมคุมประพฤติ โดยใช้โปรแกรมการฟื้นฟู ตามหลักวิชาการ ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ส่วนการฟื้นฟู แบบไม่ควบคุมตัวนั้น จะเป็นกรณีที่เห็นว่าผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด มีอาชีพที่เป็นกิจจะลักษณะ มีภาระในการดูแลครอบครัว หรือเป็นผู้ที่ยังสามารถควบคุมตนเองให้เข้ารับการฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องจนครบกำหนดได้และไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับคนรอบข้างหรือชุมชนที่ตนอยู่ ก็จะดำเนินการส่งตัวไปเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู แบบผู้ป่วยนอกหรือผู้ป่วยใน (กรณีมีอาการแทรกซ้อนทางกายหรือจิตใจ) ตามโรงพยาบาลของรัฐเช่นเดียวกับระบบสมัครใจ ซึ่งดำเนินการโดยสถานพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ส่วนผู้ที่เป็นเพียงผู้เสพ ไม่ถึงขั้นเป็นผู้ติดยาเสพติดนั้น จะดำเนินการฟื้นฟู ในโปรแกรมสำนักงานคุมประพฤติ ซึ่งดำเนินการโดยสำนักงานคุมประพฤติในสังกัดกรมคุมประพฤติ โดยให้พนักงานคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติต่างๆ จัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งประกอบด้วย โปรแกรมพื้นฐานซึ่งเป็นโปรแกรมสำหรับผู้เข้ารับการฟื้นฟู ทุกคนและโปรแกรมเฉพาะด้านซึ่งเป็นโปรแกรมที่เข้มข้นขึ้นสำหรับผู้มีปัญหาแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ยังมีโปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มและแบบรายบุคคล โปรแกรมการฟื้นฟู ด้วยหลักธรรมทางศาสนา(วิถีพุทธ) การฟื้นฟูด้วยค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและการให้ทำงานบริการสังคม ฯลฯ ทั้งนี้การฟื้นฟู ทั้ง 2 รูปแบบ จะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด เพื่อให้สามารถมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยให้เข้ารับการฝึกอาชีพ ส่งเสริมการทำงาน ตลอดจนให้การสงเคราะห์ต่างๆ ตามความจำเป็น และจะมีการประเมินผลการฟื้นฟู เพื่อเสนอคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในแต่ละพื้นที่เพื่อพิจารณาว่าบุคคลเหล่านั้นสามารถกลับคืนเป็นคนดีของสังคมได้หรือไม่

เมื่อคณะอนุกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดวินิจฉัยว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจนครบถ้วน ตามที่ได้กำหนดในแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นที่น่าพึงพอใจแล้วให้ถือว่าผู้นั้นพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าวหา และให้คณะอนุกรรมการฯ มีคำสั่งปล่อยตัวผู้นั้นไปและแจ้งผลให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการทราบ และหากผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดยังไม่เป็นที่พอใจ ให้คณะอนุกรรมการฯ รายงานความเห็นไปยังพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาดำเนินคดีผู้นั้นต่อไป

แนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหย

เนื่องจากสารระเหยเป็นสารเสพติดตัวใหม่ที่เข้าสู่การฟื้นฟูในระบบบังคับ ผลกระทบจากการใช้สารที่มีต่อร่างกายแตกต่างจากสารเสพติดอื่น จึงได้มีการแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาระบบการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วยสารระเหย โดยมีรองผู้อำนวยการกลุ่มภารกิจเทคนิควิชาการสถาบันธัญญารักษ์ เป็นประธานและผู้แทนสถาบันธัญญารักษ์เป็นเลขานุการ ซึ่งมีผู้แทนกรมคุมประพฤติเป็นคณะทำงานด้วย กำหนดให้มีหน้าที่ศึกษาพัฒนาจัดทำคู่มือแนวทางวิธีการตรวจพิสูจน์ แนวทางวิธีการวินิจฉัย เพื่อจำแนกผู้ป่วยสารระเหย รวมทั้งกระบวนการบำบัดรักษา แนวทางการติดตามและอื่นๆ ซึ่งผลการประชุมคณะทำงานได้กำหนดแนวทางการฟื้นฟูผู้ใช้สารระเหย ดังนี้

1) ผู้เสพยาสารระเหย หมายถึง ผู้เริ่มใช้สารระเหยหรือใช้เป็นครั้งคราว สามารถดูแลได้โดยใช้การฟื้นฟูแบบไม่ควบคุมตัว โดยโปรแกรมสำนักงานคุมประพฤติ ซึ่งสามารถที่จะพัฒนาจากโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูที่ใช้ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันร่วมกับวิธีการฟื้นฟู โดยรูปแบบค่ายพัฒนาทักษะชีวิตซึ่งใช้เวลาประมาณ 3-5 วัน

2) ผู้ติดสารระเหย หมายถึง ผู้เสพยาสารระเหยเป็นประจำหรือเสพยาจนเกิดปัญหา แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม

- 2.1) ผู้ติดน้อย สามารถรักษาแบบผู้ป่วยนอก ณ โรงพยาบาลของรัฐ โดยใช้โปรแกรม Matrix ได้ แต่จะต้องปรับหลักสูตรใช้ระยะเวลา 6 เดือน
- 2.2) ผู้ติดมาก ทางทฤษฎีควรรักษาแบบผู้ป่วยใน แต่เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องสถานที่จึงเป็นดุลยพินิจของแพทย์ อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ป่วยไม่ drop out การบำบัดรักษาแบบผู้ป่วยนอกก็จะช่วยผู้ป่วยให้หายจากภาวะการเสพติดได้

ซึ่งทั้งสองกรณีสามารถดำเนินการฟื้นฟูแบบควบคุมตัวในหน่วยงานภาคีที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยสามารถเลือกหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเป็นที่ฟื้นฟูสำหรับผู้ป่วยสารระเหยโดยเฉพาะและควรนำผู้ป่วยเข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟู เป็นรุ่นพร้อมกัน

3) ผู้ติดสารระเหยที่มีภาวะแทรกซ้อนทางกายและจิต หมายถึง ผู้เสพยาสารระเหยจนเกิดผลกระทบต่อร่างกาย/สมองและมีอาการทางจิต ต้องรักษาโดยผู้เชี่ยวชาญ ในกรณีพบผู้ป่วยที่มีภาวะไอคิวต่ำ มีการเรียนรู้ช้ามากต้องส่งโรงพยาบาลจิตเวชเด็ก เช่น โรงพยาบาลราชานุกูล โรงพยาบาลยุวประสาท เป็นต้น

ข้อสังเกต ผู้ป่วยสารระเหยที่เป็นเด็กเรื้อรังมีการ drop out สูงมาก จึงควรดำเนินการในลักษณะการจัดค่าย และมีนักวิชาชีพสาธารณสุขเข้าไปช่วยดำเนินการ

3. การติดตามผล หลังจากที่ได้รับผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้รับการบำบัดฟื้นฟูฯ จนผลการฟื้นฟูฯ ผ่านเกณฑ์การประเมินผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดแล้ว กรมคุมประพฤติจะดำเนินการติดตามผลอีก 1 ปี โดยใช้กลไกของภาคประชาชน ควบคู่ไปกับการติดตามสงเคราะห์ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ ไม่หวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก

2. ความรู้เกี่ยวกับสารระเหยและการบำบัดรักษา

สารระเหยคืออะไร (สถาบันวิจัยดาราศาสตร์, 2550)

สารระเหย คือ สารไฮโดรคาร์บอนที่ได้จากการสกัดน้ำมันปิโตรเลียม มีลักษณะเป็นไอระเหยได้ในอากาศ ประกอบด้วย Toluene, acetone, butane, benzene, trichloroethylene ซึ่งพบในกาว แล็กเกอร์ ทินเนอร์ น้ำมันเบนซิน ยาล้างเล็บ เครื่องสำอางบางประเภท สีพ่น เป็นต้น เมื่อสูดดมเข้าไปจะเป็นอันตรายต่อร่างกาย โดยมีผลต่อระบบประสาท

สารระเหยถูกนำมาใช้ตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ และเริ่มใช้อย่างแพร่หลายในศตวรรษที่ 18 เป็นที่รู้จักในชื่อ ก๊าซหัวเราะ (ก๊าซไนตรัสออกไซด์) ก๊าซชนิดนี้เมื่อถูกสูดดมเข้าไปแล้ว จะทำให้มีความสนุกสนาน รื่นเริง เป็นที่นิยมมากในวงสังคมนักสูงของประเทศอังกฤษ ต่อมาได้ถูกนำมาใช้ทางการแพทย์ในการลดการเจ็บปวด และทำให้สงบ จนกระทั่งถึงกลางศตวรรษที่ 18 ได้มีการค้นพบ ether และ chloroform ซึ่งถูกนำมาใช้เป็นยาสลบจนถึงปัจจุบัน

เมื่อเริ่มเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม ได้มีการสังเคราะห์สารใหม่ๆ เพิ่มขึ้น เช่น จากกระบวนการกลั่นน้ำมัน สารละลายต่างๆ น้ำยาล้าง น้ำยาขจัดคราบมัน กาว ซึ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ถูกนำมาใช้ในอุตสาหกรรม ในที่ทำงานและที่บ้าน ดังนั้นสารระเหยจึงสามารถหาได้ง่ายและมีราคาถูก ด้วยเหตุนี้สารระเหยจึงเริ่มเป็นปัญหาสังคมและแพร่ระบาดอย่างหนักในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 1 จนถึงปัจจุบัน

ประเภทของสารระเหย

สารระเหยเกือบทุกชนิดเป็นของเหลว มีกลิ่นเฉพาะตัว ระเหยได้ดี มีความหนืดต่ำ ค่าแรงตึงผิวต่ำ บางตัวติดไฟได้ เช่น Toluene, Ethyl Acetate, Acetone เป็นต้น ส่วนมากมักไม่มีสี ไม่มีตะกอน ค่าความดันไอต่ำ ละลายน้ำได้แต่ไม่ดี แต่มีคุณสมบัติละลายได้ดีในไขมัน

การแบ่งประเภทของสารระเหย แบ่งตามคุณสมบัติทั่วไปได้ 4 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1. ตัวทำละลายที่ระเหยได้ (Volatile solvents) เป็นของเหลวที่ระเหยได้ที่อุณหภูมิห้อง มีราคาถูกและพบได้ทั่วไป มักใช้ในครัวเรือนและอุตสาหกรรม ได้แก่ ทินเนอร์, น้ำยาซักแห้ง, น้ำมันก๊าด, น้ำยาลบคำผิด เป็นต้น
2. ละอองลอย (Aerosols) เป็นสารที่บรรจุในภาชนะสำหรับฉีดพ่น ประกอบด้วยอนุภาคของสารและสารละลาย ได้แก่ สีสเปรย์, สเปรย์ปรับอากาศ, สเปรย์ฉีดผม, สเปรย์รักษาเส้นใยผ้า เป็นต้น
3. ก๊าซ (Gases) รวมทั้งก๊าซที่ใช้ในทางการแพทย์ ครัวเรือน และอุตสาหกรรม
 - ก๊าซที่ใช้ทางการแพทย์ ได้แก่ ether, chloroform, halothane และ nitrous oxide
 - ก๊าซที่ใช้ในครัวเรือนและอุตสาหกรรม ได้แก่ butane lighters, propane tanks, สารทำความเย็น
4. สารไนไตรท์ ได้แก่ cyclo hexyl nitrite, isoamyl nitrite และ isobutyl nitrite สารกลุ่มไนไตรท์ออกฤทธิ์ขยายเส้นเลือดและคลายกล้ามเนื้อ นอกจากนี้ยังใช้เพื่อเพิ่มความสนุกในกิจกรรมทางเพศ สารไนไตรท์เป็นสารที่ห้ามจำหน่ายแต่อาจพบได้ในรูปแบบของ น้ำยาล้างหัวอ่านวีดีโอ น้ำยาปรับกลิ่นห้อง น้ำยาทำความสะอาดเครื่องหนัง เป็นต้น

การเสพติดสารระเหย

สารระเหยส่วนใหญ่ที่ผู้ปวยนิยมเสกกันจะมีลักษณะเป็นของเหลว วิธีการเสกจึงมักใช้เศษผ้า สำลี ชุบแล้วนำมาดม หรือนำเศษผ้านั้นไปใส่ในหลอดยาสูบ เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจว่าดมยาสูบ หรือดมจากภาชนะบรรจุโดยตรง ในบางรายจะนำสารระเหยมาใส่ในถุงพลาสติกและสูดดมจากถุงพลาสติกอีกที วิธีการนี้พบมากในรายที่ชอบเสกสีสเปรย์

เมื่อสูดดม สารระเหยจะแพร่สู่ถุงลมปอด และเข้าสู่กระแสเลือด เนื่องจากสารระเหยละลายได้ดีในไขมัน สารระเหยจึงสามารถกระจายอย่างรวดเร็วในอวัยวะที่มีส่วนประกอบของไขมัน ได้แก่ สมอง ไขกระดูก ต่อมหมวกไต ไต และตับ การออกฤทธิ์ของสารระเหยอาจแสดงให้เห็นในเวลาเป็นวินาทีหรือเพียง 2-3 นาทีเท่านั้น ความเข้มข้นของสารถึงระดับสูงสุดในกระแสเลือด (Peak plasma concentration) ใช้เวลาเพียง 15-30 นาทีหลังการสูดดม ทั้งนี้ขึ้นกับวิธีการสูดดม การสูดดมด้วยถุงพลาสติก จะให้ระดับสารระเหยในเลือดสูงกว่าการสูดดมด้วยวิธีอื่น

ฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของสารระเหยแต่ละชนิดแตกต่างกันมากทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของสารแต่ละชนิด แต่โดยทั่วไปสารระเหยจะออกฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง โดยเฉพาะสมองส่วนกลางเช่นเดียวกับสุราและยานอนหลับ การกดสมองส่วนกลางขึ้นอยู่กับปริมาณสารที่สูดดม ในขนาดต่ำๆ สามารถทำให้เกิดฤทธิ์เคลิ้มฝัน ภาวะหลงผิด และประสาทหลอน ในขนาดสูงจะทำให้เกิดอาการโคม่าและชัก อาการในระยะแรกจะทำให้มีความรู้สึกตื้นตื้น ศีรษะเบา หลังจากนั้นจะทำให้มีอาการมึนเมาเหมือนเมาสุรา พูดจ้อ อ้อแอ้ไม่ชัด ไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ เพราะกล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน หลังจากเกิดอาการมึนเมาแล้ว

ถ้ายังคงสูดดมต่อไปอีก 30-45 นาที จะทำให้มีอาการง่วงนอน ชีพจรและหมดสติในที่สุด บางรายอาจเกิดอาการชักขึ้นได้ สารระเหยมีผลต่อแทบทุกระบบของร่างกายต่างๆ เช่น

- การหายใจเอาไอระเหยของสารเข้าไปจะก่อให้เกิดการระคายเคืองต่อระบบทางเดินหายใจ
- การสัมผัสทางผิวหนัง จะก่อให้เกิดการทำลายชั้นไขมันของผิวหนังอย่างรุนแรง ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดผื่นแดง ผิวหนังแห้งและแตก ก่อให้เกิดการปวดแสบปวดร้อนได้
- การรับประทาน ทำให้เกิดอาการปวดท้อง คลื่นไส้ อาเจียน ปวดศีรษะและเป็นอันตรายต่อชีวิตได้
- การสัมผัสถูกตา ไอระเหยของสารจะก่อให้เกิดการระคายเคืองต่อตา ทำให้ปวดตา น้ำตาไหลตาแดงและเยื่อตาอักเสบได้

อาการติดสารระเหย (Inhalants dependence)

ภายหลังการหยุดเสพ 24-48 ชั่วโมง ผู้ป่วยจะมีอาการขาดสารระเหยโดยมีอาการสั่น กระวนกระวาย ตื่นเต้น นอนไม่หลับ หงุดหงิดง่าย เหงื่อออกมาก อาการเพ้อคลั่ง ชักและกล้ามเนื้อเป็นตะคริว

ความเป็นพิษต่อร่างกายที่เกิดขึ้นแบ่งได้เป็น 2 ระยะ คือ พิษเฉียบพลัน และพิษเรื้อรัง

พิษเฉียบพลัน พบอาการทางระบบประสาท หัวใจและปอด เป็นอาการนำ ซึ่งอาการทางระบบประสาทเหมือนกับอาการพิษจากแอลกอฮอล์ รวมทั้งมีอาการเคลิ้มสุข พุดจาสับสน เดินโซเซ เห็นภาพซ้อน สับสนและมีภาวะกดประสาทส่วนกลาง รวมทั้งอาจเกิดประสาทหลอนทางการได้ยินและการมองเห็น ชักและโคม่า

พิษเรื้อรัง ผู้เสพสารระเหยเป็นเวลานานมักเกิดอาการแทรกซ้อนทางระบบประสาทส่วนกลางที่ไม่สามารถรักษากลับคืนได้ ทำให้เกิดภาวะการเรียนรู้ลดลง สมอ่งเสื่อม เป็นต้น นอกจากนี้สารระเหยยังมียผลทำลายปอด ทรวงอก ไต ท่อน้ำเหลือง ระบบเลือด และสารระเหยหลายชนิดยังเป็นสารก่อมะเร็งอีกด้วย เช่น Isopropylacetone

จากอาการดังกล่าวแล้วข้างต้น ปัจจุบันสารระเหยจึงถือได้ว่าเป็นสารเสพติดที่มีการเสพติดเช่นเดียวกับสารอื่นๆ เช่น เฮโรอีน ยาบ้า การดูแลแก้ไขจึงต้องนำวิธีการที่ใช้กับผู้ป่วยยาเสพติดอื่นๆ มาดำเนินเช่นเดียวกัน

กลไกการเสพติดสารระเหยในสมอง

สมองทำหน้าที่รับรู้และควบคุมทุกส่วนของร่างกาย โดยมีการรับรู้จากประสาทสัมผัสต่างๆ และสั่งงานไปยังกล้ามเนื้อต่างๆ รวมทั้งมีการสั่งการให้หลั่งสารเคมีและฮอร์โมนต่างๆ ด้วย สมองจะมีการแยกเป็นส่วนๆ เพื่อทำหน้าที่เฉพาะแตกต่างกันไป ในแต่ละส่วนก็ยังมี การเชื่อมต่อกันเพื่อประสานการทำงานซึ่งกันและกัน โดยสารระเหยจะไปออกฤทธิ์ตรงสมองส่วนที่เรียกว่า วงจรความพึงพอใจ

วงจรความพึงพอใจในมนุษย์และสัตว์มีขึ้นตามธรรมชาติ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นสุขพึงพอใจ วงจรนี้จะทำงานเมื่อได้กินอิ่ม ดื่มน้ำ หรือมีความสุขสุดขีดจากการมีเพศสัมพันธ์ เพื่อให้สัตว์สามารถดำรงชีวิตและ

สืบเผ่าพันธุ์ต่อไปได้ วงจรความพึงพอใจอาจเรียกว่า Limbic reward system หรือ Dopamine reward system วงจรนี้อยู่ระหว่าง Ventral Tegmental Area (VTA) กับ Nucleus Accumbens สารระเหยจะออกฤทธิ์ที่วงจรนี้ โดยกระตุ้นให้มีการหลั่ง Dopamine ออกมามากในบริเวณ Nucleus Accumbens นอกจากนี้ dopamine ยังเกี่ยวกับเรื่องของความจำและการเรียนรู้อีกด้วย

การศึกษาของ Riegel AC และคณะ ในหนูทดลอง หลังจากฉีดโทลูอินให้หนู ทำให้หนูมีอาการอยากยาและกดคันเพื่อใช้ยามากขึ้นแบบเดียวกับการทดลองในหนูที่เคยมีการศึกษากับสารเสพติดตัวอื่นด้วย เช่น ยาบ้า เฮโรอีน นิโคติน จากการศึกษาในหนูทดลองนี้ จึงพอเทียบเคียงได้ว่า โทลูอินซึ่งเป็นสารระเหยที่นิยมเสกกันมีฤทธิ์ทำให้เสพติดได้ไม่ต่างจากยาเสพติดอื่นๆ

สาเหตุของการเสพติดสารระเหย

มีการศึกษาจำนวนมากเกี่ยวกับปัจจัยของการติดสารเสพติด เช่น ครอบครัวแตกแยก ขาดความอบอุ่น ขาดการศึกษา สังคมเสื่อมทรามลง แต่ปัจจุบันพบว่า การติดสารเสพติดเกิดจากหลายปัจจัยร่วมกัน สามารถแยกได้เป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้

1. สาเหตุที่มาจากตัวผู้เสพ เช่น ลักษณะทางพันธุกรรม โรคทางจิตเวช
2. สาเหตุจากตัวสารเสพติด ซึ่งสารระเหยมีคุณสมบัติทำให้เกิดความพึงพอใจคล้ายกับการดื่มสุรา
3. สาเหตุจากสิ่งแวดล้อม เช่น หาซื้อได้ง่าย มีเพื่อนชักชวน มีปัญหาครอบครัว เป็นต้น มีการศึกษาพบว่าในกลุ่มเด็กเร่ร่อน มีพฤติกรรมแสวงหาการยอมรับจากเพื่อนในกลุ่มทำให้ต้องแสดงออกในทางที่ผิด ซึ่งการเสกสารระเหยถือเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่ทำให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม ประกอบกับมีราคาถูก การควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง ตลอดจนโทษทางกฎหมายไม่รุนแรง ทำให้สารระเหยมีปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้เสพติดได้เป็นอย่างมาก

อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมและสังคมต่อการเสพติดสารระเหย

จากการรวบรวมวรรณกรรมเกี่ยวกับสารระเหยของสถาบันวิจัยยาเสพติด กรมการแพทย์ (2550) มีหลายการศึกษาที่ได้ผลคล้ายกันว่าผู้เสกสารระเหยส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ สถานะภาพทางเศรษฐกิจในครอบครัวไม่ค่อยดี มีการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว (Berriel et al., 1978) เริ่มใช้สารระเหยตั้งแต่อายุยังน้อย จากการศึกษาเปรียบเทียบของ Altenkirch and Kindermann (1986) พบว่าอายุเริ่มต้นของผู้เสกสารระเหย คือ 8-9 ปี เมื่อเทียบกับสารเสพติดอื่นที่เริ่มต้นเมื่อ 14-15 ปี นอกจากนี้ ปัจจัยที่เพิ่มโอกาสให้ติดสารระเหย ได้แก่ ความรู้สึกท้อแท้จากครอบครัว (Frank, Marel, and Schmeidler อ้างถึงใน Crider & Rouse, 1988) และมีประวัติคนในครอบครัวใช้สารเสพติดหรือถูกจำคุกด้วยปัญหาเสพติดหรือแอลกอฮอล์

ปัญหาทางการศึกษา พบว่าผู้เสกสารระเหยหนีโรงเรียนมากกว่าเมื่อเทียบกับผู้ที่ไม่เสกสารระเหย หรือเสกสารเสพติดอื่น อาจเป็นเพราะความสามารถทางการเรียนรู้ของผู้ป่วยสารระเหยต่ำกว่าผู้ไม่เสก

ประกอบกับมีความหงุดหงิด เบื่อ่าย ทำให้ไม่สนใจการเรียน การศึกษาโดย Frank และคณะพบว่าเด็กนักเรียนในชั้น 7-10 ในนิวยอร์กที่ได้เกรด D หรือ F มีประวัติการเสพยาเสพติด โดยภาพรวม ผู้ป่วยสารเสพติดจะมีปัญหาการศึกษาอันเนื่องมาจากการเสพยาเสพติด

นอกจากปัญหาคอขวด ปัญหาการศึกษาในโรงเรียนแล้ว ยังพบว่าผู้ป่วยสารเสพติดมีปัญหาด้านการเข้าสังคมด้วยเช่นกัน เช่น มีพฤติกรรมแปลกแยก เป็นต้น

อิทธิพลของกลุ่มในผู้ป่วยสารเสพติด

ในผู้เสพยาเสพติดระยะเริ่มต้นมีแนวโน้มที่จะเสพยาเป็นกลุ่ม โดยใช้การเสพยาเสพติดเป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันในกลุ่มของตนเอง มีรายงานการศึกษาหลายฉบับสนับสนุนว่าผู้เสพยาเสพติด 3 ใน 4 มักเสพยาพร้อมกับเพื่อน (Stybel, Allen, and Lewis, 1976, Schottstaedt & Bjork, 1977, Lockhart & Lennox, 1983, Jacobs & Ghodse, 1988, and Carlini-Cotrim & Carlini, 1988) กลุ่มเพื่อนของผู้เสพยาเสพติดถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการเสพยาเสพติด โดยทั่วไปผู้เสพยาจะมีเพื่อนไม่มากนัก และมักเป็นกลุ่มเพื่อนบ้านที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดีเช่นเดียวกัน (Berriel et al., 1978) และใช้ยาเสพติดหลากหลายชนิดมากกว่า ดังนั้นอิทธิพลของกลุ่มจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะชักนำให้ผู้ป่วยเข้าสู่วงจรของการเสพยาเสพติด อย่างไรก็ตาม ผู้ป่วยอีก 1 ใน 4 ที่เสพยาเพียงลำพัง พบว่าเป็นผู้ที่ปัญหารุนแรงกว่า โดยมักพบว่ามีพฤติกรรมรุนแรงหรือก่ออาชญากรรมได้ ผู้ป่วยกลุ่มนี้จะมีพฤติกรรมผิดแปลกรุนแรง ทำให้ถูกปฏิเสธจากกลุ่มเพื่อน ทำให้ต้องแยกตัวออกมาเสพยาโดยลำพังในที่สุด (Mathew, Kapp, and Jones, 1989)

ลักษณะทางจิตเวชของผู้เสพยาเสพติด

ปัญหาทางจิตเวชที่พบมากในผู้ป่วยสารเสพติด ได้แก่ ปัญหาบุคลิกภาพ การตัดสินใจบกพร่อง มีความเครียดและซึมเศร้ามากกว่าคนทั่วไป (Smart, Fejer, and White, 1972) มีอารมณ์ผิดปกติมากกว่าเช่นวิตกกังวล โกรธ และโทษตัวเอง เมื่อเทียบกับผู้ป่วยกัญชาและกลุ่มควบคุม มีความเชื่อมั่นในตนเองต่ำและมีความพึงพอใจในสัมพันธภาพทางสังคมของตนเองต่ำ (De Barona & Simpson, 1984) จากการศึกษาของ Dinwiddie, Zorumski, and Rubin (1987) ที่ทำการศึกษาในหอผู้ป่วยจิตเวชพบว่า ผู้เสพยาเสพติดมากกว่าครึ่งมีลักษณะเทียบเคียงได้กับบุคลิกภาพต่อต้านสังคม ซึ่งบุคลิกภาพดังกล่าวถูกพบมากที่สุดในการศึกษาของผู้ป่วยสารเสพติด (Schuckit, 1977) ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของ Guitierrez ที่พบว่า ผู้เสพยาเสพติดจะถูกวินิจฉัยว่าเป็นโรคซึมเศร้ามากที่สุด

จากการศึกษาผู้ป่วยสารเสพติดในสถาบันจิตเวชระหว่างปี 2546-2548 พบว่ามีผู้ป่วยสารเสพติดร้อยละ 0.59 ที่มีภาวะแทรกซ้อนทางจิตเวช (จิตเภท ประสาทหลอน หลงผิด) ส่วนมากเป็นภายหลังการเสพยาเสพติด

2.2 กระบวนการละครจะสนับสนุนและพัฒนากระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนในความดูแลของสำนักงานคุ้มครองพหุติมหาสารคามได้อย่างไร

การบำบัดรักษาผู้ป่วยเสพติดสารระเหย

เนื่องจากผู้ป่วยสารระเหยจะมีปัญหาภาวะแทรกซ้อนของระบบต่างๆ ภายในร่างกาย ผู้ป่วยสารระเหยจึงเป็นกลุ่มที่มีความยากลำบากในการบำบัดรักษามากที่สุด การบำบัดรักษาการเสพติดสารระเหยมีหลักการดังนี้

1. เป็นการบำบัดแบบองค์รวม ทั้งครอบครัว สิ่งแวดล้อม และแม้กระทั่งสังคม
2. ต้องรักษาทั้งการเสพติดทางร่างกาย (detoxification) และการเสพติดทางจิตใจ หรือการฟื้นฟูสมรรถภาพและพฤติกรรม จึงจะหายขาดได้
3. การรักษาควรให้ครอบครัวและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งการรับรู้กระบวนการบำบัดรักษา บทบาทของครอบครัวต่อการรักษาผู้ป่วย ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการป้องกันการติดยาหลังการรักษาอีกด้วย
4. การดูแลหลังการรักษา ซึ่งมีความสำคัญมาก เพราะหลังจากที่ผู้ป่วยผ่านการบำบัดรักษา แม้ว่าจะหยุดเสพได้เป็นระยะเวลาหนึ่ง แต่หลังจากที่ผู้ป่วยกลับไปอยู่ในสภาพแวดล้อมเดิม ความเสี่ยงและตัวกระตุ้นต่างๆ จะทำให้ผู้ป่วยเสพซ้ำได้

โปรแกรมการบำบัดสารระเหย

เนื่องจากผู้ป่วยสารระเหยจะมีความสามารถในการเรียนรู้ลดลง การควบคุมอารมณ์บกพร่อง ซึ่งมักจะดีขึ้นในระยะถัดไป ดังนั้น รูปแบบการบำบัดในระยะแรกควรเป็นกิจกรรมง่ายๆ ไม่ซับซ้อน และหลีกเลี่ยงกลุ่มเผชิญหน้า เช่น เกมส่ คนตรี ซึ่งจะช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้ป่วย ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการบำบัดผู้ป่วยสารระเหยคือ กลุ่มเพื่อน นักบำบัดควรประเมินปัจจัยด้านกลุ่มเพื่อนทั้งในแง่ของความสัมพันธ์กับกลุ่มและรูปแบบการใช้ชีวิตในกลุ่ม เพื่อนำมาวางแผนเป้าหมายในการบำบัดรักษา เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถแยกตัวเองออกจากกลุ่มได้

3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการละครและสื่อสร้างสรรค์ในการพัฒนา

ละคร (theatre) หมายถึง การแสดงออกของมนุษย์อย่างเป็นทางการโดยใช้ภาษา ท่าทาง การเคลื่อนไหว ตลอดจนอาจจะมีการประยุกต์ใช้องค์ประกอบของศิลปะแขนงอื่นๆ เช่น ทักษะศิลป์ในการออกแบบแสง สี ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก การออกแบบเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับ หรือ

องค์ประกอบทางจิตศิลป์ในการออกแบบเสียงประกอบเพลง ทั้งนี้ก็เพื่อจะสื่อสารความหมายและความรู้สึกไปสู่ผู้ชม (ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์, 2547)

นาฏกรรม (drama) หมายถึง เหตุการณ์ (อันมีความสำคัญ) ที่เกิดขึ้นโดยตัวละคร ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้ อาจเกิดขึ้นบนเวทีแสดงหรือที่ไหนก็ได้ อาจจะเป็นในห้องเรียน ริมถนน หรือในสถานที่อื่นๆ ซึ่งอาจทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการสมมติเหตุการณ์ (ซึ่งไม่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบทางศิลปะหรือทางเทคนิคอื่นๆ ก็ได้) ดังนั้น การเกิดนาฏกรรมจึงไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นบนเวทีการแสดง หรือเกิดขึ้นในจอโทรทัศน์หรือภาพยนตร์ เท่านั้น

ละครสร้างสรรค์ (creative drama) หมายถึง ละครที่ไม่เป็นทางการ เกิดขึ้นจากการสมมติบทบาทของผู้ร่วมกิจกรรมภายใต้สถานการณ์สมมติที่ได้กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้ร่วมกิจกรรมเป็นสำคัญ ละครสร้างสรรค์จะแสดงละครภายในสถานที่ปิด เช่น ห้องเรียน หรือในสถานที่ๆ ปราศจากผู้ชมที่เป็นทางการ ละครประเภทนี้ไม่ได้เน้นความสำคัญขององค์ประกอบทางเทคนิคที่สมบูรณ์แบบ เช่น การมีฉาก เครื่องแต่งกาย ฯลฯ แต่ให้ความสำคัญต่อ กระบวนการ” (process) ที่นำไปสู่ละคร ซึ่งเป็นขั้นตอนปฏิบัติที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้และพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ โดยผู้ร่วมกิจกรรมจำเป็นต้องดึงศักยภาพในการใช้ความคิด การแสดงออกทางภาษาและทางร่างกาย การใช้จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น อย่างไรก็ตาม ละครสร้างสรรค์สามารถนำมาพัฒนาต่อให้กลายเป็นละครเพื่อการศึกษาหรือละครเวทีได้รูปแบบได้

เนื่องจากแนวคิดของละครสร้างสรรค์เกิดขึ้นจากการเล่นสมมติอย่างเป็นอิสระของวัยเด็ก ดังนั้น ผู้นำกิจกรรมจำเป็นต้องตระหนักว่าหัวใจในการทำให้ละครสร้างสรรค์ประสบความสำเร็จคือ การเคารพต่อเสรีภาพในการแสดงออกอย่างบริสุทธิ์ตามธรรมชาติของผู้ร่วมกิจกรรม ผู้ร่วมกิจกรรมจะเกิดการเรียนรู้สูงสุดเมื่อกระบวนการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เป็นกระบวนการทางศิลปะ โดยไม่เน้นให้เป็นกระบวนการเรียนที่เป็นทางการ กล่าวคือ ผู้เรียนจะเรียนรู้ได้อย่างสูงสุดเมื่อรู้สึกที่กำลังเล่นอย่างมีความสุขนั่นเอง

แนวคิดเรื่องละครสร้างสรรค์ในฐานะของกิจกรรมการเรียนรู้

ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์ (2547) ได้อธิบายถึงละครสร้างสรรค์ในฐานะของกิจกรรมการเรียนรู้ว่า ในขณะที่การแสดงบทบาทสมมติ (role play) ในการเล่นของเด็กๆ โดยทั่วไปนั้น เป็นไปแบบไร้กฎเกณฑ์ที่ชัดเจน เป็นการ เล่นแบบเสรีตามใจชอบ จึงเป็นเรื่องปกติที่เด็กๆ จะเปลี่ยนการเล่นแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่ง หรือบางครั้งก็ดูเหมือนว่าเด็กๆ เล่นเรื่องเดิมซ้ำๆ กัน แต่ไม่มีการดำเนินเรื่องที่ชัดเจน บ่อยครั้งที่การเล่นสมมติเป็นเพียงกิจกรรมสมมติที่เลียนแบบสิ่งที่พวกเขาได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน แต่การเล่นสมมติแบบอิสระเช่นนี้มักไม่มีการพัฒนาในเชิงเนื้อเรื่อง (story) เนื้อหา (content) หรือตัวละคร (character) ที่เพียงพอ

ละครสร้างสรรค์ เป็นรูปแบบของการเล่นสมมติที่ได้ผ่านกระบวนการจัดเตรียมข้อมูลและวางแผนการเล่นให้เหมาะสมกับวัยและการพัฒนาการของผู้ร่วมกิจกรรมเป็นอย่างดี เพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมสามารถรับ

ประโยชน์สูงสุดจากการเล่นโดยที่ยังรักษาไว้ ซึ่งธรรมชาติของ “การเล่น” ไว้เป็นอย่างดี กล่าวคือ การเล่นละครสร้างสรรค์นั้นไม่เหมือนกับการแสดงละครเวที เพราะไม่ได้เป็นการแสดงเพื่ออวดฝีมือ แต่การเล่นละครสร้างสรรค์จะต้องเล่นในสถานที่ที่ผู้ร่วมกิจกรรมรู้สึกปลอดภัย มั่นใจ ไม่เครียด ไม่กังวลใจ และสามารถแสดงออก (ภายใต้เงื่อนไขที่ตกลงร่วมกัน) อย่างเสรีโดยมุ่งประโยชน์ไปที่พัฒนาการของผู้ร่วมกิจกรรมเป็นหลัก จึงอาจกล่าวได้ว่า กิจกรรมละครสร้างสรรค์เป็นการเล่นบทบาทสมมติแบบไม่เป็นทางการ แทนที่จะมีนักแสดงแต่กลับมี “ผู้ร่วมกิจกรรม” (participant) แทนที่จะมีผู้กำกับการแสดงแต่กลับมี “ผู้นำกิจกรรม” (leaderหรือครู) ที่ช่วยอำนวยความสะดวก (facilitate) ในกระบวนการ (process) ทั้งหมด

บางครั้ง ละครสร้างสรรค์ก็ใช้ “เรื่อง” หรือ “นิทาน” เป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการแสดง เพราะใน “เรื่อง” ที่คือนั้น จะต้องมีการสร้างของเรื่องที่ดีด้วย นั่นก็คือ มีการดำเนินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบ ซึ่งช่วยเป็นกรอบสำหรับการแสดงที่มีทิศทางและความหมาย แต่บางครั้งละครสร้างสรรค์ก็เริ่มจากแรงจูงใจอื่นๆ เช่น รูปภาพ วัตถุสิ่งของ เสียงต่างๆ คนตรี บทเพลง บทกวี ปริศนาคำทาย หรือธรรมชาติรอบๆ ตัว แต่ไม่ว่าจะเริ่มต้นมาจากการใช้แรงจูงใจแบบใดก็ตาม ผู้นำกิจกรรมจะสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้ทำการสำรวจข้อมูล วินิจฉัยข้อมูล ตั้งคำถาม แสวงหาคำตอบ ทดลองสมมติฐานด้วยประสบการณ์สมมติแสดงออกทางความคิดด้วยกาย วาจา และความรู้สึก จนกว่าจะค้นพบคำตอบที่เชื่อมโยงกับความเข้าใจโลกและชีวิต โดยมีผู้นำกิจกรรมหรือครูผู้เป็นเสมือนพี่เลี้ยงในการตั้งคำถามและเอื้อให้เกิดการเรียนรู้สำหรับผู้ร่วมกิจกรรม

แม้ว่ากิจกรรมบางอย่างที่ใช้ในละครสร้างสรรค์อาจมีส่วนคล้ายกับการฝึกนักแสดงอยู่บ้าง แต่จุดมุ่งหมายของละครสร้างสรรค์กลับไม่ได้เป็นไปเพื่อฝึกให้ผู้ร่วมกิจกรรมไปเป็นนักแสดง ในขณะที่นักแสดงมีหน้าที่แสดงเพื่อสร้างความสุนทรีย์แก่ผู้ชม ละครสร้างสรรค์มีเป้าหมายที่การพัฒนาศักยภาพของตัวผู้แสดงเอง เทคนิคที่ใช้ในละครสร้างสรรค์เป็นเทคนิคที่เกิดจากการใช้ “ธรรมชาติ” ของความเป็นมนุษย์เป็นที่ตั้ง ทุกกิจกรรมที่ใช้ล้วนเพื่อให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีโอกาสนค้นหา สำรวจ ทดลองประสบการณ์ชีวิตที่เป็นประสบการณ์จำลองเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจตนเอง เข้าใจโลก และเข้าใจชีวิตในที่สุด

แม้ว่าเราจะพบเห็นการใช้ละครสร้างสรรค์ในเด็กและวัยรุ่นเป็นหลัก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ากิจกรรมละครสร้างสรรค์นั้นเหมาะสำหรับเด็กและเยาวชนเท่านั้น แท้ที่จริงแล้ว “การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์” (Experiential Learning) ในแบบของละครสร้างสรรค์เป็นวิธีการที่สอดคล้องต่อธรรมชาติของการเรียนรู้ในมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ ผู้พิการ หรือแม้แต่ผู้สูงอายุ เพราะเป็นการเรียนรู้ที่ต้องใช้ทักษะทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ร่างกายในการแสดงท่าทางการเคลื่อนไหว การขีดเขียน การผลิตอุปกรณ์ประกอบการแสดง การสื่อสารด้วยภาษา ด้วยการฟังและการพูด การใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา การใช้ทักษะสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การใช้ความรู้สึกและจินตนาการในการทำความเข้าใจกับความรู้ใหม่ที่เชื่อมโยงกับชีวิตและสังคม ดังนั้นการทำละครสร้างสรรค์จึงนับเป็นการใช้ศักยภาพทางพุทธิปัญญาของผู้ร่วมกิจกรรม

แต่ละครั้งที่เด็กๆ เล่นละครสร้างสรรค์ย่อมหมายถึงการที่พวกเขาได้ทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละคร และทำความเข้าใจกับความคิดและการแสดงออกของตัวละครอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเด็กๆ ก็จะพยายามพัฒนาการมีส่วนร่วมของตนเองให้ดีขึ้นไปเป็นลำดับ ดังนั้น การเล่นละครสร้างสรรค์จึงมีจุดมุ่งหมายที่การพัฒนาตัวผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าในตัวผลงานละคร

ประโยชน์ของละครสร้างสรรค์

1. ละครสร้างสรรค์พัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

จินตนาการเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญก่อนจะไปถึงขั้นตอนของการลงมือ “สร้างสรรค์” ในระยะแรกเริ่มของการฝึกใช้จินตนาการนั้น เด็กๆ หรือผู้ร่วมกิจกรรมควรเริ่มต้นจินตนาการในสิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์มาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสบการณ์จากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 จะช่วยให้เด็กเกิดจินตภาพซึ่งเป็นบ่อเกิดของการขยายจินตนาการให้กว้างไกลและลึกซึ้งในลำดับต่อไป ซึ่งการเล่นสมมติและการเล่นละครสร้างสรรค์ถือเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกพัฒนาจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

2. ละครสร้างสรรค์พัฒนาทักษะการคิด

เนื่องจากกระบวนการของละครสร้างสรรค์ต้องอาศัยทักษะในการถามอย่างสร้างสรรค์จากผู้นำกิจกรรม กระบวนการคิดมักจะเกิดขึ้นเมื่อเด็กๆ ถูกถามด้วยคำถาม “ชวนคิด” ซึ่งเป็นคำถามที่ทำให้เด็กต้องการแสวงหาคำตอบ กระบวนการคิดในละครสร้างสรรค์เกิดขึ้นอยู่แทบตลอดเวลา ความซับซ้อนหรือระดับของการคิดนั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมและลักษณะของคำถาม ทักษะในการคิดมีหลายลักษณะ เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดอย่างมีเหตุผล คิดถูกทาง คิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล ฯลฯ กระบวนการสอนที่ใช้ละครสร้างสรรค์นั้นทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมต้องฝึกคิดหลายๆ แบบ

3. ละครสร้างสรรค์พัฒนาทักษะการสื่อสารกับผู้อื่น

กิจกรรมของละครสร้างสรรค์ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมกลุ่มที่อาศัยทักษะของการเคลื่อนไหว การพูด การอ่าน ฯลฯ ขั้นตอนในการวางแผนของกลุ่ม ผู้ร่วมกิจกรรมทุกคนจะต้องระดมความคิด ระดมสมอง หัดรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น หัดเสนอความคิดเห็น สร้างข้อตกลงร่วมกัน ฝึกฝนร่วมกันจนกระทั่งนำเสนอผลงานละครออกมาเพื่อที่จะสื่อสารกับเพื่อนในห้อง และในระหว่างการแสดงละครสร้างสรรค์ ผู้สวมบทบาทสมมติต้องตั้งใจฟังตัวละครอื่นๆ เพื่อที่จะได้สามารถตอบโต้ด้วยการ “ด้นสด” ได้ กระบวนการทั้งหมดของละครสร้างสรรค์ เป็นการใช้ทักษะการสื่อสารทุกขั้นตอน

4. ละครสร้างสรรค์พัฒนาทักษะด้านสังคม

ทุกครั้งที่ผู้ร่วมกิจกรรมทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การเรียนรู้เกี่ยวกับสมาชิกในกลุ่มย่อมเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ผู้ร่วมกิจกรรมเริ่มเรียนรู้ที่จะต้องเปิดใจให้กว้าง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและรู้จักที่จะเสียสละหรือเป็นผู้ให้แก่กลุ่ม เพื่อผลของงานที่ดี กระบวนการกลุ่มทำให้สมาชิกในกลุ่มเข้าใจความหมายของการพึ่งพาซึ่งกันและกัน แต่เป็นการพึ่งพาที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้สึกที่เท่าเทียมกันและเป็นไปเพื่อผลของงาน

ไม่ใช่การพึ่งพาที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ผู้นำกิจกรรมควรจะหมั่นดูแลเอาใจใส่ว่า สมาชิกในกลุ่มนั้นช่วยเหลือกันและรับผิดชอบในหน้าที่หรือไม่ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาภายในกลุ่ม

5. ละครสร้างสรรค์พัฒนาการมองเห็นคุณค่าเชิงบวกในตนเอง

เนื่องจากกระบวนการของละครสร้างสรรค์ให้โอกาสผู้ร่วมกิจกรรมทุกคนในการมีส่วนร่วม นับตั้งแต่การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การมีปฏิสัมพันธ์ และการได้แสดงออกอย่างเป็นตัวของตัวเอง ภายใต้บรรยากาศที่ปลอดภัยและเป็นกันเอง ปฏิริยาในเชิงบวกจากผู้นำกิจกรรม คำชม การให้กำลังใจซึ่งกันและกันจากผู้ร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมแต่ละคนเกิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง พัฒนาการที่เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าของตนเองนั้นเป็นพื้นฐานสำคัญต่อความมั่นคงในจิตใจ และต่อบุคลิกภาพของเด็กทุกคน

6. ละครสร้างสรรค์พัฒนาการรับรู้และสร้างความเข้าใจถึงสภาพความเป็นจริงในสังคม และช่วยให้ตระหนักถึงปัญหาที่มีอยู่ในสังคม

การได้ลองสวมบทบาทเป็นตัวละครต่างๆ รวมทั้งการได้ชมละครที่มีตัวละครมาปรากฏอยู่อย่างมีชีวิตชีวานั้น ทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมได้มีโอกาสเข้าไปอยู่ในสถานการณ์เดียวกับตัวละคร บ่อยครั้งที่ผู้ร่วมกิจกรรมต้องคำนึงถึงเหตุผลที่ตัวละครตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุผลที่ตัวละครแสดงท่าทางลักษณะใดลักษณะหนึ่งทำให้ผู้ร่วมกิจกรรมมีโอกาสเข้าใจในสภาพของตัวละครอย่างลึกซึ้งด้วยตัวเอง การที่เด็กๆ มีโอกาสเข้าไปอยู่ในประสบการณ์ของตัวละครต่างๆ นั้น เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้เด็กๆ ได้มีความเข้าใจเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับผู้คน ชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม ด้วยประโยชน์ในข้อนี้ ละครสร้างสรรค์จึงสามารถสร้างประโยชน์มหาศาล ไม่เฉพาะต่อเด็กเท่านั้น แต่ยังมีประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรมที่เป็นผู้ใหญ่ ซึ่งอาจมีมุมมองที่แตกต่างกันต่อสถานการณ์ต่างๆ ในละคร ละครสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพดีนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือมุมมองของผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้

7. ละครสร้างสรรค์พัฒนาทักษะในการใช้ร่างกายและการใช้ภาษา

เกมและกิจกรรมของละครสร้างสรรค์มักจะเป็นแรงจูงใจที่ดีเยี่ยมที่ช่วยให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความ ต้องการที่จะแสดงออกด้วยร่างกายและด้วยการใช้ภาษาที่ถูกต้อง ชัดเจน ภายใต้การเล่นสมมติที่สนุกสนาน และปลอดภัยนั้น เด็กที่เสียงเบาที่สุดในชั้นเรียนจะเปล่งเสียงดังขึ้น ภายใต้การสมมติว่าเป็นตัวละครต่างๆ นั้น เป็นโอกาสที่ดีที่ทำให้ครูและเพื่อนร่วมชั้นได้เห็นความสามารถที่มีอยู่ในตัวเด็กๆ ทุกคน

8. ละครสร้างสรรค์พัฒนาทักษะการอ่าน

กิจกรรมส่วนใหญ่ของละครสร้างสรรค์มักมีจุดเริ่มต้นจากนิทาน คำกลอน บทกวี เรื่องสั้นหรือสารคดี ฯลฯ เมื่อผู้ร่วมกิจกรรมมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการอ่านที่ดี ประสบการณ์นั้นก็จะเป็นการปลูกฝังนิสัยรักการอ่านได้อีกทางหนึ่ง

9. ละครสร้างสรรค์เป็นจุดเริ่มต้นไปสู่ความเข้าใจในศิลปะที่แท้ของการละคร

ถึงแม้ว่าละครสร้างสรรค์ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะฝึกให้ผู้ร่วมกิจกรรมไปเป็นนักแสดง อีกทั้งบรรยากาศในการจัดกิจกรรมละครสร้างสรรค์นั้นก็แตกต่างจากบรรยากาศในการแสดงละครเวที ในขณะที่ละครเวทีมุ่งเน้นที่ภาพรวมของการนำเสนอผลที่สมบูรณ์แบบเพื่อผู้ชม แต่ละครสร้างสรรค์กลับมุ่งเน้นที่กระบวนการเรียนรู้ของผู้ร่วมกิจกรรม ถึงอย่างไรก็ดี การแสดงละครสร้างสรรค์ก็ยังมีลักษณะบางส่วนของละครเวที นั่นคือ การนำเสนอ “โลกสมมติ” ที่จริงใจกับผู้ชม เด็กๆ ที่นั่งชมละครสร้างสรรค์ในชั้นเรียนนั้น นอกจากจะได้รับความสนุกสนานจากการชมละครในรูปแบบที่เรียบง่ายแล้ว พวกเขายังได้เรียนรู้บทบาทของการเป็นผู้ชมที่ดี บทบาทของการเป็นนักแสดงที่ดีและเรียนรู้ถึงลักษณะของบทที่ดีด้วย การเรียนรู้เหล่านี้ล้วนเป็นความรู้พื้นฐานอันสำคัญต่อความเข้าใจในศิลปะของละครเวทีต่อไป “การเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะการละครโดยมีประสบการณ์เบื้องต้นจากการเล่นสมมติแบบนี้ตั้งแต่เยาว์วัยนั้น จะทำให้เด็กคนนั้นพัฒนาการเลือกชมการแสดงอย่างมีคุณภาพในวาระต่อมา เขาจะแยกแยะได้ว่า อะไรคือการแสดงที่น่าบอจย และอะไรคืองานศิลปะ” (McCaslin 1984 : 21) การมีวิจารณ์งานในการชมเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับประชาชนในชาติที่ต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของการชมสื่อประเภทต่างๆ การรู้จักแยกแยะคุณภาพนั้นจะช่วยให้ประชาชนเป็นผู้ชมที่ “เลือกชม” ได้ด้วยตนเองในที่สุด

10. ละครสร้างสรรค์พัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อน สร้างเสริมจริยธรรมในจิตใจ

การที่ผู้ร่วมกิจกรรมมีโอกาสใช้กิจกรรมต่างๆ ในละครสร้างสรรค์เพื่อที่จะเข้าใจถึงประสบการณ์จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 การใช้จินตนาการ การทดแทนความรู้สึกของตนเองด้วยความรู้สึกของผู้อื่น การทำสมาธิเพื่อการเคลื่อนไหวอันละเอียดอ่อนเหล่านี้ ล้วนแต่เป็นการสร้างความละเอียดอ่อนให้กับจิตใจไปที่ละเล็กทีละน้อยและนำไปสู่วิถีภาวะทางอารมณ์และทางความคิดได้ในที่สุด

11. ละครสร้างสรรค์เป็นเทคนิคการสอนได้ในวิชาอื่นๆ

การเรียนรู้จากละครสร้างสรรค์เป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จึงนับว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ได้ผลดีเลิศ เพราะทำให้ผู้เรียนเรียนแบบมีส่วนร่วมโดยมีจินตนาการ ความรู้ ความเข้าใจ และความรู้สึกของตนเป็นศูนย์กลาง วิธีการเรียนรู้แบบนี้จึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ครูสามารถนำหน่วยการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไปขยายผลต่อเนื่องเข้าสู่เนื้อหาวิชาอื่นๆ ได้อีกมากมาย

โดยสรุป ละครสร้างสรรค์มีประโยชน์มากมาย เป็นแนวทางหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาหุปัญญาของมนุษย์ครบ 8 ด้าน มีความสอดคล้องกับทิศทางการปฏิรูปการศึกษาของชาติ ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่ผู้ร่วมกิจกรรมมีโอกาสพัฒนาทั้งจิตใจ ร่างกาย อารมณ์ สังคม และปัญญา เรียนรู้ที่จะคิดและแก้ไขปัญหา ทำให้เกิดทักษะการพึ่งตนเองและสามารถร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างสร้างสรรค์อันจะนำไปสู่การเป็นคนดี คนเก่งของสังคมได้ในที่สุด

4. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินโครงการ

นักวิชาการด้านการประเมินได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ (สุวิมล ติรกันนท์, 2550) ดังนี้

Suchman (1967 อ้างใน Stufflebeam & Shinkfield, 1990) ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึง การใช้กระบวนการวิทยาศาสตร์หรือการใช้เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริง และเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงการ เพื่อการตัดสินใจว่าโครงการดังกล่าวดีหรือไม่ดีอย่างไร หรือเป็นการค้นหาว่า ผลของกิจกรรมที่วางไว้ในโครงการประสบความสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

Stufflebeam and Shinkfield (1990) กล่าวถึงการประเมินว่าเป็นกระบวนการบรรยาย เก็บรวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมาย การวางแผน การดำเนินงาน และผลกระทบ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ และเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ของโครงการ

Alkin (อ้างถึงใน Worthen & Sander, 1987) ให้ความหมายว่า เป็นกระบวนการกำหนดขอบเขตการ ตัดสินใจ การเลือกข้อมูลที่เหมาะสม การเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการเขียนรายงานสรุป เพื่อให้ผู้มีอำนาจ ในการตัดสินใจได้ใช้เป็นแนวทางในการเลือกวิธีการปฏิบัติ

หากพิจารณาถึงความหมายที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการประเมินโครงการมีลักษณะที่สำคัญคือ

1. การจัดเก็บข้อมูลที่ใช้ในการดำเนินงานตามโครงการในทุกรูปแบบ และทุกขั้นตอน
2. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์
3. มีการใช้ข้อมูลนั้นเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ
4. สารสนเทศที่ได้จากข้อมูลสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ

เมื่อมีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจคุณค่า จึงมีความสัมพันธ์กับระเบียบวิธีวิจัย ทางสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การประเมินเป็นไปอย่าง มีระบบ ชัดเจน มีหลักการที่แน่นอนในการดำเนินงานประเมิน ที่น่าสนใจคือ การประเมินสามารถกระทำได้ ในทุกขั้นตอนของโครงการไม่จำเป็นต้องเป็นผลสุดท้ายของโครงการเท่านั้น เพราะผลที่ได้จากการประเมิน จะเป็นสารสนเทศที่สำคัญ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้องในการปรับปรุงโครงการหรือ การดำเนินงานต่อเนื่อง

ชนิดของการประเมินโครงการ

ชนิดของการประเมินจะแตกต่างกันไปตามช่วงเวลาของการประเมิน ดังต่อไปนี้

Needs Assessment หมายถึง การประเมินความต้องการขององค์กรหรือกลุ่มสังคม เพื่อนำมาทำ นโยบาย แผนงาน หรือ โครงการใดๆ เป็นการประเมินก่อนเริ่มทำแผนหรือทำโครงการ

Feasibility Study หมายถึง การประเมินเพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของทางเลือกเพื่อนำมาจัดทำเป็นแผนนโยบาย แผนงาน หรือโครงการ

Context Evaluation หมายถึง การประเมินบริบทของโครงการว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ ประกอบด้วย ความจำเป็นของโครงการ ความต้องการโครงการของกลุ่มเป้าหมาย ความเหมาะสมของโครงการต่อกลุ่มเป้าหมายและความเหมาะสมต่อพื้นที่ดำเนินโครงการ

Input Evaluation หมายถึง การประเมินความพร้อมของสิ่งต่างๆ ที่ถูกนำมาเข้าร่วมในการดำเนินโครงการ ประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ แนวทางการจัดการ วัสดุอุปกรณ์

Process Evaluation หมายถึง การประเมินการปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงานหรือโครงการว่ามีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไรบ้าง

Monitoring หมายถึง การติดตามกำกับงาน เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานเป็นไปตามนโยบาย แผนงาน หรือโครงการที่วางไว้หรือไม่

Formation Evaluation หมายถึง การประเมินความก้าวหน้าของโครงการ เมื่อดำเนินโครงการไปได้ระยะหนึ่งเพื่อนำผลไปใช้แก้ไขปรับปรุงโครงการ

Product Evaluation หมายถึง การประเมินผลที่ได้จากโครงการว่าเป็นไปตามที่คาดหวังหรือไม่เพียงใด

Summative Evaluation หมายถึง การประเมินผลสรุปของโครงการ หลังจากสิ้นสุดการดำเนินโครงการนั้น เพื่อนำผลไปประกอบการตัดสินใจว่า ควรปรับปรุง แก้ไข สานต่อหรือยุติโครงการ

Outcome Evaluation หมายถึง การประเมินผลที่เกิดขึ้นจากโครงการทั้งหมดทั้งที่คาดหวังและที่ไม่ได้คาดหวัง

Follow-up Study หมายถึง การติดตามผลที่เกิดขึ้นจากโครงการเมื่อโครงการสิ้นสุดไปแล้วจะมีการติดตามผลเป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบดูความคงอยู่ ความก้าวหน้า และการพัฒนาอันเป็นผลมาจากการได้รับโครงการที่กำหนด

การประเมินผลที่สามารถตอบคำถามวัตถุประสงค์การประเมินโครงการได้อย่างดีนั้น ผู้ประเมินต้องพัฒนาตัวแบบ (Model) การประเมินให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ตัวแบบที่สามารถนำมาใช้ในการประเมินผลโครงการมีหลายตัวแบบ ดังนี้ (ศิริรัตน์ ชุมพลคล้าย, น. 104-107, ม.ป.พ.)

1. ตัวแบบ CIPP คือการประเมินเพื่อศึกษารายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ นอกเหนือจากการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์โครงการ ตัวแบบนี้มีองค์ประกอบที่ต้องศึกษา คือ 1) การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับโครงการ (context) เช่น แนวโน้มการพัฒนาเศรษฐกิจ สถิติประชากร ฯลฯ 2) การประเมินปัจจัยนำเข้าโครงการ (inputs) ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญ คือ ทรัพยากร เช่น วัตถุดิบ เงิน เทคโนโลยี คน ตลอดจนวิธีการ และเวลาที่ใช้ไป เพื่อนำผลการศึกษานี้มาตัดสินใจถึงความเหมาะสมตามแผน

ที่วางไว้ 3) ประเมินกระบวนการ (process) หมายถึง การศึกษากิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ ที่กำหนดไว้ อาจมีการประสานงานไปมาระหว่างกัน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือความสำเร็จตามที่ระบบกำหนดไว้และ 4) ประเมินผลผลิต (products) หมายถึง กิจกรรมและงานบริการที่จัดให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อหาข้อสรุปความสำเร็จของโครงการ (Hart, editor, 2002 ; Isaac & Michael, 1995)

2. ตัวแบบ IPO คือ การประเมินปัจจัยนำเข้า (inputs) ประเมินกระบวนการ (process) และประเมินผลลัพธ์ (outcomes) ผลที่เกิดจากกระบวนการทำงานอีกประเภทหนึ่งคือผลลัพธ์ เช่น การมีความรู้ความสามารถ หรือการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ของผู้เข้าร่วมโครงการ เป็นต้น (Hart, editor, 2002)

3. ตัวแบบเหตุผล (Logic Model) คือ ตัวแบบที่ประยุกต์ขึ้นเพื่อประเมินลำดับขั้นตอนการทำงานที่สามารถให้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ องค์ประกอบของตัวแบบนี้ถูกกำหนดขึ้นและนำมาประยุกต์ใช้โดย Pankratz (<http://www.nationalguild.org/pdfs/ProgramEval.pdf>) และ Westat (2002) เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า มีลักษณะองค์ประกอบของตัวแบบคล้ายกับ 2 ตัวแบบแรก คือ ประกอบด้วย เป้าหมาย (goals) ทรัพยากร หรือปัจจัยนำเข้า (inputs or resources) กิจกรรมหรือกระบวนการ (activities or process) ผลลัพธ์ระยะสั้น (short-term outcomes) และผลลัพธ์ระยะยาว (long-term outcomes/performance)

นอกจากนี้ยังมีอีกหลายตัวแบบที่มีการพัฒนาตามมา แต่ละตัวแบบมีองค์ประกอบที่ผู้ประเมินให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์การประเมินแตกต่างกัน Fieischman & Williams, (1996); และ Hart, editor, 2002 อธิบายว่า ตัวแบบที่นำมาใช้ประเมินโครงการเมื่อรวมความสำคัญของปัจจัยต่างๆ เข้าด้วยกันแล้ว จะพบว่าการประเมินโครงการอาจใช้เพียง 2 ตัวแบบ คือ การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลลัพธ์ (Outcomes Evaluation) ก็ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการประเมินได้แล้ว เพราะตัวแบบ “การประเมินกระบวนการ” ได้รวมเอาปัจจัยด้านสถานะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับโครงการและปัจจัยนำเข้าอื่นเข้าไว้ด้วย อีกทั้งการกำหนดวัตถุประสงค์การประเมินบางโครงการก็สามารถนำ “ผลผลิต” มาเป็นปัจจัยองค์ประกอบของ “ผลลัพธ์” ได้ หรือผู้ประเมินอาจนำ “ผลผลิต” มาใช้เป็นปัจจัยกระบวนการเพื่อวัดผลสำเร็จของโครงการได้

Fieischman & Williams, (1996) ได้ให้มุมมองที่น่าสนใจเกี่ยวกับการประเมินโครงการด้วยตัวแบบ “การประเมินกระบวนการ” และ “การประเมินผลลัพธ์” โดยอธิบายว่า “การประเมินผลลัพธ์” เพื่อต้องการทราบถึงผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ในขณะที่ “การประเมินกระบวนการ” เพื่ออธิบายถึงวิธีการและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการซึ่งจะช่วยให้เข้าใจปัจจัยความสำเร็จของโครงการได้ ดังนั้น การประเมินโครงการจึงต้องประเมินทั้งสองด้าน เพราะหากประเมินเฉพาะผลลัพธ์ แม้จะทราบถึงความสำเร็จของโครงการ แต่ก็ไม่สามารถอธิบายถึงปัจจัยความสำเร็จได้ หรือการประเมินกระบวนการเพียงอย่างเดียว ก็ไม่สามารถทราบได้ว่าวัตถุประสงค์ของโครงการบรรลุผลเพียงใด สาธะสำคัญของการประเมินกระบวนการและการประเมินผลลัพธ์ มีดังนี้

1. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) คือ การประเมินเพื่อปรับวิธีการทำงาน เพื่อให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่าโครงการดำเนินไปถูกทาง และสามารถให้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการ การประเมินผลกระบวนการจะเป็นประโยชน์มากเมื่อโครงการต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการนาน เพราะจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาต่างๆ หากโครงการไม่มีประสิทธิภาพ

การออกแบบการประเมินกระบวนการมีคำถามสำคัญที่ต้องเตรียมการเพื่อกำหนดปัจจัยการประเมิน เช่น ทำไมบุคลากรและผู้เข้ารับการอบรมจึงเห็นว่าโครงการมีความจำเป็น ? เพราะเหตุใดบุคลากรและผู้เข้ารับการอบรมจึงเห็นว่าโครงการไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป ? มีเงื่อนไขการปฏิบัติงานและการดำเนินโครงการอะไรบ้าง ? มีเงื่อนไขสำหรับผู้เข้ารับการอบรมในโครงการหรือไม่ ? มีแนวทางหรือวิธีการจัดการฝึกอบรมให้กับกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมอย่างไร ? ผู้เข้ารับการอบรมคิดอย่างไรกับโครงการฝึกอบรม ? บุคลากรคิดอย่างไรต่อการจัดการฝึกอบรม ? มีข้อร้องเรียนจากบุคลากรหรือผู้เข้ารับการอบรมหรือไม่ ? และบุคลากรและผู้เข้ารับการอบรมมีข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงโครงการอย่างไรบ้าง ?

ผลของการประเมินกระบวนการจะทำให้เข้าใจถึงธรรมชาติของโครงการเช่น งานแต่ละขั้นตอนให้ผลอย่างไร วิธีการที่ใช้มีความเหมาะสมหรือไม่ การประเมินกระบวนการจะเน้นการวัดและอธิบายรายละเอียดของโครงการ เช่น เนื้อหาวิชา โครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน เอกสารและอุปกรณ์ฝึกอบรม วิธีการดำเนินโครงการหรือการจัดการฝึกอบรม การใช้เครื่องมือวัดประเมินผล ประสิทธิภาพของบุคลากรที่ดำเนินโครงการ ความเพียงพอของอุปกรณ์และงบประมาณ และปัจจัยของผู้เข้ารับการอบรม ได้แก่ ความคิดเห็นหรือความคาดหวัง (ก่อนเข้าอบรม) ต่อโครงการ อายุ ระดับการศึกษา เป็นต้น

2. การประเมินผลลัพธ์ (Outcome Evaluation) หมายถึง การประเมินเพื่อวัดผลสุดท้ายของโครงการ โดยมองถึงผลกระทบ หรือประโยชน์ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง หรือผู้รับบริการจากโครงการ การประเมินผลลัพธ์สามารถวัดผลของโครงการได้ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว

การประเมินโครงการของภาครัฐ และขององค์กรเอกชนที่ไม่มุ่งเน้นผลกำไร มักให้ความสำคัญกับ “ผลลัพธ์” ของโครงการ เนื่องจากผลลัพธ์ที่ได้จากการประเมินโครงการจะบอกถึงผลสำเร็จของโครงการ และอาจรวมถึงผลกระทบที่มีต่อหน่วยงานและผู้รับบริการ ซึ่งจะช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถตัดสินใจได้ว่าโครงการนั้นมีความเหมาะสมกับผู้รับบริการ ต่อสังคม และประชาชนเพียงใด

การประเมินผลลัพธ์โครงการ สามารถแบ่งการประเมินออกได้เป็น การประเมินในระยะต้น ระยะกลาง และระยะยาว การประเมินผลโครงการระยะต้นมักดำเนินการในขณะที่โครงการยังไม่สิ้นสุด และโครงการยังมีวัตถุประสงค์ระยะยาวที่ต้องการให้บรรลุผลสำเร็จต่อไปนั้น การประเมินระยะต้นทำได้เพียงการวัดจากความรู้สึก ความคิดเห็น หรือทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้อง ส่วนการประเมินผลในระยะอื่นจะมีเป้าหมายและการวัดประเมินเฉพาะสถานการณ์นั้นๆ

ตัวชี้วัดการประเมิน “ผลลัพธ์” ของโครงการในระยะต่างๆ มีดังนี้

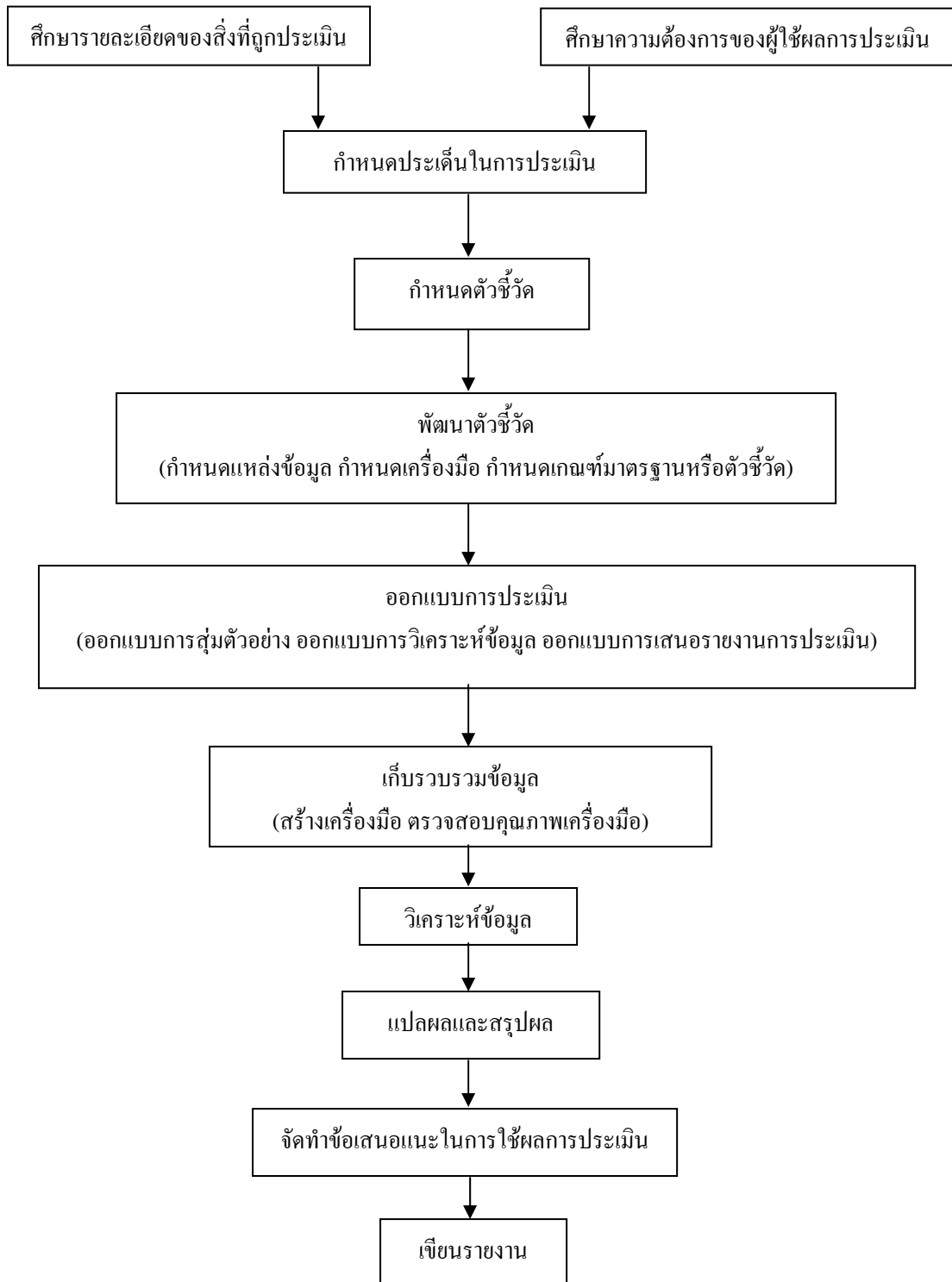
2.1 ตัวชี้วัดการประเมินผลลัพธ์โครงการฝึกอบรมระยะสั้น ได้แก่ ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับผู้สอน คุณภาพของอุปกรณ์การสอน วิธีการนำเสนอบรรยากาศการฝึกอบรม และความคิดเห็นผู้เข้าอบรมต่อหลักสูตรฝึกอบรม เช่น ความสอดคล้องของหลักสูตรกับงานที่ทำ ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการเรียนการสอน ปฏิบัติการที่แสดงออกถึงคุณค่าและประโยชน์ของหลักสูตรฝึกอบรม

2.2 ตัวชี้วัดการประเมินผลลัพธ์โครงการฝึกอบรมระยะกลาง ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาการ นำความรู้และทักษะที่เกิดขึ้นใหม่มาใช้ในการงาน และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงหลังการฝึกอบรม

2.3 ตัวชี้วัดการประเมินผลลัพธ์โครงการฝึกอบรมระยะยาว ได้แก่ ผลกระทบที่เกิดกับหน่วยงานที่มีผลมาจากการปฏิบัติของผู้รับการอบรม ผลลัพธ์ที่มีต่อผู้รับ บริการ และผลกระทบต่อชุมชนและสังคม สำหรับความคุ้มค่าที่เกิดกับหน่วยงาน ผู้รับบริการ และสังคมก็อาจประเมินในระดับนี้ได้

ขั้นตอนการประเมิน

ในการดำเนินการประเมิน ขั้นตอนของการประเมินโดยละเอียดจะขึ้นอยู่กับสิ่งที่ประเมินและประเภทของการประเมิน แต่โดยทั่วไปสามารถแบ่งได้ ดังแสดงในแผนภูมิต่อไปนี้

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาผลจากการใช้กระบวนการละครในพื้นที่ทำงานของกลุ่มมะขามป้อม ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกัน 4 พื้นที่ (4 ภูมิภาค) ผลการวิจัยส่วนหนึ่งของโครงการได้ระบุถึงข้อค้นพบสำคัญว่ากระบวนการละครของกลุ่มมะขามป้อมมีศักยภาพแฝงเร้น ในด้านการพัฒนาเยาวชนในสถานะยากลำบากหรือเยาวชนกลุ่มเสี่ยงต่างๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนจากกรณีศึกษาการจัดกิจกรรมละครกับกลุ่มเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็น 1 ใน 4 ของพื้นที่ศึกษา พบว่าละครมีสมรรถนะในการฟื้นฟูเยาวชนผู้กระทำผิดในหลายด้าน นอกเหนือจากการพัฒนาทักษะการผลิตสื่อละคร อาทิ การเขียนรายการเผยแพร่งานของตนเอง การสร้างคุณค่าภายในจิตใจการพัฒนาความตระหนักและความภาคภูมิใจในตนเอง นำไปสู่การปรับทัศนคติต่อตนเองและสังคมกระบวนการละครยังก่อให้เกิดการพัฒนาทักษะชีวิตที่หลากหลาย เพื่อเป็นพื้นฐานให้เยาวชนนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนพฤติกรรม พลิกบทบาทจากผู้กระทำผิด ผู้ด้อยโอกาส หรือบทบาทของผู้แพ้มักเป็นเหยื่อของสถานการณ์ มาเป็นผู้ชนะ เป็นผู้ที่มีโอกาสที่จะเป็นผู้ให้ ด้วยการสร้างสรรค์สื่อละครบอกเล่าเรื่องราวที่มีคุณค่าสู่ผู้ชม จนทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย โดยเฉพาะครอบครัวของเยาวชนเกิดการยอมรับในตัวตนและความสามารถของเยาวชนอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน ซึ่งท้ายที่สุดก็ส่งผลให้กระบวนการคืนคนดีกลับสู่ชุมชนและสังคมเกิดขึ้นได้จริง เช่น กรณีตัวอย่างที่แกนนำเยาวชนคนหนึ่งของโครงการฝันละไมวัยละมุน ได้อาสากลับเข้าไปช่วยงานในสถานพินิจฯ อย่างต่อเนื่องแม้จะพ้นโทษออกไปแล้ว เพื่อแบ่งปันโอกาสแบบเดียวกันให้กับเยาวชนรุ่นน้องปัจจุบันเยาวชนคนนี้ได้กลายเป็นนักพัฒนาหรือผู้ประกอบการทางสังคมรุ่นใหม่ที่เป็นที่ยอมรับในจังหวัดสงขลา (ดวงแข บัวประโคน และคณะ, 2547)

นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยของต่างประเทศที่ให้รายละเอียดมากขึ้น เช่น งานของ Centet for applied theatre Research (2003) ประเทศอังกฤษ ได้ดำเนินการวิจัยประเมินผลกิจกรรมโครงการ “Blagg” (An evaluation of Drama based offending behavior workshop) ซึ่งพัฒนาโดยกลุ่ม TiPP (a theatre organization based at the drama department, University of Manchester) เป็นตัวอย่างของการนำกระบวนการละครมาประยุกต์ใช้กับระบบงานยุติธรรม ผลการวิจัยพบว่าเยาวชนกลุ่มเสี่ยงอายุ 14-17 ปี ที่เข้าร่วมโครงการมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต่อต้านสังคม และพบว่ากระบวนการละครจะเป็นเครื่องมือที่เป็นประโยชน์อย่างมากหากนำมาใช้ร่วมกับการปฏิบัติด้านอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากกระบวนการละครมีประสิทธิผลโดดเด่นในการพัฒนาเยาวชนผู้กระทำผิด ให้เกิดความตระหนักต่อผลกระทบของการกระทำผิดที่มีต่อเหยื่อ ผู้ถูกกระทำ การพัฒนาความตระหนักทั้งทางความคิด ความรู้สึก และการตัดสินใจที่มีผลต่อการกระทำผิด ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความภาคภูมิใจในตนเอง นอกจากนี้การศึกษายังยืนยันว่าศิลปะการละครเป็นกระบวนการที่มีคุณค่าเพราะเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนและทำให้เยาวชนที่กระทำผิดได้รับการยอมรับตลอดจนการยกย่องชมเชยจากกลุ่มเพื่อน ชุมชน และสังคม

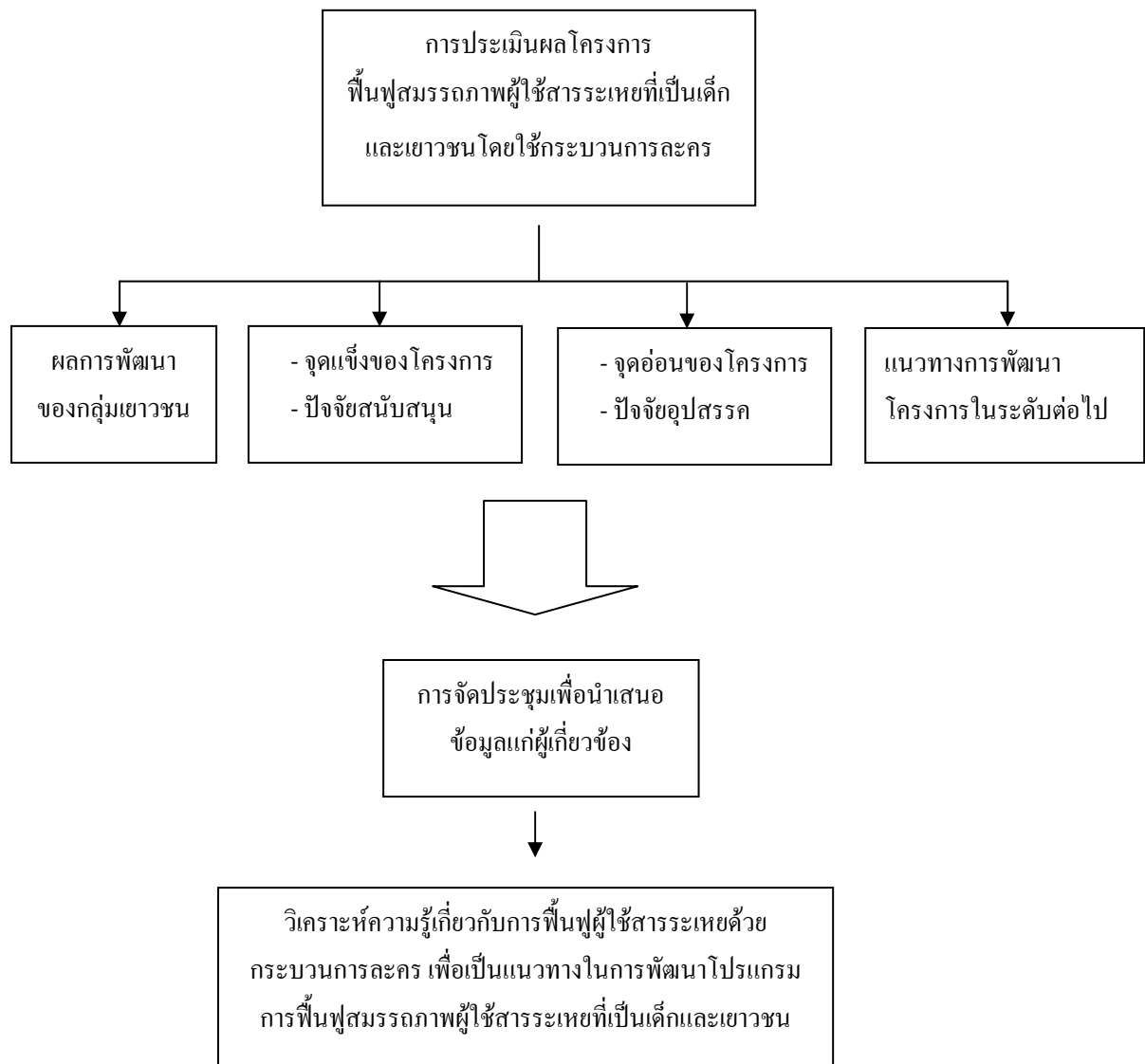
การที่กระบวนการฝึกฝนทางการละคร สามารถสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนที่เคยพลาดพลั้งกระทำผิดให้มีพฤติกรรมที่ดีขึ้นได้นั้น ไม่ใช่การใช้กิจกรรมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเฉพาะของเยาวชนโดยตรง แต่การฝึกฝนทางการละครสามารถ “เตรียมความพร้อม” เยาวชนเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อบุคคลและความเคลื่อนไหวใหม่ๆ ทางสังคมได้อย่างคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้นไม่เพียงแต่ช่วยให้เยาวชนเกิดความเข้าใจต่อมุมมองของผู้เป็นเหยื่อได้ง่ายขึ้นเท่านั้นแต่ยังให้ความสามารถในการเข้าใจชีวิตในมุมมองที่กว้างขวางขึ้น และเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้และฝึกฝนประสบการณ์ทางอารมณ์ในวงกว้างมากขึ้นด้วย การฝึกปฏิบัติทางละครในความหมายทั่วไปของการพัฒนาด้านบทบาท การสร้างโครงเรื่อง การสร้างสรรค์การเล่าเรื่อง การสำรวจประเด็นความขัดแย้ง และการฝึกซ้อมทางละครสามารถปรับเปลี่ยนคุณลักษณะและพฤติกรรมทางอาชญากรรมโดยการปรับหรือกักเซาะให้พฤติกรรมเหล่านี้อ่อนลงทีละน้อย ด้วยการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีบทบาทใหม่ๆ และมีแบบแผนทางพฤติกรรมใหม่ๆ (Thompson,p.27 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,สถาบันวิจัยและพัฒนา 2551, น.6-7) และจากรายงานผลการดำเนินการโครงการ “ละครในฐานะที่เป็นที่เรียนรู้: ผลกระทบของละครต่อการพัฒนาด้านทักษะการฟังและการพูดในกลุ่มเยาวชนที่กระทำผิด” ในปี2006 ที่ประเทศอังกฤษ พบว่ากระบวนการละครสามารถเป็นพื้นที่เรียนรู้ให้กับเยาวชนชายที่กระทำผิด โดยเปิดโอกาสให้เกิดสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ และทำให้เยาวชนได้สำรวจพฤติกรรมเดิมของตนที่เคยทำมา สร้างความเชื่อมั่นและประสบการณ์ใหม่ๆ ทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในกระบวนการผลิตละครเกี่ยวข้องอย่างชัดเจนกับการพัฒนาการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ กิจกรรมที่เยาวชนได้เข้าร่วมในระหว่างกระบวนการละครช่วยให้เกิดโอกาสในการพูดและฟังที่มั่งคั่งและหลากหลาย กิจกรรมละครแบบไม่เป็นทางการช่วยให้เยาวชนชายได้รับโอกาสที่จะพัฒนาทักษะที่หลากหลาย รวมทั้งทักษะทางสังคมนอกเหนือไปจากการปรับปรุง ทักษะการพูดและการฟัง ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการละครสามารถเป็นพื้นที่เรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการสร้างการเรียนรู้ด้านการฟังและการพูด การพัฒนาบุคลิกภาพและการพัฒนาทางสังคม (Nalita James and Bethia Mcneil, 2006 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,สถาบันวิจัยและพัฒนา,2551,น.6-7)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การประเมินผลโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลและถอดบทเรียนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร องค์ความรู้ที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนในระบบบังคับต่อไป มีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

กรอบแนวคิด (Conceptual framework)

ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประเมินผลโดยใช้ตัวแบบเหตุผล (Logic model) ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Document research) ของโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร ร่วมกับการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ การร่วมกิจกรรม (Observe) สัมภาษณ์ (interview) และการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) กับกลุ่มเป้าหมายทุกฝ่าย และการจัดประชุมเพื่อเสนอผลการประเมินให้กับผู้เกี่ยวข้อง

ประชากรที่ศึกษา

1. ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่เป็นเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้ใช้สารระเหย ที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูฯ อยู่ที่วัดบึงวงยาว จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 18 คน
2. ผู้ปกครองและครอบครัว/ชุมชนของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 18 คน
3. พนักงานคุมประพฤติและเจ้าหน้าที่อื่นที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 12 คน
4. ตัวแทนคณะวิทยากรของกลุ่มละคร จำนวน 1 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ทุกหน่วยประชากร ซึ่งประกอบด้วย

1. ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่เป็นเด็กและเยาวชนที่เป็นผู้ใช้สารระเหย ที่อยู่ในความดูแลของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูฯ อยู่ที่วัดบึงวงยาว จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 18 คน
2. ผู้ปกครองและครอบครัว/ชุมชนของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 18 คน
3. พนักงานคุมประพฤติและเจ้าหน้าที่อื่นที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 12 คน
4. ตัวแทนคณะวิทยากรของกลุ่มละคร จำนวน 1 คน

ขั้นตอนในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนในการดำเนินการ ประกอบด้วย

1) การศึกษาเอกสาร (Document research) ของโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลงานการอบรมของผู้เข้ารับการฟื้นฟูที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อศึกษาแนวความคิดและกระบวนการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโครงการ รวมทั้งศึกษาผลระยะสั้นที่เกิดจากการจัดกิจกรรม ทั้งในกลุ่มผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่เข้าร่วมโครงการและกลุ่มเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ ในด้านความรู้เกี่ยวกับกระบวนการละคร การเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม

2) การเก็บข้อมูลโดยการลงพื้นที่ ประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเป็นการประเมินผลกิจกรรม ในด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฟื้นฟู รวมทั้งศึกษาทัศนะของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้เข้ารับการฟื้นฟู เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการ คณะละครที่ทำงานกับผู้เข้ารับการฟื้นฟู และครอบครัวและชุมชนของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่เข้าร่วมโครงการ

3) การจัดประชุมนำเสนอข้อมูลที่ ได้จากการประเมิน ระหว่างคณะทำงาน คณะผู้รับผิดชอบโครงการ และคณะวิทยากรของกลุ่มละคร เพื่อสะท้อนข้อสรุปและผลการประเมินโครงการกลับไปยังคณะทำงานทุกฝ่าย และร่วมกันสังเคราะห์บทเรียนและองค์ความรู้ที่ได้รับจากโครงการ เพื่อสรุปผลการประเมินผลทั้งโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะวิจัยนำมาจากแบบวัดการเห็นคุณค่าตนเองของคูเปอร์สมิธ ฉบับผู้ใหญ่ (Coopersmith Self-Inventory, Adult Form, 1984) ซึ่งแปลโดย พรประภา แก้วกล้า (2534) เป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบข้อใดข้อหนึ่ง จำนวน 25 ข้อ เป็นข้อความที่มีความหมายทางด้านบวก 8 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1 4 5 8 9 14 19 20 เป็นข้อความที่มีความหมายทางด้านลบ 17 ข้อ ได้แก่ ข้อ 2 3 6 7 10 11 12 13 15 16 17 18 21 22 23 24 25 แบ่งออกเป็นด้านต่างๆ คือ

ด้านตนเอง 14 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1 3 4 7 10 12 13 15 17 18 19 23 24 25

ด้านครอบครัว 6 ข้อ ได้แก่ ข้อ 6 9 11 16 20 22

ด้านสังคม 5 ข้อ ได้แก่ ข้อ 2 5 8 14 21

มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ข้อคำถามเชิงนิมิต (Positive Item)

ใช่ 1 คะแนน

ไม่ใช่ 0 คะแนน

ข้อคำถามเชิงลบ (Negative Item)

ใช่	0	คะแนน
ไม่ใช่	1	คะแนน

เมื่อได้คะแนนรวมในแต่ละด้านที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในการแปลความหมายค่าคะแนนรวมที่ได้ คณะวิจัยได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการแปลความหมาย โดยแยกเป็นรายด้านซึ่งในแต่ละด้านแบ่งออกเป็นระดับต่ำ ระดับปานกลาง และระดับสูง โดยแบ่งระดับคะแนนในการแปลความหมาย ดังนี้

$$\text{ช่วงกว้างของระดับคะแนน} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}}$$

ด้านตนเอง

ค่าเฉลี่ย	0 – 4.66	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ย	4.67 – 9.33	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	9.34 – 14	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับสูง

ด้านครอบครัว

ค่าเฉลี่ย	0 – 2	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ย	2.01 – 4	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	4.01 – 6	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับสูง

ด้านสังคม

ค่าเฉลี่ย	0 – 1.66	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ย	1.67 – 3.33	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	3.34 – 5	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับสูง

ผลรวม

ค่าเฉลี่ย	0 – 8.33	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับต่ำ
ค่าเฉลี่ย	8.34 – 16.66	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	16.67 – 25	หมายถึงมีการเห็นคุณค่าตนเองในระดับสูง

ในการเปรียบเทียบผลคะแนนที่ได้ในแต่ละด้านนั้น มีวิธีการคำนวณ ดังนี้

$$1) \text{ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย} = \bar{X}_{\text{post}} - \bar{X}_{\text{pre}}$$

$$2) \% \bar{X}_{\text{post}} = (\bar{X}_{\text{post}} / \text{คะแนนเต็ม}) \times 100$$

3) เกณฑ์ในการคำนวณเปรียบเทียบ

ค่าที่เปรียบเทียบ	เกณฑ์	ผลการเปรียบเทียบ
3.1 $\bar{X}_{\text{post}} - \bar{X}_{\text{pre}} =$	ค่าเป็นบวก	สูงกว่า/ต่ำกว่า/เท่ากับ
3.2 $\% \bar{X}_{\text{post}} =$	70%	สูงกว่า/ต่ำกว่า/เท่ากับ

ในการพิจารณาต้องพิจารณาทั้ง 3.1 และ 3.2 ถ้าผ่านเกณฑ์ข้อ 3.1 หมายความว่ามีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นจากการร่วมกิจกรรมและถ้าผ่านเกณฑ์ข้อ 3.2 หมายความว่ามีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับที่ค่อนข้างมั่นใจว่าเพียงพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ
 - 1.1 ให้ผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ ทำแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเองก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ
 - 1.2 การสัมภาษณ์และการประชุมกลุ่มย่อยในระหว่างและหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ
 - 1.3 การถอดความจากสมุดบันทึกประจำวันของผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ บันทึกความรู้สึก ความคิด และสิ่งที่ได้เรียนรู้ในแต่ละวัน
 - 1.4 การสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ ระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรมโดยคณะวิทยากร และเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุมประพฤติและนักศึกษาของสถาบันราชภัฏมหาสารคาม
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครอง, ครอบครัวและชุมชนของผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ ที่ร่วมโครงการ โดยสัมภาษณ์ผู้ปกครองหรือครอบครัวที่มารับชมการนำเสนอผลงานของผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ และจัดประชุมเพื่อสอบถามความคิดเห็นหลังสิ้นสุดโครงการ
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากพนักงานคุมประพฤติและเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้อง โดยจัดการประชุมกลุ่มย่อย การถอดบทเรียน และคืนข้อมูลให้ผู้เข้าร่วมโครงการ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิทยากรโดยจัดการประชุมกลุ่มย่อย การถอดบทเรียน และคืนข้อมูลให้ผู้เข้าร่วมโครงการ

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis plans)

การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของข้อมูลเชิงปริมาณ จะทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science – SPSS for Windows) ซึ่งจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบตารางโดยวิธีการบรรยายด้วยสถิติพรรณนา

(Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

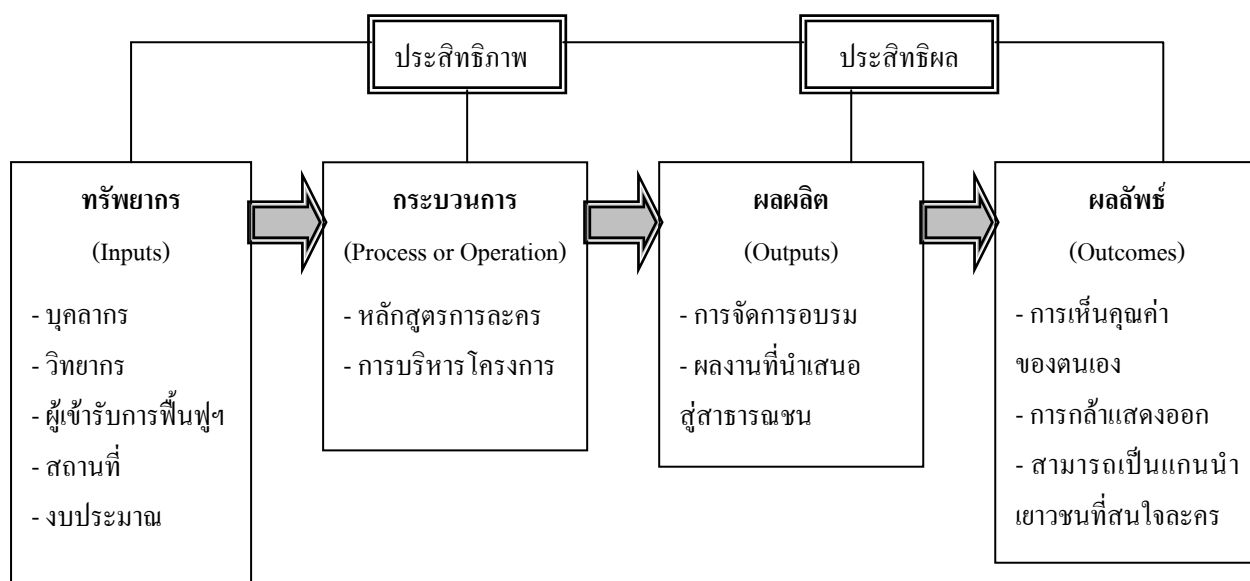
สรุปวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คำถามการวิจัย	กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
1. กระบวนการละครสามารถพัฒนาผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ได้อย่างไร ?	◆ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ◆ ผู้ปกครองและครอบครัว ◆ คณะวิทยากร	1) แบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง 2) สมุดบันทึก 3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม 4) การประชุมกลุ่มย่อย 5) การสัมภาษณ์
2. การดำเนินโครงการครั้งนี้มีจุดอ่อนอย่างไร? มีข้อควรระวังหรือปัจจัยอุปสรรคใดบ้างที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ	◆ พนักงานคุมประพฤติ ◆ คณะวิทยากร	1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม 2) การประชุมกลุ่มย่อย 3) การสัมภาษณ์ 4) การประชุมเสนอข้อมูลให้กับผู้เกี่ยวข้องโครงการ
3. การดำเนินโครงการครั้งนี้มีจุดแข็งอย่างไร? มีปัจจัยเงื่อนไขใดบ้างที่สนับสนุนให้โครงการและกิจกรรมประสบความสำเร็จ	◆ พนักงานคุมประพฤติ ◆ คณะวิทยากร	1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม 2) การประชุมกลุ่มย่อย 3) การสัมภาษณ์ 4) การประชุมเสนอข้อมูลให้กับผู้เกี่ยวข้องโครงการ
4. แนวทางการพัฒนาโครงการในระยะต่อไป จะทำอย่างไรได้บ้าง?	◆ พนักงานคุมประพฤติ ◆ คณะวิทยากร	1) การประชุมกลุ่มย่อย 2) การประชุมเสนอข้อมูลให้กับผู้เกี่ยวข้องโครงการ
5. กระบวนการละคร จะสามารถสนับสนุนและพัฒนากระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชน ในความดูแลของกรมคุมประพฤติได้อย่างไร?	◆ พนักงานคุมประพฤติ ◆ ผู้ปกครองและครอบครัว ◆ คณะวิทยากร	1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม 2) การประชุมกลุ่มย่อย 4) เอกสารที่เกี่ยวข้องและผลงานการอบรมของเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ

บทที่ 4

ผลการประเมินและการวิเคราะห์ข้อมูล

การประเมินผลโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร ครั้งนี้จะประเมินเฉพาะช่วง 2 เดือน ที่คณะละครเข้าดำเนินการเท่านั้น เนื่องจากโครงการนี้เป็นโครงการย่อย (2 เดือน) ในโครงการใหญ่ คือโครงการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จังหวัดมหาสารคาม (4 เดือน) โดยดำเนินการในช่วงระยะเวลาเดือนที่สองถึงเดือนที่สามของโครงการใหญ่ ซึ่งมีกิจกรรมที่แตกต่างหลากหลายออกไป การประเมินครั้งนี้เพื่อดูผลของการใช้กระบวนการละครในการฟื้นฟูผู้ผู้สารระเหย ดังนั้นจะประเมินและวิเคราะห์เฉพาะส่วนที่มีการดำเนินการในช่วงที่คณะละครเข้ามาทำกิจกรรมเท่านั้น และดูเฉพาะผลลัพธ์ระยะสั้นเพื่อศึกษาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของกระบวนการละคร เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้จากผลการประเมินไปพัฒนาเป็นแนวทางการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ผู้สารระเหย ตลอดจนนำไปพัฒนาเป็นคู่มือและแนวปฏิบัติสำหรับพนักงานคุมประพฤติ ในการนำเสนอผลการศึกษาคณะวิจัยจะนำเสนอตามรูปแบบการประเมินผลโดยใช้ตัวแบบเหตุผล (Logic model) ดังนี้

1. ด้านทรัพยากร

1.1 บุคลากร มีการจัดบุคลากรที่รับผิดชอบงานแต่ละด้านไว้ดังนี้

1) อาสาสมัครคุมประพฤติ 1 คน และพนักงานคุมประพฤติผลัดเวรมาพักค้างที่วัดคืนละ 1 คน เพื่อดูแลความเรียบร้อยในช่วงเย็นหลังจากอบรมละครเสร็จสิ้นจนถึงเช้า เพื่อควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามภารกิจประจำวันและทำงานในความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย

2) พนักงานคุมประพฤติพลัดเวรไปดูแลในช่วงกลางวันร่วมกับคณะวิทยากรกระบวนการ
ละครวันละ 1 คน

3) วิทยากรกระบวนการของจังหวัดมหาสารคามทำกิจกรรมเรื่องระเบียบวินัยและกิจกรรม
กลุ่มในช่วงเย็น และจัดประชุมเช้าก่อนเข้าสู่กระบวนการละครทุกวัน

4) คณะวิทยากรสาธารณสุขดูแลเรื่องสุขภาพอนามัย และให้ความรู้เรื่องการเลิกยาและการ
ป้องกันการเสพยา สัปดาห์ละ 1 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง

5) คณะวิทยากรกระบวนการละคร รับผิดชอบจัดอบรมโดยใช้กระบวนการละครและสื่อ
สร้างสรรค์สัปดาห์ละ 5 วัน เวลา 09.30-16.00 น ยกเว้นวันที่วิทยากรจากสาธารณสุขเข้ามาตรวจสุขภาพ
อนามัย

6) พระวิทยากรนำผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ทำวัตรเช้าและทำวัตรเย็น

โครงการนี้มีการเตรียมจำนวนผู้เข้าร่วมปฏิบัติงานค่อนข้างมาก และมีการบูรณาการจาก
หลายฝ่าย ประกอบด้วย อาสาสมัครคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุมประพฤติ เจ้าหน้าที่ของ
สาธารณสุข และวิทยากรกระบวนการของศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็น
วิทยากรที่มีประสบการณ์ในการทำค่ายระยะสั้นที่ประสบความสำเร็จ รวมเกือบ 20 คน โดยวางแผนว่าจะมี
การจัดวิทยากรและเจ้าหน้าที่มาอยู่ประจำเป็นพี่เลี้ยงค่าย และเรียนรู้กระบวนการละครไปพร้อมๆ กับผู้เข้า
รับการฟื้นฟูฯ เพื่อจะได้ต่อยอดองค์ความรู้ในอนาคต แต่ปรากฏว่าเมื่อถึงเวลาที่ต้องจัดโครงการมีอุปสรรค
คือไม่สามารถกำหนดให้วิทยากรและเจ้าหน้าที่มาอยู่ประจำได้ เพราะต่างมีภาระต้องปฏิบัติงานอื่น ทำให้
วิทยากรและเจ้าหน้าที่มีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนตลอด และบางครั้งไม่มาทำกิจกรรมตามกำหนดหรือมี
กิจกรรมสอดแทรก ทำให้มีผลกระทบต่อการทำกิจกรรมของคณะละครที่ต้องปรับเวลาและกระบวนการ

1.2 วิทยากร

คณะวิทยากรกระบวนการละคร ซึ่งนำโดยอาจารย์รัศมี เผ่าเหลืองทองและคณะ เป็นคณะ
วิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในกระบวนการละครเป็นอย่างดี และมีประสบการณ์ในการนำ
กระบวนการละครไปใช้กับเยาวชนกลุ่มต่างๆ อาทิเช่น เยาวชนผู้กระทำผิดในบ้านกาญจนาภิเษก เยาวชนที่
ประสบภัยสึนามิและเยาวชนที่ประสบปัญหา เป็นต้น

1.3 ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ

ในโครงการมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชน อายุระหว่าง
12-25 ปี จำนวน 20 คน แต่เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านระยะเวลาที่ต้องเริ่มโครงการ ทำให้ไม่สามารถคัดเฉพาะ
ผู้ที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ดังกล่าวได้ ผู้เข้าร่วมโครงการ จึงมีผู้ที่มีอายุมากกว่าเกณฑ์ร่วมด้วย โดยในระยะแรกมี
จำนวน 21 คน ต่อมาพบว่าสมาชิกจำนวน 3 คน มีปัญหาทางกายและมีภาวะแทรกซ้อนทางจิต จึงเหลือ
สมาชิกเข้าร่วมโครงการแค่ 18 คน และจากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็น

ผู้เข้ารับการฟื้นฟู จำนวน 18 คน พบว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟู ทั้งหมด เป็นเพศชาย นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่อยู่ต่ำกว่า 18 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.0 การศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 66.7 เป็นโสด คิดเป็นร้อยละ 72.2 ประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 72.2 รายได้เฉลี่ย 4,500 บาท คิดเป็นร้อยละ 33.3 ระยะเวลาที่ใช้สารเสพติดน้อยกว่า 1 ปี คิดเป็นร้อยละ 50.0 ใช้สารระเหยเพียงอย่างเดียว คิดเป็นร้อยละ 83.3 และไม่เคยมีประวัติการกระทำความผิด คิดเป็นร้อยละ 55.6 รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการฟื้นฟู

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	18	100.0
รวม	18	100.0
2. อายุ		
ต่ำกว่า 18 ปี (14-18 ปี)	9	50.0
19 - 25 ปี	4	22.2
26 - 32 ปี	5	27.8
รวม	18	100.0
3. ศาสนา		
พุทธ	18	100.0
รวม	18	100.0
4. ระดับการศึกษาสูงสุด		
ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 6	1	5.6
ประถมศึกษาปีที่ 6	12	66.7
มัธยมศึกษาปีที่ 3	3	16.6
มัธยมศึกษาปีที่ 3	2	11.1
รวม	18	100.0
5. สถานภาพสมรส		
โสด	13	72.2
สมรส	2	11.1
หย่า	2	11.1
หม้าย	1	5.6
รวม	18	100.0

ตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
6. จำนวนบุตร		
ไม่มีบุตร	14	77.8
1 คน	2	11.1
2 คน	2	11.1
รวม	18	100.0
7. อาชีพ		
รับจ้าง	13	72.2
เกษตรกร	3	16.7
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	2	11.1
รวม	18	100.0
8. รายได้เฉลี่ย		
ต่ำกว่า 4,500 บาท	2	11.1
4,500 บาท	6	33.3
5,000 บาท	2	11.1
7,000 บาท	1	5.6
รวม	11	61.1
9. ระยะเวลาที่ใช้สารเสพติด		
น้อยกว่า 1 ปี	9	50.0
3-5 ปี	5	27.8
11-14 ปี	4	22.2
รวม	18	100.0
10. ประเภทของสารเสพติดที่ใช้		
สารระเหย	15	83.3
สารระเหยและกัญชา	2	11.1
สารระเหยและแอมเฟตามีน	1	5.6
รวม	18	100.0

ตารางที่ 4.1 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
11. ประวัติการกระทำผิด		
ไม่พบประวัติการกระทำผิด	10	55.6
ถูกจับ 1 ครั้ง ความผิดฐานใช้สารระเหย	1	5.6
ถูกจับ 4 ครั้ง ความผิดฐานใช้สารระเหย	1	5.6
ถูกจับ 6 ครั้ง ความผิดฐานใช้สารระเหย	1	5.6
เสพสารเสพติดและมีกัญชาไว้ในครอบครอง	1	5.6
โทรมหญิง	2	11.1
วิ่งราวทรัพย์	1	5.6
ทำร้ายร่างกาย	1	5.6
รวม	18	100.0

1.4 สถานที่ จัดโครงการที่วัดป่าบึงวังยาว อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม อยู่ห่างจากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม ประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นสถานที่จัดโครงการบ้านกึ่งวิถีมาก่อน พระและบุคลากรในวัดมีความคุ้นเคยกับสำนักงานคุมประพฤติ และเข้าใจธรรมชาติของผู้กระทำผิดพอสมควร การจัดโครงการครั้งนี้ท่านเจ้าอาวาสอนุญาตให้ใช้ศาลาสำหรับจัดกิจกรรมแยกเฉพาะ ศาลาเป็นที่โล่ง อากาศปลอดโปร่ง ทำกิจกรรมที่เคลื่อนไหวได้สะดวก มีความเป็นส่วนตัว สถานที่มีความเป็นธรรมชาติ ร่มรื่น สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการศึกษาธรรมชาติ หรือใช้ธรรมชาติเป็นอุปกรณ์การสอนได้ดี แต่มีความไม่สะดวกคือ กิจกรรมในกระบวนการละครบางกิจกรรมจำเป็นต้องใช้เสียง แต่วัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม ต้องการความสงบ จึงทำให้ทำกิจกรรมได้ไม่เต็มที่ และเนื่องจากเป็นสถานที่โล่งและพื้นปูกระเบื้อง ทำให้สิ้นเวลาฝนตก ไม่สามารถจัดการอบรมได้ รวมทั้งเวลากลางคืนจะมียุงรบกวน นอกจากนี้วัดเป็นสถานที่เปิด ไม่มีรั้วรอบขอบชิด มีอาณาบริเวณกว้างขวาง มีต้นไม้โดยรอบ ทำให้ยากในการควบคุมดูแลคนเข้าออกทั้งบุคคลภายนอกเข้ามาติดต่อ และผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่หลบหนีออกไปเที่ยว จะเห็นได้จากความเห็นของพนักงานคุมประพฤติ ดังนี้ สถานที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากการฟื้นฟูฯ แบบไม่ควบคุมตัว จะใช้ระเบียบวินัยก็เลຍยาก ถ้าเป็นวัดควรเป็นวัดในเมือง เนื่องจากจะดูแลง่ายกว่า

1.5 งบประมาณ โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยใช้กระบวนการละคร เป็นโครงการย่อยในโครงการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจังหวัดมหาสารคาม (หลักสูตร 4 เดือน ดำเนินการระหว่าง วันที่ 15 สิงหาคม - 15 ธันวาคม 2551) ซึ่งโครงการใหญ่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดมหาสารคาม (ศตส.จ.มค.) เป็นค่าใช้จ่ายใน

การฟื้นฟูฯ ในภาพรวมเป็นเวลา 4 เดือน โดยขอความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลที่มี ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ อาศัยอยู่ อบต. ละ 15,000 บาท/คน/4 เดือน และกรมคุมประพฤติสนับสนุนค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมเป็นเงินจำนวน 64,403 บาท ส่วนโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยโดยใช้กระบวนการละครได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยประสานงานผ่านคณะขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ละครสำหรับเยาวชนในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการละครในระยะ 2 เดือน (15 กันยายน - 15 พฤศจิกายน 2551) เป็นเงินจำนวน 300,000 บาท ส่วนค่าใช้จ่ายในส่วนของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ และอื่นๆ ใช้งบประมาณในโครงการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จังหวัดมหาสารคาม ดังกล่าวข้างต้น

จะเห็นได้ว่าการบูรณาการงบประมาณจากหลายแหล่ง ซึ่งเป็นนิมิตหมายที่ดีของการทำงานที่มีการระดมทรัพยากรมาช่วยกันแก้ไขปัญหา ดังนั้นในแง่ของการระดมทรัพยากรนั้นนับว่าทำได้ดี แต่เมื่อถึงการปฏิบัติมีข้อขัดข้องที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มาจาก อบต. เดียวกันถึง 7 คน ทำให้ อบต. ไม่สามารถสนับสนุนงบประมาณได้ครบตามที่ตกลงไว้ จึงเป็นข้อสังเกตสำหรับการเตรียมการในอนาคตที่ต้องคำนึงถึงการกระจายของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ เพื่อให้สามารถขอรับการสนับสนุนงบประมาณได้เต็มที่

2. ด้านกระบวนการ

2.1 หลักสูตรการละคร คณะวิทยากรละครได้กำหนดหลักสูตรการละครไว้เป็น 4 กิจกรรมหลักๆ ดังนี้

- 1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กระบวนการศิลปะและละครในการบำบัดและฟื้นฟูศักยภาพให้แก่สมาชิกผู้ติดสารระเหย อย่างเข้มข้นครั้งละ 7 วัน เดือนละ 1 ครั้ง รวม 2 ครั้ง
- 2) ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเชิงบวกของสมาชิกผู้ติดสารระเหยด้วยกระบวนการศิลปะ ละคร ดนตรี และสื่อสร้างสรรค์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้านมาให้ความรู้ ทั้งจากส่วนกลางและที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปินพื้นบ้าน ช่างฝีมือของชุมชน เน้นการตระหนักรู้และเข้าใจตนเองผ่านประสบการณ์การทำงานจริง บูรณาการเข้ากับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งสมาชิกฯ แต่ละคนมีพื้นฐานอยู่แล้ว นำไปสู่การรังสรรค์ผลงานหลากหลายเพื่อเสนอต่อสาธารณชน (ซุ้มแสดง)
- 3) จัดเวทีนำเสนอผลงานของเยาวชนฯ เพื่อให้เห็นความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของเยาวชนฯ โดยให้มีการแสดงในศูนย์ฟื้นฟูฯ ในวันครอบครัวหรือการแสดงในชุมชนในโอกาสตามวันสำคัญตามประเพณีท้องถิ่น (โดยเชิญครอบครัว ชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมาชมการแสดง) เดือนละ 1 ครั้ง รวม 2 ครั้ง
- 4) การจัดแสดงละครและผลงานของเด็กและเยาวชนฯ ที่ได้ทำมาตลอดระยะเวลาการฟื้นฟูฯ โดยให้เด็กและเยาวชนฯ ได้จัดการแสดงและนำผลงานมาจัดนิทรรศการให้ครอบครัว ชุมชน และผู้สนใจได้เข้าชมการแสดง รวม 5 ครั้ง

ตารางแผนกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ ตั้งแต่ 16 กันยายน – 15 พฤศจิกายน 2551

สัปดาห์	กิจกรรม	เป้าหมาย
1	- แนะนำโครงการ - เปิดโลกทัศน์ของเยาวชนด้วยกิจกรรมของกระบวนการละคร - สร้างสัมพันธ์และความไว้วางใจซึ่งกัน และกัน ในแบบต่างๆ - ทำความรู้จักซึ่งกันและกันแบบลึก - ทำงานศิลปะ - การเคลื่อนไหวร่างกาย - ล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์	- เปิดการรับรู้ด้วยการใช้ประสาทสัมผัส และการเคลื่อนไหวร่างกาย - สร้างฐานการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม - สร้างความคุ้นเคยและเรียนรู้ระหว่างกัน - การรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน
2	- เรียนรู้ทักษะการสื่อสารโดยใช้กระบวนการศิลปะการละคร - ฝึกฝนทักษะการเล่าเรื่องโดยใช้เสียง ร่างกาย และการเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์ - ฝึกวาด สเก็ตซ์ภาพประกอบการเล่าเรื่อง - ฝึกการใช้จินตนาการและการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลงาน - ล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์	- เปิดมิติการค้นพบศักยภาพของตัวเองจากทักษะพื้นฐานการละคร - เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง - เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมือ ตาและใจ เสริมสร้างการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ - การรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน
3	- เรียนรู้ขั้นตอนการทำสื่อละคร - ฝึกเครื่องมือนักแสดง ร่างกายและเสียง - สร้างภาพนิ่งด้วยร่างกาย - ทักษะการค้นสด - ละครใบ้ - บทบาทสมมุติ - ฝึกอ่านบทละคร - สร้างภาพจากเรื่องราว เยาวชนได้ทบทวน ประสบการณ์ของตัวเอง - ล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์	- เพิ่มความมั่นใจในการสื่อสารผ่านวิธีการที่หลากหลาย - ทำความเข้าใจเรื่องราวรอบตัวผ่านบทละคร - ฝึกปฏิภาณไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า - ฝึกให้เกิดการคิดวิเคราะห์จากการตีความบทละคร และถ่ายทอดออกมา - การรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน

ลำดับที่	กิจกรรม	เป้าหมาย
4	- ฝึกฝนทักษะต่อเนื่องเรื่องร่างกายและเสียง - ฝึกการใช้ดนตรีในการประกอบเรื่อง - ฝึกตีความบท - ดูภาพยนตร์ เปิดประสบการณ์ในการมองโลก - ล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์	- เพิ่มพูนทักษะในการสื่อสารเพิ่มความมั่นใจในตัวเอง - เปิดประสบการณ์ในการมองโลกและแรงบันดาลใจ - เรียนรู้โลกที่แตกต่างจากโลกที่ตัวเองเป็นอยู่ - การรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน
5	- ฝึกซ้อมผ่านบทละคร - ใช้ศิลปะโดยมีธรรมชาติเป็นครู - ฝึกทักษะการรับส่ง การไว้วางใจซึ่งกันและกัน - ฝึกการ โยน juggling - ล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์	- ทำความเข้าใจโลกผ่านมุมมองตัวละครในบท - เรียนรู้ความสัมพันธ์กับสิ่งรอบตัว - ฝึกความอดทน - ฝึกประสาทสัมผัส - การรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน
6	- การปั้น งานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ - การฝึกซ้อมผ่านบทละคร - ล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์	- เปิดความคิดสร้างสรรค์ - การรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน
7	- การอบรมเข้มข้น - การใช้เสียงและการเคลื่อนไหว - การให้และการรับ - การไว้วางใจซึ่งกันและกัน - ล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์	- การรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน
8	- ซ้อมการแสดง	- นำเสนอผลงาน
9	- แสดงจริง	- เผยแพร่ผลงานออกสู่สาธารณชนและชุมชนของตนได้อย่างภาคภูมิใจ

หลักสูตรที่คณะวิทยากรกระบวนการละครได้กำหนดไว้ในแผนการอบรมมีความมุ่งหมายให้เกิดพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ดังนี้

1. การฝึกฝนทักษะการเคลื่อนไหวร่างกาย การโยน Juggling ทำให้เกิดการรับรู้ด้วยการใช้ประสาทสัมผัส และฝึกความอดทน

2. การทำกิจกรรมละครร่วมกัน ทำให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ การรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน ความเห็นอกเห็นใจกัน

3. การเรียนรู้ทักษะการสื่อสารโดยใช้กระบวนการศิลปะละครเป็นการเปิดมิติการค้นพบศักยภาพของตนเองจากทักษะพื้นฐานการละคร
4. การฝึกฝนทักษะการเล่าเรื่องโดยใช้เสียง ร่างกาย และการเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง
5. การฝึกวาด สเก็ตซ์ภาพประกอบการเล่าเรื่อง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมือ ตาและใจ เสริมสร้างการทำงานอย่างมีสมาธิ
6. การฝึกใช้จินตนาการและการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานการล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์ ทำให้เกิดการรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน ความเข้าใจและเห็นใจกัน
7. การเรียนรู้ขั้นตอนการทำสื่อละคร จะเป็นการสร้างความมั่นใจในการสื่อสารผ่านวิธีการที่หลากหลาย
8. ทักษะการค้นสด เป็นการฝึกปฏิบัติภาวนาไหวพริบการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
9. ละครใบ้เป็นการฝึกให้เกิดการคิดวิเคราะห์จากการตีความบทละครและถ่ายทอดออกมา
10. บทบาทสมมุติ, การฝึกอ่านบทละคร การสร้างภาพจากเรื่องราว และการล้อมวงสนทนาประสบการณ์ เป็นการฝึกการรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน
11. การใช้ดนตรีในการประกอบเล่าเรื่อง การฝึกตีความบท ดุภาพยนตร์เปิดประสบการณ์ ในการมองโลก และการล้อมวงสนทนา เป็นการเปิดประสบการณ์ในการมองโลกและเกิดแรงบันดาลใจใหม่ๆ ตลอดจนเรียนรู้โลกที่แตกต่างจากที่ตัวเองเป็นอยู่
12. ฝึกซ้อมผ่านบทละคร เป็นการทำความเข้าใจโลกผ่านมุมมองตัวละคร
13. ฝึกทักษะการรับส่ง การไว้วางใจซึ่งกันและกัน
14. การล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์ เป็นการรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน
15. การปั้น งานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ การทำสมุดบันทึก การทำผ้ามัดย้อม เป็นการเปิดความคิดสร้างสรรค์ ฝึกสมาธิ และการสร้างจินตนาการ

ข้อมูลจากการสะท้อนของผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ ในการประชุมกลุ่มย่อย ผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ มีความคิดเห็นว่ากระบวนการละครมีประโยชน์ต่อตนเอง ดังนี้

... ผมคิดว่าเป็นสิ่งที่ดี ได้ฝึกหลายอย่าง เอาชนะตัวเองได้ ได้ทำอะไรหลายอย่าง พอทำแล้วก็รู้สึกว่าได้ ได้ความรู้ การทำสมุดบันทึกก็ได้สมาธิ การปั้นดินได้ทั้งสมาธิ ความละเอียดอ่อน และการตัดสินใจ เวลาซ้อมก็ต้องฝึกตัวเอง แต่ในใจก็คิดว่าทำได้แล้วยังจะมาให้ซ้อมอะไรอีก พอซ้อมแล้วก็รู้ว่าเราทำได้ดีขึ้น ได้เรียนรู้ว่าการเอาใจวางไว้ตรงกลางจะทำงานได้ดีขึ้น ถ้าเอาแต่ใจตัวเองหรือเอาใจคนอื่นมากเกินไปก็ไม่ดี ละครช่วยได้หลายอย่าง...

...ผมเป็นคนง่ายๆ ไหลไปตามสถานการณ์ ไม่มีอะไรยากไม่มีอะไรง่าย เวลาสองเดือนของการอบรมจากคณะละคร ได้เรียนรู้การทำฟ้ามัดย้อม ละคร ละครใบ้ การทำสมุดบันทึก ส่วนการเรียนรู้กับตัวเองยังไม่ชัดเจน เวลาซ้อมผมไม่เบื่อ...

...สำหรับผม รู้สึกดี เบื่อบ้าง เซ็งบ้าง แต่ก็ฝืนทำไป เพราะลงเรือลำเดียวกันแล้ว ได้ฝึกตัวเอง ให้กล้าแสดงออก ได้ทำสมุดบันทึก ฟ้ามัดย้อม ปั่นดิน ได้เรียนรู้หลายอย่าง ชอบทำสมุดบันทึกกับวาดรูป ไม่ชอบการวอร์มร่างกาย...

...ตอนที่ละครเข้ามาก็คิดอายุคน การแสดงครั้งแรกรู้สึกอาย แต่เมื่อเห็นคนดูแล้วมีความสุขก็ภูมิใจ ได้รู้ตัวเองว่าชอบศิลปะ อยากทำทุกวัน ชอบวาดรูปวิว แต่งลาย...

...ก็ชอบอยู่ แต่ก็แล้วแต่อารมณ์ ถ้าจี้เกียจ ก็จะพูดอย่างไรก็ไม่เล่น ถ้าพูดแรงก็ทะเลาะกันแต่พี่เขาพูดกับเราเลยไม่ทะเลาะ ชอบการทำฟ้ามัดย้อม ชอบวาดรูป ไม่ชอบละคร...

...สามเดือนที่ผ่านมา ผ่านทั้งการทำวัตรและการละคร รู้สึกว่าตัวเองมีเหตุผลขึ้นมาก ใจเย็นมากขึ้น เมื่อก่อนจี้โมโห แต่เดี๋ยวนี้คุมตัวเองได้ คิดได้มากขึ้น ได้เรียนรู้คำแปลจากบทสวดมนต์...

...ที่ผ่านมาพี่ๆ สอนหลายอย่าง ทั้งทำสมุดบันทึก ทำกรอบรูป ได้ทำท่าทางแบบผีบ้า ได้เปลี่ยนแปลงตัวเอง คือได้ตื่นเช้าขึ้น ชอบทำกิจกรรมแต่ไม่ชอบซ้อม...

...สุขแปดสิบ ทุกข์ยี่สิบ...

...ละครเข้ามามีเปอร์เซ็นต์ความสุขมากกว่าความทุกข์ การพาทำกิจกรรมของพี่ๆ ทำให้ตัวเองมีความสุข ลืมความทุกข์ของตัวเอง สังเกตเห็นได้ว่าตัวเองมีความสุข เมื่อก่อนก็คิดอะไรไปเรื่อย ตอนแรกก็คิดว่าพี่จุ่มมาพาทำอะไรเหมือนผีบ้า แต่ทำแล้วก็มีความสุขแบบไม่รู้ตัว พี่ๆ พาพูดน่าแต่คำดีๆ พวกผมก็ไม่กล้าพูดคำหยาบ พี่ๆ พาดูหนังแล้วก็คุยกัน เมื่อก่อนดูหนังก็หัวเราะไปเฉยๆ ไม่รู้ความหมาย แต่เดี๋ยวนี้พี่สอนให้รู้จักการดูหนังว่ามันมีสาระ มานั่งคุยกันว่าตัวละครเป็นคนอย่างไร...

...รู้สึกดีได้ทำนั่นทำนี่ ชอบวาดรูป แต่จี้เกียจซ้อม ทำแล้วก็ทำให้ดี ชอบหุ่นเงาเพราะสนุกดี...

ข้อมูลจากการสะท้อนของเจ้าหน้าที่ ส่วนใหญ่เห็นว่ากระบวนการละครมีประโยชน์ในการฟื้นฟูผู้ใช้สารระเหย โดยผู้เข้ารับการฟื้นฟู มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในหลายด้าน แต่สิ่งที่เห็นว่ากระบวนการละครยังไม่สามารถทำให้เด็กพัฒนาได้เท่าที่คาดหวังคือเรื่องความอดทนและความมีวินัย จะเห็นได้จากความเห็นในการประชุมของเจ้าหน้าที่ ดังนี้

...เด็กยังขาดความอดทนและมีวินัย การละครได้ผลในระดับหนึ่งเนื่องจากเด็กไม่ค่อยใส่ใจ โดยสังเกตดูว่าเด็กชอบในบางกิจกรรม และบางกิจกรรมต้องบังคับให้แสดงบ้าง และกิจกรรมไม่เต็มรูปแบบน่าจะเรียกได้ว่าเป็นงานศิลปะมากกว่า แต่ใช้ได้ในช่วงที่แสดงละครเท่านั้น...

...คติสารระเหยและการละครยังใหม่อยู่ แต่สามารถพัฒนาได้ ซึ่งจะสามารถใช้พัฒนาในด้านของร่างกาย ระบบร่างกาย การเคลื่อนไหว จิต สมาธิ การสัมผัสจิตใจได้เล็กน้อย ควรใช้ในระดับต้นและกลาง ซึ่งพูดได้ว่าเด็กกล้าแสดงออก กล้าบอก กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพบปะกับชุมชน ซึ่งน่าจะกระตุ้นเด็กด้วย แต่ถ้าหนักมาก น่าจะใช้ไม่ได้ แต่น่าจะใช้ควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกและเรื่องของการเลิกละเสพติดและกิจกรรมอื่นๆ ด้วย...

...น่าจะใช้ได้ซึ่งทำให้เด็กกล้าแสดงออกและไม่ประหม่า...

...กล่าวว่าใช้ได้ประมาณ 30% แต่น่าจะเข้ามาอยู่ด้วยตลอดเวลา 24 ชั่วโมง น่าจะได้ถึง 50% เนื่องจากไม่เต็มที่...

...ใช้ได้มีส่วนในการฟื้นฟู ซึ่งทำให้คิดเป็น มีทักษะร่างกาย การกล้าแสดงออก การสัมผัส และฟื้นฟูสมองดีขึ้นมาดีกว่าเก่า ถ้าใช้การแสดงเจ้กึ่งใช้ได้ ในการฝึกจิตประสาทและช่วยให้กล้าแสดงออกและสามารถทำงานร่วมกับคนอื่น กล้าที่จะเข้าสังคม ทำให้เห็นคุณค่าของตนเองในสังคม...

เรื่องของการฝึกวินัยนี้มีมุมมองที่แตกต่างไป โดยการละครมองว่า กระบวนการละครสามารถทำให้สมาชิกมีวินัย ผ่านการซ้อมและการฝึกฝนทักษะการแสดง แต่ปัจจัยภายนอกหรือกระบวนการที่นอกเหนือจากเวลาที่คณะละครเข้าทำงานต้องมีกระบวนการที่สนับสนุนและสอดคล้องกันด้วย โดยคณะละครมีความคาดหวังว่าในช่วงเวลาที่นอกเหนือจากเวลาของคณะละครจะมีการจัดการให้สมาชิกมีวินัยในการดำเนินชีวิตด้วย โดยควรมีการวางระบบดูแลสมาชิกที่สอดคล้องกันทั้งกระบวนการ แต่โครงการครั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่และวิทยากรกระบวนการ มีประสบการณ์ที่เป็นความสำเร็จของตนเอง ประกอบกับการทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการละครก่อนเริ่มดำเนินการมีน้อยทำให้เกิดความไม่เข้าใจกัน แม้จะได้มีความพยายามชี้แจงทำความเข้าใจหลายครั้ง แต่เนื่องจากไม่มีผู้ประสานงานที่เข้าใจภาพรวมอยู่ในพื้นที่จึงไม่สามารถส่งต่อข้อมูลกันระหว่างการละครและเจ้าหน้าที่ในแต่ละช่วงเวลา จึงมีผลกระทบต่อการปรับพฤติกรรมด้านวินัยของผู้เข้ารับการฟื้นฟู

นอกจากนี้คณะละครให้ความเห็นว่าหลักสูตรที่จะมีประสิทธิภาพควรเป็นเวลา 3 เดือน แต่ด้วยข้อจำกัดของเวลาและงบประมาณจึงเหลือแค่ 2 เดือน ซึ่งไม่เพียงพอ เดิมคณะละครต้องการใช้เวลาต่อเนื่อง

3 เดือน ในการใช้กระบวนการศิลปะและละครบำบัดฟื้นฟูสมาชิกรุ่น แต่ต่อมาต้องปรับให้อยู่ภายในเวลา 2 เดือน ตามสภาพของงบประมาณและข้อจำกัดด้านเวลา

2.2 การบริหารโครงการ โครงการได้กำหนดกิจกรรมและแผนการดำเนินงานไว้เป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะเตรียมงาน (เดือนสิงหาคม 2551)

- 1) วางแนวทางในการคัดกรองผู้ใช้สารระเหยในพื้นที่จังหวัดมหาสารคามเข้ารับการฟื้นฟูที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดชั่วคราว ณ วัดบึงวิชัย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคามจำนวน 20 คน
- 2) เจ้าหน้าที่กรมคุมประพฤติและคณะทำงานด้านกระบวนการศิลปะและละครปรึกษาหารือเพื่อวางนโยบายที่เหมาะสมในการใช้กระบวนการศิลปะและละครฟื้นฟูผู้ใช้สารระเหย

ระยะดำเนินงาน (15 กันยายน 2551 – 15 พฤศจิกายน 2551)

- 3) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้กระบวนการศิลปะและละครในการบำบัดและฟื้นฟูศักยภาพให้แก่สมาชิกผู้ติดยาเสพติด อย่างเข้มข้นครั้งละ 7 วัน เดือนละ 1 ครั้ง รวม 2 ครั้ง
- 4) ส่งเสริมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาการเชิงบวกของสมาชิกผู้ติดยาเสพติดด้วยกระบวนการศิลปะ ละคร ดนตรี และสื่อสร้างสรรค์ โดยมีผู้เชี่ยวชาญแต่ละด้านมาให้ความรู้ ทั้งจากส่วนกลางและที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ศิลปินพื้นบ้าน ช่างฝีมือของชุมชน เน้นการตระหนักรู้และเข้าใจตนเองผ่านประสบการณ์การทำงานจริง บูรณาการเข้ากับศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งสมาชิกแต่ละคนมีพื้นฐานอยู่แล้ว นำไปสู่การรังสรรค์ผลงานหลากหลายเพื่อเสนอต่อสาธารณชน (ซ้อมแสดง)
- 5) จัดเวทีนำเสนอผลงานของเด็กและเยาวชนฯ เพื่อให้เห็นความก้าวหน้าหรือพัฒนาการของเด็กและเยาวชนฯ โดยให้มีการแสดงในศูนย์ฟื้นฟูฯ ในวันครอบครัวหรือการแสดงในชุมชนในโอกาสตามวันสำคัญตามประเพณีท้องถิ่น (โดยเชิญครอบครัว ชุมชนและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องมาชมการแสดง) เดือนละ 1 ครั้ง รวม 2 ครั้ง
- 6) การจัดแสดงละครและผลงานของเด็กและเยาวชนฯ ที่ได้ทำมาตลอดระยะเวลาการฟื้นฟูฯ โดยให้เด็กและเยาวชนฯ ได้จัดการแสดงและนำผลงานมาจัดนิทรรศการให้ครอบครัว ชุมชน และผู้สนใจได้เข้าชมการแสดง รวม 5 ครั้ง
- 7) ประชุมเตรียมงานและสรุปการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง คณะละคร เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในศูนย์และชุมชนที่เกี่ยวข้องเป็นระยะๆ รวมทั้งประชุมสรุปผลการดำเนินงานและถอดบทเรียนการดำเนินงาน จัดทำรายงานส่งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการดำเนินงานพบว่าการเตรียมความพร้อมค่อนข้างมาก เป็นการเตรียมความพร้อมในภาพโครงการใหญ่ คือ โครงการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจังหวัดมหาสารคาม เริ่มตั้งแต่

1. การสัมมนาบุคลากรที่เกี่ยวข้อง วันที่ 24-26 พฤษภาคม 2551 ซึ่งมีข้อสรุปร่วมกันที่จะนำกระบวนการละครมาทดลองใช้ในการฟื้นฟู กลุ่มผู้ใช้สารระเหย โดยกำหนดหลักสูตรมีระยะ 4 เดือนแล้ว แบ่งช่วงเวลาของการทำกิจกรรมเป็น 3 ช่วง โดยมีผู้รับผิดชอบดังนี้

เดือนที่ 1 เป็นช่วงการเตรียมความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจให้คณะวิทยากรของจังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วยหน่วยงานสาธารณสุขและวิทยากรกระบวนการ รับผิดชอบตรวจสอบสุขภาพและเตรียมความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจ และให้การบำบัดฟื้นฟู เบื้องต้น

เดือนที่ 2 และ 3 ช่วงของการฟื้นฟู โดยใช้กระบวนการละคร คณะวิทยากรของกระบวนการละคร ซึ่งนำโดยอาจารย์รัศมี เฝ้าเหลืองทอง จากคณะละครสองแปด ซึ่งมีประสบการณ์ในการนำกระบวนการละครไปใช้ในกลุ่มเยาวชนผู้กระทำผิด เป็นผู้รับผิดชอบการจัดทำหลักสูตร โดยกลุ่มงานพัฒนาระบบการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้ประสานงาน และขอทุนดำเนินการจาก สสส.

เดือนที่ 4 ช่วงเตรียมการกลับสู่สังคม คณะวิทยากรของจังหวัดมหาสารคามรับผิดชอบ

2. การแต่งตั้งคณะทำงานโครงการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจังหวัดมหาสารคาม ตามคำสั่งศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดจังหวัดมหาสารคาม ที่ 909/2551 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2551

3. ส่งคณะทำงาน จำนวน 24 คน ศึกษาฐานศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ 18-19 กรกฎาคม 2551

4. ส่งคณะทำงาน จำนวน 5 คน ฝึกอบรมปฏิบัติจริง ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ระหว่างวันที่ 26 กรกฎาคม – 1 สิงหาคม 2551

หลังจากการประชุมในเดือนพฤษภาคม 2551 ผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนได้เตรียมการในส่วนของตัวเอง มีการประสานงานทางโทรศัพท์เป็นครั้งคราว และได้มีการจัดประชุมเพื่อซักซ้อมความเข้าใจและเตรียมโครงการละครร่วมกันระหว่างคณะวิทยากรละครกับวิทยากรกระบวนการและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม ในวันที่ 29 สิงหาคม 2551 ที่สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม ดังนั้นในช่วงของการเตรียมงานจึงทำได้ครบถ้วนตามที่วางแผนไว้

แต่เมื่อถึงช่วงของการดำเนินงานปรากฏว่าผู้บริหารของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม และข้าราชการจำนวนหนึ่งต้องไปราชการต่างประเทศ ทำให้การกำหนดตัวบุคคลให้เป็นพี่เลี้ยงประจำโครงการไม่สามารถทำได้ ประกอบกับผู้รับผิดชอบโครงการในส่วนของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคามมีการไปฝึกอบรมต่างประเทศตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงสัปดาห์สุดท้ายก่อนปิดโครงการ ทำให้ขาดผู้ที่สามารถมองภาพรวมของโครงการทั้งหมดด้วยวุฒิภาวะและความเข้าใจอย่างรอบด้าน

การแก้ปัญหาการดำเนินงานต้องใช้การประสานจากส่วนกลาง ทำให้ไม่สะดวกและเกิดความไม่เข้าใจกันหลายประการดังที่มีการสะท้อนจากเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุมประพฤติ ดังนี้

- ยังขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างการทำงานของเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่าย ทำให้เกิดปัญหาในการแบ่งเวลาการทำงาน และไม่มีแบบแผนการทำงาน

- การสั่งการ 'ไม่รู้'ว่าใครเป็นคนสั่งการ ทำให้เกิดความสับสน

ด้านการจัดกิจกรรมจากเดิมซึ่งกำหนดให้เป็นเวลาของคณะละครในช่วงกลางวันต่อเนื่องทุกวันเป็นเวลา 2 เดือน เพื่อให้มีความต่อเนื่อง แต่เนื่องจากในช่วงเดือนแรกซึ่งเป็นช่วงการเตรียมความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจ ก่อนที่จะถึงช่วงของกระบวนการละคร มีข้อขัดข้องไม่สามารถดำเนินการตามแผนได้ จึงต้องเลื่อนเวลามาในเดือนที่สอง ซึ่งเป็นเวลาของคณะละคร และการกำหนดตารางการอบรมซึ่งกำหนดกว้างๆ ว่าคณะละครรับผิดชอบในช่วงเดือนที่สองถึงเดือนที่สาม โดยไม่ได้กำหนดรายละเอียดตารางแต่ละวันร่วมกันตั้งแต่เดือนแรกจนถึงเดือนสุดท้าย ทำให้เกิดความไม่ลงตัวในการวางแผนการทำกิจกรรม ส่งผลถึงสมาชิก ดังจะเห็นได้จากรายงานของคณะวิทยากรกระบวนการละครที่เสนอปัญหาอุปสรรคไว้ดังนี้

... เมื่อผ่านการอบรมไปได้ 2 สัปดาห์ มีการทดลองนำเสนองานครั้งแรก ในกิจกรรมวันครอบครัว ที่เปิดให้ผู้ปกครองและญาติมาร่วมงานที่สถานฝึกอบรมชั่วคราว วัดบึงวังยาว ผลสำเร็จในแง่การได้รับกำลังใจและการยอมรับจากผู้ชมนิทรรศการและผลงาน ทำให้ภาคีฝ่ายอื่นเข้าใจผิดว่า กระบวนการละครเสร็จสิ้นภารกิจเรียบร้อยแล้ว ทั้งๆ ที่ยังเหลือเวลาที่ต้องทำงานต่ออีก 6 สัปดาห์ ดังนั้นจึงมีการเสนอให้ลดเวลาของละครลงให้เหลือเพียงสถานะของ “สันทนการ” หาใช่ “กระบวนการ” ไม่

ผลจากการเข้าใจไม่ตรงกันของวิทยากรส่วนต่างๆ กระทบภาวะของสมาชิกโดยตรง ดังจะเห็นได้จากสมุดบันทึกประจำวันของสมาชิกที่ดองตกเป็นฝ่ายรับข้อมูลที่ขัดแย้ง ไม่คงเส้นคงวา เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา หากความแน่นอนไม่ได้ อันเป็นภาวะที่อันตรายอย่างยิ่งต่อสภาพจิตและความนึกคิดของพวกเขา และเป็นสิ่งที่บรรดาวิทยากรควรต้องร่วมมือกันหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้น...

หากมีการดำเนินงานต่อไป คณะวิทยากรควรมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. โครงสร้างการทำงานของภาคีทั้งหมดควรมีความชัดเจน จากการประชุมทำความเข้าใจระหว่างฝ่ายต่างๆ เพื่อให้ภาคีทุกส่วนได้รับรู้แนวทางการทำงานของวิทยากรแต่ละคณะและอภิปราย ชักถาม ให้ได้ความเข้าใจกระจ่างชัด
2. เมื่อเริ่มลงมือปฏิบัติงาน การประสานงานของวิทยากรแต่ละคณะ ควรประกอบด้วยการส่งทอดข้อมูล และปรึกษาหารือร่วมกันทุกวันเพื่อให้วิทยากรทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับภาวะของผู้เข้ารับการอบรม
3. สำนักงานคุมประพฤติ ควรจัดผู้ดูแลสมาชิกที่มีลักษณะกึ่งที่เลี้ยงกึ่งผู้ปกครอง ที่มีวุฒิภาวะมากพอจะแก้ไขสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม

4. การจัดการภารกิจกรมประจำวัน ควรเป็นไปอย่างมีหลักวิชาการ และผ่านการปรึกษาหารือร่วมกันของวิทยาการทุกฝ่าย เพื่อให้พัฒนาการของสมาชิกเป็นไปอย่างราบรื่น และได้ผลตามเป้าหมายที่วางไว้

5. การมีบุคลากรทางแพทย์และจิตเวชที่มีความรู้และประสบการณ์ มาดูแลผู้ติดสารระเหยอย่างใกล้ชิด มีความจำเป็นเพราะจะสามารถให้ความเห็นเฉพาะราย เพื่อประโยชน์ในการบำบัดอย่างมีทิศทางแต่ละกรณี ไม่ใช่การวิเคราะห์แบบเหมารวม

3. ผลผลิต

3.1 การจัดการอบรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร จัดช่วงระยะเวลาการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้กระบวนการละครเพื่อเปิดศักยภาพเยาวชนเป็นระยะเวลา 2 เดือน คือ ตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน- 15 พฤศจิกายน 2551 โดยแบ่งการอบรมเป็น 2 ช่วงเข้มข้น คือ

การอบรมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 1 ระยะเวลา 7 วันติดต่อกันในเดือนกันยายน ตั้งแต่วันที่ 15-21 กันยายน 2551 ณ ศูนย์บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด วัดป่าบึงวังยาว อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ เข้าร่วมอบรม จำนวน 18 คน

การอบรมเชิงปฏิบัติการครั้งที่ 2 ระยะเวลา 7 วันติดต่อกันระหว่างเดือนตุลาคมถึงเดือนพฤศจิกายน ตั้งแต่วันที่ 28 ตุลาคม - 3 พฤศจิกายน 2551 ณ ศูนย์บำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด วัดป่าบึงวังยาว อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม มีผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ เข้าร่วมอบรม จำนวน 18 คน

ในระหว่างการอบรมเชิงปฏิบัติการช่วงที่ 1 และ 2 นั้น คณะวิทยากรละครได้เข้าไปทำงานกับผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ จำนวน 18 คน อย่างสม่ำเสมอ

3.2 ผลงานที่นำเสนอสู่สาธารณชน ผลจากการเข้าร่วมโครงการทำให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีโอกาสนำเสนอผลงานสู่สาธารณชน จำนวน 7 ครั้ง ดังนี้

1) วันอาทิตย์ที่ 28 กันยายน 2551 ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดชั่วคราว วัดบึงวังยาว อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นข้าราชการของจังหวัดมหาสารคาม อาทิ รองผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่ป.ส. เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด และผู้ปกครองของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ จำนวน 200 คน

2) วันอาทิตย์ที่ 2 พฤศจิกายน 2551 ณ วัดโพธาราม ตำบลคงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นคณะครูอาจารย์ นักเรียน โรงเรียนคงบังพิสัยวนารักษ์ จังหวัดมหาสารคาม คณะข้าราชการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม และประชาชนในชุมชน ตำบลคงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 300 คน

3) วันจันทร์ที่ 3 พฤศจิกายน 2551 ณ หอประชุม โรงเรียนผดุงนารี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นคณะครูอาจารย์ และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนผดุงนารี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 150 คน

4) วันศุกร์ที่ 7 พฤศจิกายน 2551 ณ โรงเรียนท่าประทายโนนตูม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นคณะครูอาจารย์และนักเรียนระดับชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ 6 และประชาชนในชุมชนท่าประทาย อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 150 คน

5) วันเสาร์ที่ 8 พฤศจิกายน 2551 ณ วัดบึงวังยาว อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นข้าราชการของจังหวัดมหาสารคามและประชาชนที่มาร่วมงานทอดกฐิน จำนวน 100 คน

6) วันอังคารที่ 11 พฤศจิกายน 2551 ณ โรงเรียนเทศบาลโพธิ์ศรี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นคณะครูอาจารย์และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และประชาชนในชุมชนโพธิ์ศรี อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 150 คน

7) วันพฤหัสบดีที่ 13 พฤศจิกายน 2551 ณ ห้องประชุมพวงคราม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นคณะข้าราชการของจังหวัดมหาสารคาม คณะอาจารย์และนักศึกษาจากโปรแกรมการศึกษาพิเศษ/โปรแกรมการจัดการทั่วไป และภาคภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จำนวน 300 คน

จากการนำเสนอผลงานสู่สาธารณชนของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ คณะวิจัยได้จัดทำแบบสอบถามเพื่อวัดความพึงพอใจต่อการแสดงละครของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ จากผู้ชมการแสดง ได้แก่

1. นักเรียนและนักศึกษา จำนวน 179 คน โดยแบ่งออกเป็นนักศึกษาชาย 35 คน นักศึกษาหญิง 116 คน นักเรียนชาย 9 คน และนักเรียนหญิง 19 คน
2. คณะครูและเจ้าหน้าที่ จำนวน 53 คน เป็นชาย 19 คน หญิง 34 คน
3. ประชาชนทั่วไป จำนวน 35 คน เป็นชาย 9 คน หญิง 26 คน รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 4.2 – 4.4

ตารางที่ 4.2 แสดงระดับความพึงพอใจของนักเรียน / นักศึกษาที่มีต่อการแสดงละครของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ในโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1	เนื้อหาของละครมีคดียสอนใจ	4.68	0.95	มากที่สุด
2	รู้สึกชอบเนื้อหาของละคร	4.45	0.84	มาก
3	รู้สึกชอบผู้แสดงละคร	4.37	1.21	มาก
4	รู้สึกยินดีที่ชมละครครั้งนี้	4.87	0.73	มากที่สุด
5	ต้องชมละครนี้แน่นอนหากมีการแสดงอีก	4.68	0.95	มากที่สุด
	รวม	4.61	0.93	มากที่สุด

ตารางที่ 4.2 แสดงให้เห็นว่านักเรียน / นักศึกษา มีระดับความพึงพอใจต่อการแสดงละครในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าหัวข้อที่นักเรียน / นักศึกษาส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ รู้สึกยินดีที่ชมละครครั้งนี้ เนื้อของละครมีคดียอนใจ และต้องชมละครนี้แน่นอนหากมีการแสดงอีก

ตารางที่ 4.3 แสดงระดับความพึงพอใจของคณะครูและเจ้าหน้าที่ ที่มีต่อการแสดงละครของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ในโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1	เนื้อของละครมีคดียอนใจ	4.68	0.95	มากที่สุด
2	รู้สึกชอบเนื้อหาของละคร	4.45	0.84	มาก
3	รู้สึกชอบผู้แสดงละคร	4.37	1.21	มาก
4	รู้สึกยินดีที่ชมละครครั้งนี้	4.87	0.73	มากที่สุด
5	ต้องชมละครนี้แน่นอนหากมีการแสดงอีก	4.68	0.95	มากที่สุด
	รวม	4.61	0.93	มากที่สุด

ตารางที่ 4.3 แสดงให้เห็นว่าคณะครูและเจ้าหน้าที่ มีระดับความพึงพอใจต่อการแสดงละครในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าหัวข้อที่คณะครูและเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ รู้สึกยินดีที่ชมละครครั้งนี้ เนื้อของละครมีคดียอนใจ และต้องชมละครนี้แน่นอนหากมีการแสดงอีก

ตารางที่ 4.4 แสดงระดับความพึงพอใจของประชาชนทั่วไป ที่มีต่อการแสดงละครของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ในโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร

ข้อ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D	ระดับความคิดเห็น
1	เนื้อของละครมีคดียอนใจ	4.68	0.95	มากที่สุด
2	รู้สึกชอบเนื้อหาของละคร	4.45	0.84	มาก
3	รู้สึกชอบผู้แสดงละคร	4.37	1.21	มาก
4	รู้สึกยินดีที่ชมละครครั้งนี้	4.87	0.73	มากที่สุด
5	ต้องชมละครนี้แน่นอนหากมีการแสดงอีก	4.68	0.95	มากที่สุด
	รวม	4.61	0.93	มากที่สุด

ตารางที่ 4.4 แสดงให้เห็นว่าประชาชนทั่วไป มีระดับความพึงพอใจต่อการแสดงละครในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายข้อพบว่าหัวข้อที่ประชาชนทั่วไปส่วนใหญ่มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด คือ รู้สึกยินดีที่ชมละครครั้งนี้ เนื้อของละครมีคติสอนใจ และต้องชมละครนี้แน่นอนหากมีการแสดงอีก

เมื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมแบบสอบถามดังกล่าว พบว่า ผู้ชมการแสดงส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการแสดงในระดับมากที่สุด โดยมีความคิดเห็นว่าเนื้อของละครที่แสดงมีคติสอนใจ มีความรู้สึกยินดีที่ได้ชมละคร และต้องชมละครแน่นอนหากมีการแสดงอีก

4. ผลลัพธ์

จากการดำเนินงานตามโครงการฯ ในระยะเวลา 2 เดือน (15 กันยายน -13 พฤศจิกายน 2551) พบว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีพัฒนาการที่ดีขึ้น ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม ทั้งนี้เพราะกระบวนการละครมีกิจกรรมต่างๆ อาทิ กิจกรรมการโยนบอล การควงโซ่ ละครใบ้ การอ่านฉญา รวมทั้งการแสดงละครเรื่อง “สุดยอดผู้เสียสละ” ในเวทีสาธารณะต่างๆ ล้วนแต่เป็นกระบวนการที่สามารถหล่อหลอมให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง ดังนี้

ด้านร่างกาย จากการสังเกตการเปลี่ยนแปลงของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ และการแสดงความคิดเห็นผ่านทางสมุดบันทึกประจำวัน พบว่า ก่อนเข้าร่วมโครงการ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ส่วนใหญ่มีปัญหาในการเขียน เพราะสมองส่วนที่ควบคุมการประสานการทำงานของตาและกล้ามเนื้อเล็กบกพร่อง ทำให้มีปัญหาในการบังคับมือ ทำให้ลายมืออ่านยาก บางคนเขียนตัวอักษรกลับหลังและมีปัญหาในการเรียบเรียงความคิดร่วมด้วย กิจกรรมต่างๆ ที่ทางโครงการจัดขึ้น เช่น การโยน juggling การปั่นดิน การฝึกวาด สเก็ตซ์ภาพประกอบการเล่าเรื่อง ทำให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ เรียนรู้การใช้ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวร่างกาย ซึ่งจะช่วยพัฒนาการทำงานประสานกันระหว่างมือ ตาและใจ อีกทั้งเสริมสร้างการทำงานอย่างมีสมาธิ ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่ว่า “...เรียนรู้ว่าการโยนบอลได้สมาธิในการจ้องมอง และประสาทสัมผัสไวขึ้น...”

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ปกครอง ที่ว่า “...เด็กๆ แต่ละคนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากหน้ามือเป็นหลังมือ ร่างกายแข็งแรง หน้าตา สีสัน เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น...” รวมทั้งสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยในส่วนของพนักงานคุมประพฤติ และวิทยากร ที่ว่า “...กระบวนการละครสามารถใช้พัฒนาในด้านของร่างกาย ระบบร่างกาย การเคลื่อนไหว...” และ “...ร่างกายดีขึ้น...”

ด้านจิตใจ การได้ฝึกทักษะต่างๆ ผ่านกระบวนการละคร ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นผ่านทางสมุดบันทึกประจำวัน และการประชุมกลุ่มย่อยว่ากระบวนการละครช่วยให้เกิดการพัฒนาในหลายประการ ดังต่อไปนี้

ประการแรก ช่วยให้อ้าแสดงออก ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่ว่า “...เมื่อก่อนเวลาคนจ้องตาก็หลบหน้าเขา เป็นคนขี้อาย แต่เดี๋ยวนี้ไม่อาย กล้าสู้หน้าหลายๆ คน...” และ “...กล้าเสนอความคิดให้คนอื่นฟัง กล้ายกมือพูด พูดแล้วมีความสุข ได้พูดแลกเปลี่ยนกับเพื่อน...”

ประการที่สอง ช่วยให้เกิดความภูมิใจในตนเอง ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่ว่า “...วันนี้เป็นวันที่สนุกและภูมิใจที่ได้ทำ ถึงจะไม่ดีเท่าไรแต่ผมก็ทำสุดความสามารถ ตอนแรกที่ผมจะแสดงผมก็ตื่นเต้นมาก ไม่รู้จะทำยังไง แต่พอทำแล้วผมก็สบายใจมาก...” เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ คนอื่นๆ ที่ว่า

...วันนี้ผมก็รู้สึกดีนะครับที่ได้แสดงความสามารถให้ผู้คนดู ถึงแม้ว่าผมจะแสดงได้ไม่ดีสักเท่าไร แต่ผมก็ภูมิใจในตัวเองนะครับว่าอย่างน้อยตัวเราเองก็ยังมีคุณค่า มีความสามารถอยู่...

...ดีใจที่ได้แสดงละครต่อหน้าผู้คนมากๆ เพราะผมเป็นคนขี้อาย แต่ผมก็ทำได้ ผมภูมิใจในตัวเองมาก...

...ภูมิใจในตนเองมาก มันทำให้ผมกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้คนเยอะๆ ที่ผ่านๆ มา ผมไม่เคยทำแบบนี้ นี่ทำให้ผมกล้าพูดกล้าทำขึ้น แต่ว่าจะทำแต่เรื่องดีๆ เท่านั้น ...

...ผมมีความรู้สึกที่ดีครับ มากเลยครับ ผมไม่คิดไม่ฝันว่าผมจะได้ทำในสิ่งที่ผมไม่เคยทำและไม่กล้าด้วยซ้ำ...

ประการที่สาม ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่ว่า “...ผมจะปรับปรุงตัวเองให้ดีที่สุดครับ...” และเนื่องจากโครงการนี้จัดขึ้นที่วัด ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ จึงต้องตื่นเช้าเพื่อช่วยพระสงฆ์รับบาตรและทำวัตร ซึ่งขัดกับกิจวัตรประจำวันของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ เคยทำการเข้าร่วมโครงการทำให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ต้องปรับตัวอย่างมาก ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่ว่า “...ได้เปลี่ยนแปลงทุกอย่างตั้งแต่เข้ามา ได้ซักผ้าเอง จากเมื่อก่อนตื่นสี่โมงเย็น เดี๋ยวนี้ตื่นตีห้า ถึงแม้จะทำได้ไม่ดีทั้งหมด ก็ถือว่าทำได้ดีแล้ว อยู่บ้านสบายมากเหมือนพระราชา กินข้าวแล้วก็ออกนอกบ้าน อยู่ที่นี่เหมือนแผ่นดินพลิก...” แม้ว่าในช่วงแรกผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ บางส่วนยังขาดการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว เนื่องจากไม่อยากตื่นเช้า แต่ภายหลังเมื่อเห็นเพื่อนผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ด้วยกันสามารถทำได้ ก็เป็นแรงกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ อยากเปลี่ยนแปลงตนเองบ้าง ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่ว่า “...เมื่อก่อนเป็นคนมึน คือ แต่เดี๋ยวนี้ดีขึ้น เปลี่ยนแปลงตัวเอง เพราะคนอื่นก็เปลี่ยนแปลง อยากแก้ไขเวลา ทำวัตร ความจริงก็ตื่น แต่ไม่ลุกเพราะหนาว...” นอกจากนี้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ บางส่วนรู้สึกเบื่อการ

ซ้อมละคร เพราะรู้สึกว่ามันเองเล่นได้แล้ว แต่ผู้เข้ารับการฟื้นฟู ก็เรียนรู้ถึงการเอาชนะใจตนเอง ตลอดจนเข้าใจถึงความสำคัญของการซ้อม ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่ว่า “เวลาซ้อมก็ต้องฝึกตัวเอง แต่ในใจก็คิดว่าทำได้แล้วยังจะมาให้ซ้อมอะไรอีก พอซ้อมแล้วก็รู้สึกว่าเราทำได้ดีขึ้น” และ “สำหรับผมรู้สึกดี เบื่อบ้าง เซ็งบ้าง แต่ก็ฝึกทำไป เพราะลงเรือลำเดียวกันแล้ว”

นอกจากการทำวัตรจะช่วยฝึกเรื่องวินัยให้กับผู้เข้ารับการฟื้นฟูแล้ว การสวดมนต์ยังช่วยให้สมาชิกใจเย็นและมีสมาธิมากขึ้น ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่ว่า “...สามเดือนที่ผ่านมา ผ่านทั้งการทำวัตรและการละคร รู้สึกว่าตัวเองมีเหตุผลขึ้นมาก เมื่อก่อนจีโมโห แต่เดี๋ยวนี้คุมได้ คิดได้มากขึ้น ได้เรียนรู้คำแปลจากบทสวดมนต์...” เช่นเดียวกับความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟู คนอื่นๆ ที่ว่า

...คิดอะไรก็มีใจหนึ่งห้ามเอาไว้ ห้ามใจตัวเองได้ดีขึ้น เกิดจากการฝึกกับพระอาจารย์และละคร...

...ได้เปลี่ยนแปลงจากคนใจร้อนมาเป็นคนใจเย็น มีเหตุผลมากขึ้น รู้จักฟังเหตุผล ควบคุมอารมณ์ได้...

...รู้สึกว่าตัวเองมีสติขึ้นมา มีการควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีขึ้น...

นอกจากระเบียบวินัยแล้ว การได้ใกล้ชิดพระสงฆ์ก็ช่วยพัฒนาจริยธรรมศีลธรรมของสมาชิกได้มากทีเดียว ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่ว่า “...อยู่ที่วัด ทุกคนไม่กล้าโกหกพระ เพราะคิดว่ากรรมและบุญมีจริง...” และ “...วัดได้ฝึกความสงบเสถียรให้กับเราโดยไม่รู้ตัว ช่วยได้มากกว่าการไปอยู่ที่ศูนย์อื่นๆ ที่ซังได้แต่ร่างกาย...”

นอกจากนี้ ผู้เข้ารับการฟื้นฟู ส่วนใหญ่รู้สึกสนุกและมีความสุขในการเข้าร่วมกิจกรรม แม้ว่าในช่วงแรกจะรู้สึกเหงาและคิดถึงบ้าน แต่กิจกรรมที่หลากหลายก็ช่วยให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟู คลายความคิดถึงบ้านลงไป ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่ว่า “...เป็นความสุขที่ไม่รู้ตัว แต่ก่อนนี้ตอนมาใหม่ๆ พอนั่งเฉยก็คิดถึงบ้าน เพื่อน ครอบครัว แต่พอได้ทำกิจกรรมก็ค่อยๆ หายคิดถึง นึกว่าที่นี่คือบ้านผม...” และ “...การพาทำกิจกรรมของพี่ๆ ทำให้ลืมความทุกข์ของตัวเอง สังเกตเห็นได้ว่าตัวเองมีความสุข...” นอกจากนี้ การฝึกทักษะผ่านกิจกรรมต่างๆ อาทิเช่น ละครใบ้ บันได วิถี วาดรูป ทำผ้าผัดข้อม ทำให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟู ค้นพบความสามารถและความสนใจของตนเอง ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่ว่า “...ไม่เคยรู้ว่าตัวเองมีความสามารถ...” และ “...ได้รู้ว่าตัวเองชอบศิลปะ อยากทำทุกวัน ชอบวาดรูปวิว...” เช่นเดียวกับ “...ผมว่าการเขียนนี้แหละคือพรสวรรค์ของผม...”

การค้นพบศักยภาพในตนเองทำให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟู เห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น กิจกรรมบางอย่างยังสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟู ประกอบเป็นอาชีพต่อไปในอนาคต ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่ว่า “...จะเอาการทำผ้าผัดข้อมไปทำให้พ่อแม่ใส่ไปเกี่ยวข้าว มีคนเห็นแล้ว

ชอบ มาถามผมว่าทำอะไร ผมคิดว่าอยากจะเอาไปทำเป็นอาชีพ...” และ “...ผมได้เรียนรู้หลายอย่าง แต่ละอย่างล้วนเป็นอาชีพที่จะสร้างตัวทำเป็นอาชีพได้...”

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ปกครอง ที่ว่า “...ทำให้เด็กกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าคิด มีจิตอาสาที่ดีขึ้น กล้าทำในสิ่งที่ไม่เคยทำและสนใจครอบครัวมากขึ้น และทำให้เด็กรู้จักบาปบุญคุณโทษในเรื่องศาสนาด้วย...” รวมทั้งสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยในส่วนของพนักงานคุมประพฤติ และวิทยากร ที่ว่า “...ช่วยในการกล้าคิด กล้าแสดงออก แต่จะมากขึ้นอยู่กับตัวของเขาเอง...” และมีความคิดเห็นเพิ่มเติมดังนี้

...เด็กกล้าแสดงออก กล้าบอก กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพบปะกับชุมชน...

...ช่วยให้กล้าแสดงออกและสามารถทำงานร่วมกับคนอื่น กล้าที่จะเข้าสังคม ทำให้เห็นคุณค่าของตนเองในสังคม...

...มีส่วนร่วมความคิดเห็นในการแสดงออกทำให้เห็นคุณค่าของตนเอง ทำให้คนอื่นยอมรับ...

ด้านสังคม การทำละครร่วมกับผู้เข้ารับการฟื้นฟู เป็นการสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ ฝึกการทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกันผ่านการล้อมวงสนทนา สะท้อนประสบการณ์ ทำให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟู มีโอกาสได้รับฟังความเห็นของเพื่อนที่มีต่อตน ดังเช่นความคิดเห็นของกลุ่มผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่สะท้อนให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟู คนหนึ่งทราบว่า “...(ชื่อ) เปลี่ยนไป รับผิดชอบงานมากขึ้น...” และ “...(ชื่อ) อารมณ์ร่าเริงขึ้นมาก...” นอกจากนี้ การได้มีโอกาสแสดงความสามารถและผลงานให้กับครอบครัวและบุคคลภายนอกได้ชมช่วยให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟู เห็นคุณค่าในตัวเองมากขึ้น เกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าตนเป็นที่ยอมรับของสังคม ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่ว่า “...เวลาที่มีคนมาดูการแสดงก็รู้สึกภูมิใจ ต่างจากเวลาที่มาהל้าคนจะเดินไกลๆ เราเหมือนรังเกียจ...” โดยเฉพาะเมื่อผู้ชมเป็นข้าราชการระดับสูงจึงทำให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟู มีกำลังใจในการแสดงมากขึ้น ดังเช่นความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่ว่า “...เมื่อวานมีกำลังใจมาจากคนดู และมาจากตัวเอง มีแต่ผู้หลักผู้ใหญ่มาดูก็เลยทำให้ดีที่สุด...”

สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ปกครอง ที่ว่า “...ผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่เป็นบุตรหลานต่างเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เชื่อฟังตนเองมากขึ้น ช่วยเหลือครอบครัว พูดจาดีขึ้น รู้เรื่องและยอมรับฟังความคิดเห็น รู้จักสัมมาคารวะ มีการไหว้...” รวมทั้งสอดคล้องกับความคิดเห็นที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยในส่วนของพนักงานคุมประพฤติ ที่ว่า “...ช่วยให้กล้าแสดงออกและสามารถทำงานร่วมกับคนอื่น กล้าที่จะเข้าสังคม ทำให้เห็นคุณค่าของตนเองในสังคม...” และ “...สายตาเป็นมิตรขึ้น กล้าเข้าสังคมช่วงแรกดีขึ้น...”

จะเห็นได้ว่าในช่วงเวลาร่วมสองเดือนที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟู ผู้คิดสาระเหยเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยกระบวนการศิลปะและละครในการบำบัดและฟื้นฟูศักยภาพ พบว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟู ได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เมื่อผู้นำกลุ่มกล่าวถึงการรักษารูปแบบที่เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไว้

ผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ แสดงความเห็นว่าจะสามารถทำได้ เพราะการเข้าร่วมโครงการทำให้คิดถึงอนาคตมากขึ้น ทั้งด้านการเรียนและการทำงาน อีกทั้งผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ ยังยินดีจะช่วยเหลือประสานงานกับชุมชน หากมีการจัดตั้งศูนย์เยาวชนเพื่อช่วยเหลือผู้ติดสารระเหยในชุมชนต่างๆ ในอนาคต

นอกจากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นแล้ว คณะวิจัยได้เลือกใช้แบบวัดการเห็นคุณค่าตนเอง (Self Esteem) เป็นเครื่องมือในการวัดพฤติกรรมของผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ โดยการเก็บรวบรวมแบบสอบถามดังกล่าวจำนวน 2 ครั้ง ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ ซึ่งจากการเก็บรวบรวมแบบสอบถาม สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ว่าผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ มีคะแนนเฉลี่ยและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าตนเอง ในด้านตนเอง ด้านครอบครัว และด้านสังคม รายละเอียดปรากฏตามตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 แสดงค่าเฉลี่ยและการแปลผลระดับคะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง จำแนกเป็นรายครั้ง และรายด้าน

	การเห็นคุณค่าในตนเอง							
	(1) ด้านตนเอง		(2) ด้านครอบครัว		(3) ด้านสังคม		รวม	
	ค่าเฉลี่ย	การแปลผล	ค่าเฉลี่ย	การแปลผล	ค่าเฉลี่ย	การแปลผล	ค่าเฉลี่ย	การแปลผล
ก่อนเข้าโครงการ	8.35	ปานกลาง	3.82	ปานกลาง	2.53	ปานกลาง	14.71	ปานกลาง
หลังเข้าโครงการ	9.59	สูง	4.53	สูง	3.24	ปานกลาง	17.35	สูง

จากตารางที่ 4.5 แสดงให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ มีคะแนนเฉลี่ยและระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นเป็นลำดับ ทั้งในภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยที่ได้ตามเกณฑ์การคำนวณ พบรายละเอียดดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและการแปลผลระดับคะแนนความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง จำแนกเป็นรายด้าน

	การเห็นคุณค่าในตนเอง					
	ค่าเฉลี่ย	การแปลผล	$(\bar{X}_{\text{post}} - \bar{X}_{\text{pre}})$	ผลการเปรียบเทียบ	$\% \bar{X}_{\text{post}}$	ผลการเปรียบเทียบ
(1) ด้านตนเอง			1.24	สูงกว่า	68.50	ต่ำกว่า
ก่อน	8.35	ปานกลาง				
หลัง	9.59	สูง				
(2) ด้านครอบครัว			0.71	สูงกว่า	75.50	สูงกว่า
ก่อน	3.82	ปานกลาง				
หลัง	4.53	สูง				
(3) ด้านสังคม			0.71	สูงกว่า	64.80	ต่ำกว่า
ก่อน	2.53	ปานกลาง				
หลัง	3.24	ปานกลาง				
รวม			2.64	สูงกว่า	69.40	ต่ำกว่า
ก่อน	14.71	ปานกลาง				
หลัง	17.35	สูง				

จากตารางที่ 4.6 แสดงให้เห็นว่า หลังจากเข้าร่วมโครงการ ผู้เข้ารับการฟื้นฟู มีค่าเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นกว่าเดิม ทั้งผลในภาพรวมและจำแนกเป็นรายด้าน ส่วนค่าเฉลี่ยที่ได้ในภาพรวม เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วพบว่า มีค่าเท่ากับ 69.40% ซึ่งเกือบถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟู มีค่าเฉลี่ยการเห็นคุณค่าตนเองด้านครอบครัวอยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แต่ค่าเฉลี่ยการเห็นคุณค่าตนเองด้านตนเองและด้านสังคม ยังไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลดังกล่าว พบว่าผลที่ได้จากการเก็บรวบรวมแบบประเมินทั้ง 2 ครั้ง ผู้เข้ารับการฟื้นฟู ส่วนใหญ่ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองทั้งในด้านตนเอง ด้านครอบครัว และด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง แสดงว่ากิจกรรมที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟู ได้รับ มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง กล่าวคือ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดที่เข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าตนเองในระดับสูงขึ้น ซึ่งเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยที่ได้จากการประเมินพบว่ามีระดับคะแนนสูงขึ้นเป็นลำดับแสดงว่ามีแนวโน้มในทิศทางที่ดีขึ้น และค่าเฉลี่ยที่ได้เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วมีค่าเท่ากับ 69.40% ซึ่งเกือบถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟู มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าตนเองเพิ่มขึ้นจากการร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านครอบครัว ดังนั้นจึงอนุมานได้ว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟู ที่ผ่านกระบวนการละคร ตาม

โครงการดังกล่าว มีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับที่ค่อนข้างมั่นใจว่าเพียงพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้

ส่วนการเห็นคุณค่าตนเองที่สูงขึ้นแต่ยังไม่ถึงเกณฑ์นั้น อาจเป็นเพราะว่าโครงการดังกล่าว อาจไม่ได้ประกอบไปด้วยกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น หรือระดับความเข้มข้นของกิจกรรม หรือระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมยังไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรม แสดงว่าอาจต้องมีการปรับเปลี่ยน/เพิ่มเติมกิจกรรม หรือระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด และพฤติกรรม มากยิ่งขึ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินผลโครงการ การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร เป็นการวิจัยประเมินผลโดยใช้ตัวแบบเหตุผล ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร (Document research) ของโครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร ร่วมกับการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ การร่วมกิจกรรม (Observe) สัมภาษณ์ (interview) และการจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group discussion) กับกลุ่มเป้าหมายทุกฝ่าย ตลอดจนการจัดประชุมเพื่อคืนข้อมูลให้กับผู้เกี่ยวข้อง การนำเสนอผลการวิจัยจะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

5.1 การสรุปผลที่ได้จากการวิจัย เพื่อตอบคำถามการวิจัย ข้อ 1-4 ได้แก่ 1) กระบวนการละคร สามารถพัฒนาผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ได้อย่างไร 2) การดำเนินโครงการครั้งนี้มีจุดอ่อนอย่างไร มีข้อควรระวังหรือปัจจัยอุปสรรคใดบ้างที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ 3) การดำเนินโครงการครั้งนี้มีจุดแข็งอย่างไร มีปัจจัยเงื่อนไขใดบ้างที่สนับสนุนให้โครงการและกิจกรรมประสบความสำเร็จ และ 4) แนวทางการพัฒนาโครงการในระยะต่อไป จะทำอย่างไรได้บ้าง โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

5.1.1 พัฒนาการของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ จำนวน 18 คน พบว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ทั้งหมด เป็นเพศชาย นับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่อายุต่ำกว่า 18 ปี การศึกษาสูงสุดระดับประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นโสด ประกอบอาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ย 4,500 บาท ระยะเวลาที่ใช้สารเสพติดน้อยกว่า 1 ปี ใช้สารระเหยเพียงอย่างเดียว และไม่เคยมีประวัติการกระทำความผิด

เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการเก็บรวบรวมแบบวัดการเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ส่วนใหญ่ มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองทั้งในด้านตนเอง ด้านครอบครัว และด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง แสดงว่ากิจกรรมที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ได้รับ มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าตนเอง กล่าวคือ ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่เข้าร่วมกิจกรรมตามโครงการ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าตนเองในระดับสูงขึ้น และเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยที่ได้เมื่อเทียบกับเกณฑ์แล้วมีค่าเท่ากับ 69.40% ซึ่งเกือบถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าตนเองเพิ่มขึ้นจากการร่วมกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านครอบครัว

ดังนั้นจึงอนุมานได้ว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่ผ่านกระบวนการละคร ตามโครงการดังกล่าว มีการเห็นคุณค่าในตนเองอยู่ในระดับที่ค่อนข้างมั่นใจว่าเพียงพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้

เมื่อพิจารณาข้อมูลที่ได้จากสมุดบันทึกของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ รวมทั้งจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ และจากการประชุมกลุ่มย่อยในกลุ่มผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ กลุ่มเจ้าหน้าที่และกลุ่มครอบครัว พบว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีพัฒนาการที่ดีขึ้น ดังนี้

ด้านร่างกาย ก่อนเข้าร่วมโครงการ พบว่า สมาชิกส่วนใหญ่มีปัญหาในการเขียน เพราะสมองส่วนที่ควบคุมการประสานการทำงานของตาและกล้ามเนื้อมัดเล็กบกพร่อง ทำให้มีปัญหาในการบังคับมือ ทำให้ลายมืออ่านยาก บางคนเขียนตัวอักษรกลับหลังและมีปัญหาในการเรียบเรียงความคิดร่วมด้วย หลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ เรียนรู้การใช้ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวร่างกายซึ่งช่วยพัฒนาการทำงานประสานกันระหว่างมือ ตาและใจ อีกทั้งทำให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านจิตใจ หลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ กล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพบปะชุมชนมากขึ้น ช่วยให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ได้ฝึกควบคุมและยับยั้งอารมณ์ตนเองได้ และเรียนรู้ถึงการเอาชนะใจตนเอง เชื่อฟังและช่วยเหลือครอบครัวมากขึ้น มีความรับผิดชอบ พุดจามีเหตุผล และยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนมีสัมมาคารวะ

ด้านสังคม หลังเข้าร่วมโครงการ พบว่า ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น การแต่งกายสะอาดมากขึ้น รู้จักทักทาย มีความเป็นผู้ใหญ่ ในกลุ่มวัยรุ่นมีการปรับตัวได้ดี มีความเป็นมิตร อ่อนน้อม จริงใจมากขึ้น เกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกว่าคุณค่าตนเป็นที่ยอมรับของสังคม

จะเห็นได้ว่าการบำบัดฟื้นฟูฯ โดยใช้กระบวนการละครซึ่งมีระยะเวลาในการอบรม 2 เดือน ส่งผลให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ที่เข้าร่วมโครงการมีพัฒนาการที่ดีขึ้น ในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม ซึ่งแต่ละกิจกรรมในหลักสูตรกระบวนการละครจะเน้นพัฒนาการในด้านต่างๆ ดังนั้น การนำกระบวนการละครไปใช้ในการบำบัดฟื้นฟูฯ ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องสามารถนำกระบวนการละครไปปรับใช้ในการทำงานในแต่ละกิจกรรมตามความเหมาะสม หรือหากจะให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบำบัดฟื้นฟูฯ ควรใช้กระบวนการบำบัดฟื้นฟูฯ ครบระยะเวลาตามหลักสูตร

5.1.2 จุดอ่อนของโครงการ

1) เนื่องจากการดำเนินงานตามโครงการฯ เป็นการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาคีหลายหน่วยงานในพื้นที่ แต่มีการซักซ้อมความเข้าใจก่อนการดำเนินงานน้อยทำให้คณะวิทยากรซึ่งมาจากหลายหน่วยงาน มีความเข้าใจไม่ตรงกันส่งผลให้การดำเนินงานตามโครงการไม่เป็นเอกภาพและยังไม่สามารถสอดคล้องประสานการทำงานให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน ผลจากการเข้าใจไม่ตรงกันของวิทยากร

ส่วนต่างๆ กระบวนการของสมาชิกโดยตรง ดังจะเห็นได้จากสมุดบันทึกประจำวันของสมาชิกที่ต้องตกเป็นฝ่ายรับข้อมูลที่ขัดแย้ง หากความแน่นอนไม่ได้ อันเป็นภาวะที่อันตรายอย่างยิ่งต่อสภาพจิตและความนึกคิดของพวกเขา และเป็นสิ่งที่วิทยากรต้องร่วมมือหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดขึ้น

2) ขาดงบประมาณในการดำเนินการ เดิมคณะทำงานต้องการใช้เวลาต่อเนื่อง 3 เดือน ในการใช้กระบวนการศิลปะและละครบำบัดฟื้นฟู สมาชิก แต่ต่อมาต้องปรับให้อยู่ภายในเวลา 2 เดือน ตามสภาพของงบประมาณ

3) ความพร้อมของสถานที่ ผู้ปฏิบัติบางส่วนเห็นว่าการใช้วัดเป็นสถานที่จัดโครงการไม่เหมาะสม และนโยบายแบบไม่คุ้มตัวทำให้ยากแก่การควบคุมผู้เข้าร่วมโครงการ

4) ความไม่เหมาะสมระหว่างจำนวนกิจกรรมกับเวลาที่ใช้ เนื่องจากมีกิจกรรมที่หลากหลายซึ่งแต่ละกิจกรรมมีเวลาให้ทำน้อยเกินไป

5.1.3 จุดแข็งของโครงการ

1) กระบวนการละครและสื่อสร้างสรรค์ต่างๆ สามารถช่วยพัฒนาเด็กและเยาวชนผู้ติดสารระเหยได้ในหลายด้าน อาทิเช่น การพัฒนาของจิตประสาท การเคลื่อนไหวร่างกาย ความรับผิดชอบ ศีลธรรม ตลอดจนเห็นคุณค่าในตัวเองเพิ่มขึ้น

2) คณะวิทยากรกระบวนการละคร ซึ่งนำโดยอาจารย์รัศมิ์ เผ่าเหลืองทองและคณะ เป็นคณะวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในกระบวนการละครเป็นอย่างดี และระหว่างการทำงานตามโครงการยังได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายละครภาคอีสานในการนำวิทยากรเข้าร่วมในกระบวนการบำบัดฟื้นฟู มาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการละครอีกด้วย

3) ผู้บริหารระดับสูงของกรมคุมประพฤติ (รองอธิบดี) และจังหวัดมหาสารคาม (รองผู้ว่าราชการจังหวัด) ให้ความสนใจและให้ความสำคัญในการเยี่ยมและชมผลงานของผู้เข้าร่วมโครงการสม่ำเสมอ ทำให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีกำลังใจและเกิดความภาคภูมิใจ

5.1.4 แนวทางการพัฒนาโครงการในระยะต่อไป

1) ควรมีเวลาให้ความรู้ ความเข้าใจและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการละครและกระบวนการอื่นที่เกี่ยวข้องให้เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบ โดยการจัดการประชุมเตรียมงานและสรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ เพื่อให้การทำงานเป็นเอกภาพ มีความรู้ความเข้าใจและมีแนวทางการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เข้ารับการฟื้นฟู

2) ควรมีการคัดกรองสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ โดยคัดเลือกเฉพาะผู้ที่เพิ่งเริ่มใช้สารระเหย เพราะผู้ที่เสมาเป็นเวลานาน จะมีปัญหาทางสมองและอาการทางจิตร่วมด้วย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเข้าร่วมกิจกรรม

3) เพิ่มเวลาในการจัดโครงการ จะช่วยพัฒนาสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการได้มากขึ้น ซึ่งผู้ปกครองก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่าน่าจะขยายเวลาของโครงการออกไป อีกทั้งควรจัดเวทีให้สมาชิกได้แสดงออกมากขึ้น

4) ผู้ปกครองเสนอว่าควรจัดกิจกรรมที่ฝึกวินัยเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของพนักงานคุมประพฤติที่เสนอว่าควรจัดให้มีการฝึกระเบียบวินัยก่อนที่จะนำกระบวนการฟื้นฟูเข้ามาใช้ เช่น ให้มีการฝึกวินัยที่ค่ายทหารก่อน เพื่อให้เด็กเชื่อฟังและมีวินัยเมื่อนำกระบวนการละครมาใช้ฟื้นฟู

5) ภายหลังสิ้นสุดโครงการ ควรให้มีการบันทึกรายเดือนเพื่อรายงานความเปลี่ยนแปลงของสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ และติดตามผลว่าครอบครัวได้มีส่วนช่วยเหลืออย่างไรบ้าง ในส่วนผู้ปกครองก็เสนอว่าควรให้มีเจ้าหน้าที่ติดตามความประพฤติของบุตรหลานตน

5.2 แนวทางการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ ซึ่งตอบคำถามการวิจัย ข้อ 5 ได้แก่ กระบวนการละครจะสามารถสนับสนุนและพัฒนากลุ่มการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนในความดูแลของกรมคุมประพฤติ ได้อย่างไร

กระบวนการละครสามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในการจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดทั้งในโปรแกรมของสำนักงานคุมประพฤติและโปรแกรมของสถานที่เพื่อการฟื้นฟูแบบควบคุมตัว โดยเลือกนำแต่ละกิจกรรมไปใช้ในโอกาสต่างๆ ดังนี้

1) เป็นกิจกรรมสำหรับเตรียมความพร้อมของร่างกาย จิตใจและกิจกรรม ซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการกลุ่ม เช่น กิจกรรมแนะนำตนเอง ฐกนหาง เป่าขมขมขม ขมขมขม ขมขมขมขม ฯลฯ

2) เป็นกิจกรรมสำหรับให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาโดยเสริมกับกิจกรรมที่ทำอยู่แล้ว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) เป็นกิจกรรมที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ / ผู้ผ่านการฟื้นฟูฯ สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ เช่น การวาดรูป การทำสมุดบันทึก การทำหน้ากาก การทำผ้าผัดข้อม และทักษะการแสดงต่างๆ เช่น การโยนบอลละครใบ้ การอ่านบทกวี และการแสดงบนเวที เป็นต้น

การอภิปรายผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาข้อมูลระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าตนเองทั้งในด้านตนเอง ด้านครอบครัว และด้านสังคม พบว่า อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับสูง แสดงว่ากิจกรรมที่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ได้รับ มีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเอง และเมื่อพิจารณาจากค่าเฉลี่ยที่ได้เมื่อเทียบกับ

เกณฑ์แล้วมีค่าเท่ากับ 69.40% ซึ่งเกือบถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ทำให้สามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าตนเองเพิ่มขึ้นจากการร่วมกิจกรรม ดังนั้นจึงอนุมานได้ว่าผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ ที่ผ่านกระบวนการละคร ตามโครงการดังกล่าว มีการเห็นคุณค่าตนเองอยู่ในระดับที่ค่อนข้างมั่นใจว่าเพียงพอที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของแจคสัน (Tony Jackson, 1993 อ้างถึงใน ศูนย์สหวิทยาการชุมชนศึกษา สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2552, น.26) แห่งมหาวิทยาลัยแมนเชสเตอร์ ประเทศอังกฤษ ที่ระบุว่าละครสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในด้านความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ให้กับเยาวชนผ่านทั้งรูปแบบและเนื้อหาในละคร การศึกษาพบว่าเยาวชนสามารถเรียนรู้ผ่านรูปแบบศิลปะได้ดี โดยเฉพาะการเรียนรู้เกี่ยวกับตัวบุคคล หรือการพัฒนาทางสังคม เช่น กลุ่มสัมพันธ์ วินัยการใช้ภาษา ความภาคภูมิใจในตนเอง (self-esteem) และทักษะการเคลื่อนไหว อันสืบเนื่องจากการที่กระบวนการทางละคร มีคุณสมบัติที่ดีในการลดช่องว่างของความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจสังคมของเยาวชน เช่น กิจกรรมละครไม่เรียกร้องการอ่านออกเขียนได้ในระดับสูง แต่กลับสร้างแรงจูงใจในการอ่าน กิจกรรมละครไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณในทุกกรณี มีเพียงร่างกายก็เข้าร่วมกิจกรรมได้ กิจกรรมละครสามารถจัดได้สะดวกในทุกที่ แม้แต่ในทัศนสถานที่ยังงวด

จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าตนเองด้านครอบครัวซึ่งมีระดับสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างเห็นได้ชัด อาจจะเป็นเพราะในโครงการมีการกำหนดให้ผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ ได้แสดงผลงานให้ครอบครัวชมในวันครอบครัว ซึ่งทางครอบครัวได้พาสมาชิกมาทั้งครอบครัว ทั้งผู้ใหญ่และเด็ก ทำให้สมาชิกเกิดความอบอุ่นใจ แล้วรู้สึกได้รับการยอมรับ จะเห็นได้จากสมาชิกสะท้อนในสมุดบันทึกว่า “...วันนี้ก็มีคนมาดูมากพอสมควร ญาติผมก็มาดูหลายคน แฟนผมก็มาดูด้วย เขาบอกว่าผมเล่นได้เหมือนมากก็ดีครับที่มีคนชมโดยเฉพาะแฟนของผมก็ดีใจมากเลยครับ...” และ “...ผมได้แสดงละครเรื่องผู้เสียสละ ผมรู้สึกสนุกมากครับและได้เห็นหน้าลูกและเมียและผู้คนมากมาย ผมรู้สึกดีใจมากครับ ผมดีใจมากครับที่ได้เห็นทุกๆ คนมีความสุขและดีใจที่มีญาติมาเยี่ยม ผมดีใจถึงกับกินข้าวไม่ได้เลยครับ...” เช่นเดียวกับ “...ตอนนี้ก็รู้แล้วครับว่าตัวเองยังมีค่าอยู่ พ่อเคยบอกว่าถึงผมจะเป็นอย่างไรพ่อก็ยังรักอยู่...” และจากการสัมภาษณ์ครอบครัวที่มาชมการแสดงและผลงานสมาชิก ต่างพูดคล้ายกันว่า ไม่คิดว่าผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ จะทำได้ และไม่เคยเห็นมาก่อน รู้สึกดีใจที่ได้เห็นผู้เข้าร่วมการฟื้นฟูฯ ทำได้ดี

ส่วนการเห็นคุณค่าตนเองที่สูงขึ้นแต่ยังไม่ถึงเกณฑ์นั้น อาจเป็นเพราะว่าโครงการดังกล่าว อาจไม่ได้ประกอบไปด้วยกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น หรือระดับความเข้มข้นของกิจกรรม หรือระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมยังไม่เพียงพอที่จะกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรม แสดงว่าอาจต้องมีการปรับเปลี่ยน/

เพิ่มเติมกิจกรรม หรือระยะเวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้าร่วมการฟื้นฟู เกิดการเปลี่ยนแปลงความคิด และพฤติกรรม มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรจัดโครงการโดยใช้กระบวนการละครในการฟื้นฟูผู้ใช้สารระเหยอีกครั้ง โดยให้มีการออกแบบกระบวนการฟื้นฟู ที่ชัดเจนตั้งแต่เริ่มจนจบ เพราะแม้ว่าผลจากการวิจัยครั้งนี้จะพบว่ากระบวนการละครมีผลในการปรับเปลี่ยนผู้เข้าร่วมการฟื้นฟู ให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในด้านต่างๆ ก็ตาม แต่เนื่องจากโครงการนี้ได้ดำเนินการเป็นโครงการนำร่องเฉพาะในพื้นที่สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคามเท่านั้น และเป็นการดำเนินโครงการย่อยภายใต้โครงการใหญ่ โดยเป็นการดำเนินการในช่วงเดือนที่สอง ผลจากการจัดกิจกรรม และจัดตารางชีวิตของเดือนที่หนึ่ง ย่อมส่งผลมาถึงโครงการในเดือนที่สองด้วย การวางแผนตารางชีวิตและ กิจกรรมแยกเป็นส่วนๆ ตามความรับผิดชอบของวิทยากร โดยไม่ได้นำมามองในภาพรวมเดียวกัน ทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวของผู้เข้าร่วมโครงการ จากการประเมินเห็นได้ชัดเจนว่า การไม่สอดคล้องประสานกัน ในกระบวนการแต่ละด้านของวิทยากรแต่ละชุด (วิทยากรกระบวนการ, วิทยากรละคร, พระ และเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ) ประกอบไม่มีเจ้าหน้าที่ซึ่งผู้เข้าร่วมการฟื้นฟู เชื่อฟังดูแลตลอดอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะ “ไม่มีวินัย” ทำให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายรู้สึกว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องปรับปรุง จึงควรได้มีการศึกษาเพิ่มเติมว่า การปลูกฝังเรื่องวินัยสามารถปลูกฝังผ่านกระบวนการละครได้มากน้อยเพียงใด หรือจะต้องมีกระบวนการใดเสริมกับกระบวนการละครที่มีอยู่แล้วบ้าง

2. หากมีการนำกระบวนการละครมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟู ผู้ใช้สารระเหยในวงกว้างขึ้น คณะวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

2.1 การนำนวัตกรรมอะไรก็ตาม จำเป็นต้องให้มีความเข้าใจร่วมกับทุกฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการละครซึ่งไม่เป็นที่คุ้นเคยของเจ้าหน้าที่ ต้องให้เกิดความเข้าใจและได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง จึงจะเป็นทีม ทีมมีความสำคัญต่อกระบวนการพัฒนา

2.2 ต้องทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ว่าการแก้ปัญหาวัยรุ่น ต้องเข้าใจและใช้มุมมอง การฟื้นฟูสมรรถภาพไม่ใช่ใช้เวลาสั้นๆ และเครื่องมือเดียว ความสุขเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคน

2.3 ความสำเร็จของโครงการจำเป็นต้องมีผู้บริหารจัดการที่ชัดเจนและมองภาพรวมของกระบวนการได้

บรรณานุกรม

- ดวงแข บัวประโคน และคณะ. (2547). การใช้สื่อเพื่อการพัฒนาชุมชนของกลุ่มละครมะขามป้อม:กรณีศึกษาจากพื้นที่ทำงานที่มีบริบทแตกต่างกัน 4 พื้นที่.
- ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์. (2547). *ละครสร้างสรรค์สำหรับเด็ก*. กรุงเทพมหานคร: พัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- พรประภา แก้วกล้า. (2534). *ผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มตามแนวพิจารณาความเป็นจริงต่อการลดการเสพติด และการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้ถูกคุมความประพฤติ*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรพิไล เลิศวิชา และ นายแพทย์อัครภูมิ จารุภากร. (2550). *ออกแบบกระบวนการเรียนรู้โดยเข้าใจสมอง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิทยาการการเรียนรู้.
- ศูนย์บำบัดรักษาเสพติดขอนแก่น กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2551). *รูปแบบการบำบัดผู้ป่วยติดสารระเหย*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- ศูนย์สหวิทยาการชุมชนศึกษา (สชศ.) สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2552). *รายงานการวิจัย โครงการติดตามประเมินผลและพัฒนาชุดความรู้เพื่อนำไปใช้จัดทำเป็นหลักสูตรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในการดูแลของกรมคุมประพฤติด้วยกระบวนการละคร*.
- สถาบันัญญารักษ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข. (2551). *ตำราการบำบัดผู้ป่วยเสพติดสารระเหย*. กรุงเทพมหานคร: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2551). *โครงการจัดทำแผนติดตามประเมินผลและพัฒนาชุดความรู้เพื่อนำไปใช้จัดทำเป็นหลักสูตรด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนในการดูแลของกรมคุมประพฤติด้วยกระบวนการละคร*. เอกสารรายงานการศึกษาขั้นต้น (อัดสำเนา).
- สำนักพัฒนาการคุมประพฤติ กรมคุมประพฤติ. (2548). *การประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มละครมะขามป้อมกับกรมคุมประพฤติ*. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแนวทางและหลักสูตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนด้วยกระบวนการละคร ชุดที่ 3 (อัดสำเนา).

ภาคผนวก ก

ข้อเสนอกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้

1. กิจกรรมสำหรับการเตรียมความพร้อม

1.1 กิจกรรม แนะนำตัวเอง

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) ทุกคนนั่งล้อมวงเป็นวงกลม
- 2) เริ่มต้นแนะนำจากใครคนใดก่อนก็ได้ เช่น หนูชื่อ นางสาวเอ๋มาฝาก แล้วเวียนไปจนครบทุกคน

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) เพื่อสร้างความคุ้นเคยและให้ทุกคนได้รู้จักกัน
- 2) รู้จักค้นหาคำที่คล้องจองกับชื่อตัวเองมาใช้แนะนำตัว
- 3) กล้าแสดงออก

1.2 กิจกรรม นวดผ่อนคลาย

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) จับคู่กันเพื่อนวดผ่อนคลายความเมื่อยล้าโดยให้เพื่อนจับคู่กันสองคน
- 2) จากนั้นผลัดกันนวดที่บริเวณ ไหล่ บ่า หลัง ต้นคอ ขา จากนั้นเข้าสู่กระบวนการบำบัดละคร หรือ

จบการบำบัดด้วยกระบวนการละครในแต่ละวัน

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) ผ่อนคลายความเมื่อยล้า

1.3 กิจกรรม ภูินทาง

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม โดยนับ 1,2,3
- 2) ผู้ที่อยู่ท้ายแถวจะเหินผ้าไว้ที่เอว 1 ผืน
- 3) เกมนี้มีกติกาอยู่ว่าผู้ที่อยู่หัวแถวของทีมจะต้องพาลูกทีมวิ่งไปแย่งผ้าที่เหินอยู่เอวของฝ่ายตรง

ข้ามให้ได้ ผู้ที่อยู่ท้ายแถวของทีมจะต้องรักษาผ้าที่เอวของตนเองไว้ให้ดี ใครที่ได้ผ้าของกลุ่มอื่นก่อนจะเป็นฝ่ายชนะ

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) เกิดความสนุกสนาน
- 2) เกิดความสามัคคี มีน้ำใจนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัยและรู้จักการวางแผน

1.4 กิจกรรม เป้ายิงจุบหมู

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) ในกรณีมีผู้เข้ารับการบำบัดหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรม 20 คน ขึ้นไป

2) ให้แบ่งกลุ่มเรียงแถวตอนกลุ่มละ 5-6 คน

3) จากนั้นก็นัดแนะกันว่าจะออกสัญลักษณ์ใดเช่นก้อน กรรไกร กระดาษ เมื่อกลุ่มใดแพ้ให้ไปต่อกลุ่มที่ชนะจนกระทั่งเหลือสองกลุ่มสุดท้ายให้มาชิงกันว่ากลุ่มใดจะชนะ

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) ฝึกความฉับไวในการตัดสินใจและคิดวางแผนร่วมกัน

2) หากเกิดความผิดพลาดต้องเรียนรู้ที่จะไม่โกรธกันหรือกล่าวโทษกันแต่ให้ช่วยกันแก้ไขปัญหาคต่อไป

1.5 กิจกรรม แยะลงรู้

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) ผู้เล่นไม่จำกัด

2) ให้ยืนเป็นวงกลมฟังคำสั่งเป็นตัวเลขโดยให้

1 เท่ากับ ยกนิ้วขวามือขึ้น

2 เท่ากับ ให้ยกมือซ้ายเบออก

3 เท่ากับ ให้เอานิ้วชี้ขวามือลงไปที่ฝ่ามือซ้ายของคนข้างๆ

4 เท่ากับ ให้มือซ้ายพยายามจับนิ้วชี้ของเพื่อนขณะที่มือขวาพยายามหนีอย่าให้ถูกจับ

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) เป็นการฝึกทำทั้งสองอย่างให้พร้อมกันในการสั่งการของสมองเกิดความสนุกสนานตื่นเต้นและเกิดเสียงหัวเราะเมื่อมีความสุขจะทำให้กระตุ้นสมองฝึกสติและความรู้ตัว

1.6 กิจกรรม ทายชื่อสัตว์ 20 คำถาม

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

2) ให้แต่ละคนถูกติดรูปสัตว์หรืออาจจะเป็นต้นไม้ ดอกไม้ ก็ได้โดยผู้ที่ถูกติดจะไม่รู้ว่ามียูอะไรติดไว้ที่หลังตนเองแต่ละจะต้องใช้ 20 คำถามโดยหนึ่งคนถามได้ 1 คำถามแล้วตอบได้เพียงว่าใช่หรือไม่ใช่เท่านั้นจนกระทั่งได้คำตอบอาจจะได้คำตอบก่อนหรือหากเกิน 20 คำถามก็ให้หยุดไว้

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) เป็นการทำความรู้จักกันกับเพื่อนสมาชิกเป็นรายบุคคลฝึกทักษะการตั้งคำถามตั้งสมมติฐานให้ได้ข้อมูลมาประมวลความรู้ความเข้าใจที่ใกล้เคียงกับข้อเท็จจริงและเป็นการแสดงถึงความซื่อสัตย์ของตนเองในการถามตอบ 20 คำถาม

1.7 กิจกรรม ตะเกียบคีบไข่

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) แบ่งเป็นกลุ่มกลุ่มละ 5-6 คน

2) ให้แบ่งกลุ่มขึ้นเรียงเป็นแถวตอนและแจกอุปกรณ์ซึ่งมีไข่ไก่ 1 ฟอง ตะเกียบสองคู่

3) ให้หัวแถวแต่ละกลุ่มถือตะเกียบเอาไว้จากนั้นให้เอาตะเกียบกบไข่ส่งต่อคนที่สองอย่างระมัดระวังไม่ให้ไข่แตก

4) ส่งไข่ต่อกันไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงคนสุดท้ายเมื่อหมดก่อนกลุ่มนั้นเป็นผู้ชนะ

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) เป็นการฝึกทำให้จิตใจแน่วแน่จดจ่อเรียงลำดับเหตุการณ์ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์ด้วยเหตุผลเกิดความตื่นตัวหลากหลายความรู้สึกพัฒนาหลายด้านไปพร้อมกันทั้งด้านร่างกาย ความรู้ นอกจากนี้ยังได้แก่งัดในชีวิตว่าไข่ไก่เหมือนกับชีวิตเราต้องดูแลดีๆอย่าให้เกิดความเสียหายเพราะเมื่อแตกแล้วก็จะไม่เหมือนเดิม

1.8 กิจกรรม นับหนึ่งให้ถึงร้อย

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) ผู้เล่นไม่จำกัดจำนวน

2) นั่งล้อมวงเป็นวงกลมและนับ 1- 100 โดยมีกติกาว่าถ้ามีเลข 3 และเลข 9 ให้ตบมือแทนพูดนับเลข หากนับเลขที่มี 3 หรือ 9 ผิดให้เริ่มนับหนึ่งใหม่ จนกระทั่งครบ 100 จึงจะหยุดเกมส์

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) ต้องเตรียมความพร้อมฝึกตนเองให้รู้สติใจเย็นมีสมาธิ ฟังเพื่อนข้อมูลจะได้ไม่ผิดพลาด

1.9 กิจกรรม ชิงเหรียญ

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) ให้แต่ละคนมีเหรียญอยู่ในมือคนละ 1 เหรียญ

2) โดยแบมือชูไว้ข้างหลังตนเองอย่าให้ผู้ใดนำเหรียญไปได้หากถูกนำเหรียญไปก็แพ้

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) ให้พยายามรักษาชีวิตหรือสิ่งที่ตนเองหวงแหนไว้และหาหนทางที่จะหลบหลีกชนะให้ได้

1.10 กิจกรรม พุดคำยาก

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) ส่งตัวแทนกลุ่ม

2) ให้หาคำหรือประโยคที่ใช้ระดับเสียงคำที่มีความยากหรือซับซ้อนในการเปล่งเสียงตัวอย่างเช่น

“หมู หมึก กุ้ง”

“ยายกินลำไย น้ำลายยายไหล หกละละลำไย”

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) ทำให้ฝึกการออกเสียงได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นฝึกเรื่องของทักษะการจำระว่างคำพูด

1.11 กิจกรรม ปากกับมือ

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) จับคู่กันสองคนตกลงว่าใครจะเป็นคนพูดใครจะแสดงท่าทางมือ
- 2) ให้คนที่เป็นผู้พูดอยู่ทางด้านหน้า ส่วนคนที่ทำท่าทางให้อยู่ทางด้านหลังโดยให้คนที่พูดได้แนะนำตนเองหรือเนื้อหาสาระบทพูดอื่นส่วนคนที่อยู่ทางด้านหลังให้ใช้แขนและมือทำท่าประกอบการพูด

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) เป็นการฝึกทำงานร่วมกันการทำงานของสมองขณะที่แสดงและใช้ความคิด เลือดยะไหลเวียนเอาออกซิเจนไปเลี้ยงสมองส่วนหน้าทำให้มีพัฒนาการทางด้านความคิดประกอบกับได้รู้สึกสนุกสนาน

1.12 กิจกรรม จับคู่ประคองลูกโป่ง

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) ให้ทุกคนจับคู่ตามใจชอบ และมารับลูกโป่งคู่ละหนึ่งลูก
- 2) กิจกรรมนี้มีกติกาอยู่ว่าให้ใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายประคองลูกโป่งจากจุดเริ่มต้นจนถึงเส้นชัยโดยไม่ให้ลูกโป่งตก แต่ห้ามใช้มือจับลูกโป่งขณะทำการประคอง

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลิน
- 2) ฝึกสมาธิ การเคลื่อนไหว และฝึกการใช้ประสาทสัมผัสส่วนต่างๆ ของร่างกาย
- 3) ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

1.13 กิจกรรม กระเจกเงา

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) ทุกคนจับคู่ตามเดิม
- 2) ทั้งสองคนหันหน้าเข้าหากันแล้วจ้องตากันจากนั้นก็เคลื่อนไหวมือโดยทั้งสองคนจะต้องเคลื่อนไหวไปพร้อมๆ กันและไม่ให้สายตาเคลื่อนไหวไปมาหรือขาดออกจากกัน

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี
- 2) ฝึกการใช้ประสาทสัมผัสระหว่างสายตากับมือ

1.14 กิจกรรม การสังเกตภาพเพื่อน

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) ทุกคนจับคู่แล้วนั่งหันหน้าเข้าหากันจากนั้นให้คนหนึ่งเป็นแบบแล้วอีกคนเป็นคนวาดโดยผู้วาดจะต้องมองที่แบบอย่างเดียวและจะต้องวาดเพียงเส้นเดียวโดยที่ไม่ยกดินสอและไม่มองกระดาษ

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) ได้ฝึกสมาธิในการวาดภาพ

2) เกิดการจินตนาการภาพในสิ่งที่วาด

3) แม้ว่ารูปที่ออกมาจะน่าจำแต่เมื่อวาดหลายครั้งทำให้เราเกิดความชำนาญทักษะ ทั้งยังได้ฝึกหักห้ามใจตนเอง และอยู่ในกติการ่วมกับผู้อื่น ชื่นชมและพอใจในผลงานของตนเอง

1.15 กิจกรรม ฝึกแต่งบทละคร

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) มีคำอยู่ 5 คำ ซึ่งได้แก่ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร จากนั้นแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม โดยให้แต่ละกลุ่มรับผิดชอบกลุ่มละ 1 คำ

2) สมาชิกภายในกลุ่มร่วมกันคิดคำตามหัวข้อที่ตัวเองได้รับผิดชอบ เช่น คำว่า ใคร ตัวอย่างคำ คือ ทักษิณ

3) จากนั้นนำคำที่แต่ละกลุ่มคิดขึ้นมา นำมารวมกันเป็นประโยค หรือผูกเรื่องขึ้น

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) ได้ฝึกการแต่งประโยคหรือการผูกเรื่อง

2) เกิดความสนุกสนาน และฝึกการระดมความคิดภายในกลุ่ม

2. กิจกรรมสำหรับการเรียนเพื่อการฟื้นฟูฯ

2.1 กิจกรรม สัมผัสปลายนิ้ว

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) ทุกคนจับคู่ตามเดิม

2) นำปลายนิ้วชี้ของแต่ละคนมาชนกัน แล้วตกลงกันว่าใครจะเป็นผู้นำและผู้ตาม เมื่อตกลงกันได้แล้วให้ผู้ที่ผู้นำเคลื่อนนิ้วไปตามทิศทางที่ต้องการแล้วให้ผู้ตามเคลื่อนนิ้วตามโดยไม่ให้ปลายนิ้วขาดจากกัน

3) กิจกรรมนี้ทุกคนจะต้องได้มีโอกาสเป็นผู้นำและผู้ตาม

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) ฝึกสมาธิ และลีลาในการเคลื่อนไหว

2) ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

3) ฝึกการทำงานเป็นทีม

2.2 กิจกรรม เทคนิคละครใบ้ (การเป่าลูกโป่ง)

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) นั่งล้อมวงเป็นวงกลม พีเสื้อแจกลูกโป่งคนละ 1 ลูก จากนั้นให้ทุกคนสัมผัสลูกโป่งแล้วบอกว่ามันมีลักษณะอย่างไรบ้าง

2) ลองเป่าลูกโป่งแล้วสังเกต และจดจำรายละเอียด ต่อจากนั้นลองเป่าลูกโป่งโดยใช้การสมมุติเอาเอง

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) รู้จักการสังเกต และจดจำรายละเอียด
- 2) ฝึกการสร้างจินตนาการ การสร้างบทบาทสมมติ
- 3) ฝึกสมาธิ

2.3 กิจกรรม เทคนิคละครใบ้ (เดินแบบละครใบ้)

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) พี่เลี้ยงทำให้อูเป็นตัวอย่าง แล้วสังเกต
- 2) คิดท่าประจำของแต่ละคน แล้วออกมาเดินให้เพื่อนดู

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) รู้จักการสังเกต และจดจำรายละเอียด
- 2) ฝึกการสร้างจินตนาการ การสร้างบทบาทสมมติ
- 3) ฝึกสมาธิ

2.4 กิจกรรม เทคนิคละครใบ้ (การเดิน)

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) การเดินนี้จะมีดนตรีประกอบ โดยเราจะเดิน วิ่ง และใช้เท้าวาดไปบนพื้นในลักษณะอย่างไรก็ได้ ตามที่เราต้องการ

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) เกิดความเพลิดเพลิน สนุกสนาน
- 2) ฝึกการใช้จินตนาการ
- 3) ฝึกการเคลื่อนไหวของร่างกายและการทรงตัว

2.5 กิจกรรม เทคนิคละครใบ้ (จ๊กกิ้ง)

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

- 1) พี่เลี้ยงทำให้อูเป็นตัวอย่าง
 - 2) ลองทำตามแบบอย่างที่ได้ดู โดยเริ่มจากการโยน 2 ลูกก่อน เมื่อใครทำได้แล้วค่อยเพิ่มเป็น 3 ลูก
- ตามลำดับ

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) ฝึกสมาธิ ความอดทน
- 2) ฝึกการประสานระหว่างสายตากับมือ

2.6 กิจกรรม เทคนิคละครใบ้ (ชักเย่อ)

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) นั่งล้อมวงกันเป็นวงกลม พี่เลี้ยงให้ทุกคนจับคู่กันแล้วลองดึงเชือก ทุกคนจะต้องสังเกตและจดจำวิธีการดึง

2) จากนั้นให้ทุกคนดึงชักเย่อโดยที่ไม่มีเชือก

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) ฝึกการสังเกตท่าทางการดึงชักเย่อ

2) ฝึกการจินตนาการท่าทางการดึงชักเย่อแบบไม่มีเชือก

2.7 กิจกรรม ทำสมุดบันทึก

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) นำกระดาษ A4 มาพับครึ่ง จากนั้นเจาะรูที่สันของกระดาษ 4 รู แล้วนำเชือกมาร้อยตามรูแล้วผูกเชือกให้แน่น แล้วตัดริบบิ้นมาติดที่สันเพื่อที่จะใช้ยึดสันสมุดกับปก

2) นำสันสมุดไปตากแดดแล้วทิ้งไว้ให้แห้ง

3) ทำปกสมุดโดยตัดกระดาษแข็งออกเป็น 3 ชิ้น แล้วนำมาประกบกันเป็นปก

4) จากนั้นนำสมุดที่เตรียมไว้แล้วมาตากแดดแล้วติดเข้ากับปก จากนั้นนำเศษผ้ามาตกแต่ง

5) ปกสมุดตามความคิดของตนเอง

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

1) ฝึกความอดทน สมาธิ

2) ฝึกความคิดและจินตนาการในการออกแบบ

3) มีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4) เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

2.8 กิจกรรม การทำผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติ

ขั้นตอนการดำเนินกิจกรรม

1) แบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบ ดังนี้

- เตรียมผ้าที่จะย้อม
- หาฟืน ก่อกองไฟ
- หาโคลนตม
- วัสดุที่ให้สีจากธรรมชาติ คือ ใบสะเดา ใบสาบเสือ และเปลือกประดู่

2) เมื่อได้วัสดุอุปกรณ์ครบแล้ว ทำการก่อกองไฟรอจนหม้อเดือด แล้วนำวัสดุจากธรรมชาติที่เตรียมไว้ไปต้มน้ำในหม้อ จนวัสดุธรรมชาติเหล่านั้นให้สี

3) ใช้หนังสือกระดาษที่เตรียมเอาไว้ให้เป็นลวดลายต่างๆตามที่ต้องการ แล้วนำผ้าไปต้มน้ำในหม้อจนผ้า

กินสี

4) นำไปชุบในน้ำปูน (น้ำปูนจะช่วยให้สีจับผ้าได้มากขึ้น) แล้วใส่หม้อต้มประมาณ 5 – 10 ครั้ง หรือจนได้สีเข้มตามความพอใจ

5) จากนั้นให้นำผ้าไปชุบโคลนเพื่อให้สีติดแน่น

6) นำผ้าไปล้างน้ำสะอาด (การล้างครั้งแรกยังไม่จำเป็นต้องซักจนสะอาดมากเพราะสีจะหลุดมาก จากนั้นกะหนึ่งยางที่รีดออก แล้วนำผ้าไปตากจนแห้ง ก็จะได้ผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติที่สวยงาม

ผลที่ได้รับจากกิจกรรม

- 1) ฝึกการทำงานเป็นทีม รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
- 2) ได้รู้จักการนำเอาวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์
- 3) รู้จักขั้นตอนและวิธีการทำผ้ามัดย้อม
- 4) ฝึกจินตนาการในการออกแบบลวดลาย
- 5) เกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง และวางแผนในภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาคผนวก ข

- การนำเสนอนิทรรศการศิลปะและผลงานละครเวที เรื่อง “สุดยอดผู้เสียสละ”

นำเสนอผลงานรอบที่ ๑

วันอาทิตย์ที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑ ณ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ชั่วคราว วัดบึงวังยาว อ.เมือง จ.มหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นข้าราชการของจังหวัดมหาสารคาม อาทิ

รองผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักวัฒนธรรมจังหวัด เจ้าหน้าที่ป.ป.ส. เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติจังหวัด สาธารณสุขจังหวัด และผู้ปกครองญาติมิตรของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู จำนวน ๒๐๐ คน

“ช่วยกันขึ้นฉากก่อนแสดงจริง” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑ ณ วัดบึงวังยาว

นำเสนอผลงานรอบที่ ๒

วันอาทิตย์ที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ ณ วัดโพธาราม ต.ดงบัง อ.นาคน จ.มหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นคณะครูอาจารย์ นักเรียน โรงเรียนดงบังพิสัยนวการนุสรณ์ จ.มหาสารคาม คณะข้าราชการ สำนักงานคุมประพฤติ จ.มหาสารคาม และประชาชนในชุมชน ต.ดงบัง อ.นาคน จ.มหาสารคาม จำนวน ๓๐๐ คน

ละครเวที “สุดยอดผู้เสียสละ”

๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ณ วัดโพธาราม ต.ดงบัง อ.นาคน

จ.มหาสารคาม

ฉาก “ทหารพระราชวัง”

๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ณ วัดโพธาราม ต.ดงบัง

อ.นาตุณ จ.มหาสารคาม

ละครใบ้ “คนเล่นว้าว”

๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ณ วัดโพธาราม ต.ดงบัง

อ.นาตุณ จ.มหาสารคาม

นำเสนอผลงานรอบที่ ๓ วันจันทร์ที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ ณ หอประชุม โรงเรียนผดุงนารี

อ.เมือง จ.มหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นคณะครูอาจารย์ และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๒ โรงเรียนผดุงนารี อ.เมือง จ.มหาสารคาม จำนวน ๑๕๐ คน

“โยนบอลประกอบเพลง”

๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ณ หอประชุม โรงเรียนผดุงนารี

อ.เมือง จ.มหาสารคาม

ละครเวที “สุดยอดผู้เสียสละ”

จากผู่งานรูกยง

๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ณ หอประชุม โรงเรียนผดุงนารี

อ.เมือง จ.มหาสารคาม

“อ่านบทพญา”

๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ณ หอประชุม โรงเรียนผดุงนารี

อ.เมือง จ.มหาสารคาม

นำเสนอผลงานรอบที่ ๔ วันศุกร์ที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ ณ โรงเรียนท่าประทายโนนตูม อ.เมือง จ.มหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นคณะครูอาจารย์ และนักเรียนระดับชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษาปีที่ ๖ และประชาชนในชุมชนท่าประทาย อ.เมือง จ.มหาสารคามจำนวน ๑๕๐ คน

“๑๘ ผื่นบ้านเทิงคิลปี่แห่นำตัว”

๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ณ โรงเรียนท่าประทายโนนตูม

อ.เมือง จ.มหาสารคาม

“ละครใบ้”

๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑
ณ โรงเรียนท่าประทายโนนตูม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม

“วานรพลาดท่า...มะม่วงตักน้ำ”

๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑
ณ โรงเรียนท่าประทายโนนตูม
อ.เมือง จ.มหาสารคาม

นำเสนอผลงานรอบที่ ๕ วันเสาร์ที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ ณ วัดบึงวังยาว อ.เมือง จ.มหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นข้าราชการของจังหวัดมหาสารคามและประชาชนที่มาร่วมงานทอดกฐิน จำนวน ๑๐๐ คน

นำเสนอผลงานรอบที่ ๖ วันอังคารที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ ณ โรงเรียนเทศบาลโพธิ์ศรี อ.เมือง จ.มหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นคณะครูอาจารย์ และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔- ๖ และ ประชาชนในชุมชนโพธิ์ศรี อ.เมือง จ.มหาสารคาม จำนวน ๑๕๐ คน

“เล่นเกมกับน้องๆ ก่อนแสดง”

๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๑
ณ โรงเรียนเทศบาลโพธิ์ศรี
อ.เมือง จ.มหาสารคาม

“ราชา ราชินี เสวยมะม่วง”
๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๑
ณ โรงเรียนเทศบาลโพธิ์ศรี
อ.เมือง จ.มหาสารคาม

“นักเรียนโรงเรียนเทศบาลโพธิ์ศรี”
๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๑
ณ โรงเรียนเทศบาลโพธิ์ศรี
อ.เมือง จ.มหาสารคาม

นำเสนอผลงานรอบที่ ๓ วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ ณ ห้องประชุมพวงคราม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม กลุ่มผู้ชมเป็นคณะข้าราชการ ของจ.มหาสารคาม คณะอาจารย์และนักศึกษา จาก โปรแกรมการศึกษาพิเศษ/โปรแกรมการจัดการทั่วไป และภาคภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จำนวน ๓๐๐ คน

“ควงโซ่ โดย แม็ค กับ เบ็ค”
๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑
ณ ห้องประชุมพวงคราม
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

“สุดยอดผู้เสียสละ”

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ณ ห้องประชุมพวงคราม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

“นักแสดงถ่ายภาพร่วมกับคณะทำงาน”

๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

ณ ห้องประชุมพวงคราม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาคผนวก ค

บันทึกรายงานการประชุม
การประชุมสรุปการประเมินผลโครงการ
การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร
วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2552
ณ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม

ผู้เข้าร่วมประชุม

1.	รศ.ประภัสสร	ปรีเอี่ยม
2.	นางพรประภา	แก้วกล้า
3.	นางวราภรณ์	ชุมภูทอง
4.	นางสาวปาริชาติ	สรณ์คุณแก้ว
5.	นายทรงยศ	ขันโซยา
6.	นายวิศิษฐ์	โยชะคง
7.	นายสุทธิสาร	คำหวาน
8.	นางสาวปิยดา	การสอน
9.	นางสาวอุดมพร	ปะโมนะตา
10.	นายภูวลักษณ์	ศรีไชยแสง
11.	นายวงศวัฒน์	ปัญญาวุฒิวงษ์
12.	นางสาวกิ่งทอง	พันทิอัว
13.	นางอิสยาพร	สุวรรณกฤ
14.	นายวีรศักดิ์	ไชยสิงห์
15.	นางโสภิตา	ดาวสดใส
16.	นางจันทร์เพ็ญ	มูลศรี
17.	นางพิสมัย	หลินโนนแดง
18.	นางศิริณี	คำเพราะ
19.	นางหนึ่งนุช	สกุณา
20.	นางรัศมี	เผ่าเหลื่องทอง

ร่วมประชุมเวลา 9.00 นาฬิกา

รศ.ประภัสสร ปัญญาวุฒิพงษ์ ประธานโปรแกรมการศึกษาพิเศษคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ได้นำเสนอผลการถอดบทเรียนและวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯและวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและเอกสารต่างๆตามเอกสารหมายเลข 1

นายวงศวัฒน์ ปัญญาวุฒิพงษ์ พนักงานคุมประพฤติชำนาญการพิเศษผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม นำเสนอผลการถอดบทเรียนและวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ปฏิบัติงานและติดตามผลผู้เข้ารับการฟื้นฟูตามเอกสารหมายเลข 2

นางพรประภา แก้วกล้า พนักงานคุมประพฤติชำนาญการพิเศษผู้อำนวยการกลุ่มงานพัฒนาระบบการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนำเสนอผลการถอดบทเรียนและวิเคราะห์ข้อมูลวิทยาการกระบวนการละครตามเอกสารหมายเลข 3

เวลา 13.00 นาฬิกา

เริ่มแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานที่ผ่านมาและการต่อยอดนวัตกรรมการบำบัดฟื้นฟูโดยใช้กระบวนการละครผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคามได้เปิดการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

นายวงศวัฒน์ ปัญญาวุฒิพงษ์ ได้ให้มีการติดตามผลเดือนละ 2 ครั้งในกรณีผู้ที่เข้ารับการบำบัดและยังไม่ปรากฏว่ากระทำผิดซ้ำ หลังจากเสร็จสิ้นโครงการแรกก็ได้มีผู้เข้ารับการบำบัดสารระเหยอีกประมาณ 60-70 คน ที่มีจำนวนมากขึ้นเนื่องจากยังไม่มีสถานที่รองรับจึงส่งไปโรงพยาบาลวชิรพยาบาลให้ดูแลแบบผู้ป่วยนอกก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติบังคับใช้ สถิติสารระเหยที่สำนักงานคุมประพฤติมีประมาณ 150-200 รายเนื่องจากเด็กมีความยากจน ว่างาน จึงใช้เวลาว่างในการเสพสารระเหยเป็นส่วนใหญ่

นางสาวกิ่งทอง พันธุ์อ้าว ในขั้นตอนก่อนที่ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเข้าค่าย 4 เดือนต้องชี้แจงกับผู้ปกครองเป็นจำนวนอย่างน้อย 2 รอบโดยในระยะแรกๆจะยังไม่พบเรื่องปกติแต่ภายหลังจากเข้าค่ายเป็นระยะเวลา 2-3 วันจึงพบอาการทางจิตต้องนำตัวส่งศูนย์จิตเวชขอนแก่น ส่วนผู้ที่ยังสามารถเข้ารับการบำบัดได้ จะเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งกิจกรรมก็จะพบปัญหาบ้าง ดังนี้

กิจกรรมรับบุตรเข้า มีข้อบกพร่องในเรื่องการควบคุมผู้เข้ารับการบำบัดเพราะผู้เข้ารับการบำบัดจะออกไปโทรศัพท์ นัดกันหลบหนีไปเที่ยว

กิจกรรมเข้ากลุ่มเข้า เด็กจะชอบเพราะได้พบปะพูดคุยกัน

งานเวชบำบัด ผู้เข้ารับการบำบัดจะได้รับการอบสมุนไพร ผ่อนคลายร่างกาย

กิจกรรมงานละคร เห็นว่าเป็นการเรียนรู้ใหม่ฝึกความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีพัฒนาการที่ดีขึ้น กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ(ปัจจุบันมีจำนวน 2 คน ที่เข้าโครงการละครและแสดงตามที่ต่างๆ)

สิ่งสำคัญ คือการจูงใจเพื่อให้สมาชิกอยู่ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่แบบพี่น้องและเป็นการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

ข้อสังเกต

1. ทีมวิทยากรหลากหลาย ยังไม่ทราบถึงพื้นฐานของสมาชิก สิ่งที่ได้รับการบำบัดคือการสอนที่ไม่สอดคล้องกับสมาชิก
2. อาสาสมัครที่จะดูแลอย่างต่อเนื่องภายหลังพ้นการบำบัดมีไม่เพียงพอ

3. ควรมีการจัดตารางชีวิตให้ชัดเจน
4. ทำกิจกรรมต่างๆทั้งหมดที่คิดว่าดีและนำมารวมกันมากมายทำให้การบำบัดไม่เป็นกระบวนการ
5. สำหรับผู้ที่ใช้สารระเหยมาเป็นเวลานานอาจจะต้องใช้เวลาในการบำบัด

อาจารย์รัศมี **เผ่าเหลืองทอง**ให้ข้อสังเกตโดยมีข้อคิดเช่นเดียวกับสำนักงานฯและเปรียบผู้เข้ารับการบำบัดเสมือนผู้ป่วยเรื้อรังหากได้รับการบำบัดดี อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีเหมาะสมก็จะรักษาตัวได้ดีดังนั้นเราจึงต้องหมั่นสังเกต บันทึกพูดคุยแนะนำให้คำตักเตือน เจ้าหน้าที่ต้องทำความเข้าใจในการบำบัดเป็นสิ่งสำคัญเตรียมชุมชนให้พร้อม

นายพงษ์ศักดิ์ ฯ ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อแตกต่างจากการบำบัดฟื้นฟู โดยภายหลังจากการเข้ารับการบำบัดฯมีการเปลี่ยนแปลงคือ

- มีพฤติกรรมดีขึ้น รู้จักทักทายมีอาการสำรวมอ่อนน้อมมากขึ้น
- เคลื่อนไหวร่างกายได้ดีขึ้น
- รักความสะอาดมีความเป็นผู้ใหญ่ พูดคุยรู้เรื่องมีความเป็นมิตรมากขึ้น
- ปรับตัวได้ดีและมีความจริงใจมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

- ควรจัดให้มีเวทีสำหรับผู้เข้ารับการบำบัดแสดงอย่างต่อเนื่องจัดกิจกรรมตามตารางที่ได้กำหนด
- จัดทำรูปเล่มหนังสือคู่มือโดยทำในลักษณะเชิงคุณภาพ
- เสนอให้ทำการบันทึกรายเดือนสำหรับผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู
- ติดตามครอบครัวและให้มีการดูแลอย่างใกล้ชิด
- ควรมีการติดต่อประสานงานในระดับจังหวัดอย่างต่อเนื่อง
- กรณีพบข้อขัดข้องก็จะนำเข้าสู่ที่ประชุมหารือเพื่อให้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ช่วยกันแก้ไขปัญหาต่างๆอย่างทันที่

นาย วงศ์วัฒน์ ฯ สรุปการประชุมและขอบคุณผู้เข้าร่วมการประชุม

ปิดการประชุมเวลา 16.00 นาฬิกา

ลงชื่อ.....

(นางพรประภา แก้วกล้า)

ผู้อำนวยการกลุ่มงานพัฒนาระบบการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดฯ

รายงานการประชุม

บันทึกการรายงานการประชุม

การประชุมสรุปการทำงานในความคิดเห็นพนักงานคุมประพฤติ ในการดำเนินการจัดโครงการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจังหวัดมหาสารคาม วันที่ 16 ธันวาคม 2551 เวลา 15.00 นาฬิกา

ณ ห้องประชุมสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. นายวงศวัฒน์	ปัญญาอุตม์	พนักงานคุมประพฤติชำนาญการพิเศษ
2. นางสาวกิ่งทอง	พันทิอัว	พนักงานคุมประพฤติชำนาญการ
3. นางสาวจารุวรรณ	อารีรัตน์	พนักงานคุมประพฤติปฏิบัติการ
4. นายเชษฐา	เจริญไชยศรี	พนักงานคุมประพฤติ
5. นายสิทธิรัตน์	ศรีชัยยา	พนักงานคุมประพฤติ
6. นายสัญญา	จตุพงษ์	พนักงานคุมประพฤติ
7. นายหัสพระชัย	ภูวงค์	พนักงานคุมประพฤติ
8. นายทรงยศ	ขันโยธา	ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ
9. นายคำเต็ม	พลคำ	พนักงานขับรถยนต์
10. นายณรงค์	มีเมือง	พนักงานขับรถยนต์
11. นายวีระยุทธ	บุตรดี	พนักงานขับรถยนต์
12. นายประมวล	โยธาระ	พนักงานขับรถยนต์

และรายชื่อที่ปรากฏตามเอกสารที่แนบมาพร้อมนี้

เริ่มประชุม เวลา 15.00 นาฬิกา

นายวงศวัฒน์ ปัญญาอุตม์ พนักงานคุมประพฤติชำนาญการพิเศษ ประธานในที่ประชุม กล่าวเปิดการประชุมและกล่าวชี้แจงและรายงานผลการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ผ่านมาทั้ง 120 วัน ของการดำเนินการจัดโครงการศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจังหวัดมหาสารคาม และกล่าวสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมว่าพวกคุณคิดว่ากิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาโดยเฉพาะกระบวนการละคร จะสนับสนุนการแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดได้อย่างไร ในระดับใด ทำไมถึงคิดเช่นนั้น

นายสัญญา จตุพงษ์ พนักงานคุมประพฤติ กล่าวว่ากระบวนการละครทุกกิจกรรมมีประโยชน์ แต่ในประเด็นการมีส่วนร่วมยังมีน้อยเกินไป เนื่องจากขาดวินัยแต่ช่วยในการกล้าคิด กล้าแสดงออก แต่จะมากขึ้นอยู่กับตัวของเขาเอง ซึ่งยังคิดว่าจะน้อย เนื่องจากความพร้อมของสถานที่ และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความมีวินัย ควรจะมีระเบียบวินัยและควรเปลี่ยนสถานที่เนื่องจากสถานที่ น่าจะเป็นปัญหาวะเวลานี้ ถ้าใช้กระบวนการละครไม่น่าจะใช้วัดเนื่องจากความเหมาะสม

/นายสิทธิรัตน์.....

นายสิทธิรัตน์ ศรีชัยยา พนักงานคุมประพฤติ กล่าวว่าควรจะเป็นกลุ่มที่เสฟใหม่มากเป็นประมาณ เสฟใหม่ไม่น่าจะเกิน 6 เดือน ไม่น่าจะเป็นกลุ่มที่มีอาการทางจิตเนื่องจากควบคุมยาก ประกอบกับสถานที่ ไม่อำนวยเป็นผู้เสฟใหม่จะได้และได้ผลดีกว่า

นางสาวกึ่งทอง พันธิอัว พนักงานคุมประพฤติชำนาญการ กล่าวว่าเด็กยังขาดความอดทนและมีวินัย การละครได้ผลในระดับหนึ่ง เนื่องจากเด็กไม่ค่อยใส่ใจโดยสังเกตดูว่าเด็กชอบในบางกิจกรรม และบางกิจกรรมต้องบังคับให้แสดงบ้าง และกิจกรรมไม่เต็มรูปแบบน่าจะเรียกว่าเป็นงานศิลปะมากกว่า แต่ใช้ได้ในช่วงที่แสดงละครเท่านั้น

นางสาวจารุวรรณ อารีล้น พนักงานคุมประพฤติปฏิบัติการ กล่าวว่าคดีสารระเหยและการละคร ยังใหม่อยู่ แต่สามารถพัฒนาได้ ซึ่งจะสามารถใช้พัฒนาในด้านของร่างกาย ระบบร่างกาย การเคลื่อนไหว จิตสมาธิ การสัมผัสจิตใจได้เล็กน้อย ควรใช้ในเด็กระดับต้นและกลาง ซึ่งพูดได้ว่าเด็กกล้าแสดงออก กล้าบอก กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าพบปะกับชุมชน ซึ่งน่าจะกระตุ้นเด็กด้วย แต่ถ้าหนักมาก น่าจะใช้ไม่ได้ แต่น่าจะใช้ควบคู่กับการสร้างจิตสำนึกและเรื่องของการศึกษาเสฟคิดและกิจกรรมอื่น ๆ ด้วย

นายคำเต็ม พลคำ พนักงานขับรถยนต์ กล่าวว่าน่าจะใช้ได้ซึ่งทำให้เด็กกล้าแสดงออกและไม่ประมา

นายณรงค์ มีเมือง พนักงานขับรถยนต์ กล่าวว่าใช้ได้แต่เด็กไม่เชื่อเจ้าหน้าที่อื่นเท่าไร ถ้าไม่ใช่เจ้าหน้าที่โดยตรง น่าจะใช้ระเบียบวินัยเข้ามาก่อน

นายวิระยุทธ บุตรดี พนักงานขับรถยนต์ กล่าวว่าใช้ได้ประมาณ 30% แต่น่าจะเข้ามาอยู่ด้วย ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง น่าจะได้ถึง 50% เนื่องจากไม่เต็มที่

นายเชษฐา เจริญไชยศรี พนักงานคุมประพฤติ กล่าวว่าใช้ได้มีส่วนในการฟื้นฟู ซึ่งทำให้คิดเป็น มีทักษะร่างกาย การกล้าแสดงออก การสัมผัส และฟื้นฟูสมองดีขึ้นมาดีกว่าเก่า ถ้าให้การแสดงแจ้ก็ใช้ได้ ในการฝึกจิตประสาทและช่วยให้กล้าแสดงออกและสามารถทำงานร่วมกับคนอื่น กล้าที่จะเข้าสังคม ทำให้เห็นคุณค่าของตนเองในสังคม

นายทรงยศ ชันโยธา ผู้ช่วยพนักงานคุมประพฤติ กล่าวว่าตอนแรกควรจะให้ระเบียบวินัยที่คำทหารก่อน หลังจากนั้นค่อยนำการละครเข้ามาจะทำให้เชื่อฟังและมีระเบียบมากขึ้น

นายวงศวัฒน์ ปัญญาอุทวิงษ์ฯ ได้กล่าวถามความคิดเห็นผู้เข้าร่วมประชุมว่าแล้วด้านจุดอ่อน ของโครงการนี้เป็นอย่างไร

/นายสัญญา....

นายสัญญาฯ กล่าวว่าสถานที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากใช้ไม่ควบคุมตัวจะใช้ระเบียบวินัยก็เลยยากในส่วนที่ทีมงานใช้ได้ แต่การประสานงานระหว่างทีมละครและเจ้าหน้าที่ยังไม่ดีพอเนื่องจากขาดการประสานงานกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลขาดการยอมรับซึ่งกันและกัน

นายสิทธิรัตน์ฯ กล่าวว่าถ้าเป็นวัดควรเป็นวัดในเมือง เนื่องจากจะดูแลง่ายกว่าและการทำงานระหว่างการละครและเจ้าหน้าที่ยังขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูล

นางสาวกิ่งทองฯ กล่าวว่ายังขาดการวางแผนร่วมกันระหว่างการทำงานของเจ้าหน้าที่แต่ละฝ่ายทำให้เกิดปัญหาในการแบ่งเวลาการทำงานและไม่มีแบบแผนการทำงาน นักศึกษาแต่งตัวไม่เหมาะสมและงบประมาณไม่สนับสนุนซึ่งกันและกัน

นางสาวจารุวรรณฯ กล่าวว่าการทำงานของทีมละคร หลากหลายเกินไปซึ่งไม่มีจุดมุ่งหมายไม่มีแบบแผนที่แน่นอนว่าจะทำกิจกรรม อะไรไม่เป็นกระบวนการ และกิจกรรมบางกิจกรรมไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้โดยเฉพาะในเรื่องการเรียนรู้การถ่ายวิดีโอ

นายทรงยศฯ กล่าวว่าการใช้เวลาในการใช้กระบวนการน้อยแต่กิจกรรมมากและใช้เวลาไม่เหมาะสมมากเกินไป ทำให้กิจกรรมมากแต่เวลาน้อยทำให้เด็กเบื่อ

นายคำเต็มฯ กล่าวว่าน่าจะเข้าทำงานแบบต่อเนื่องและให้แสดงออกอย่างต่อเนื่องจะทำให้เด็กไม่คิดเรื่องยาเสพติดและงบประมาณน่าจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันไม่ใช่หน่วยงานไหนหน่วยงานนั้นรับไปน่าจะให้คุมประพฤติเป็นหลักดำเนินการ

นายณรงค์ฯ นายวีระยุทธฯ และนายประมวล โยธาระ พนักงานขับรถยนต์ กล่าวว่า การสั่งการไม่รู้ว่าใครเป็นคนสั่งการกันแน่ในการใช้รถ เป็นการละคร จังหวัด คุมประพฤติ ไม่มีการวางแผนทำให้สับสนเนื่องจากไม่มีคำสั่งจากสำนักงานต้นสังกัด มีแต่เรียกใช้งานซึ่งเป็นคนนอกมาใช้ซึ่งไม่วางแผนให้ไปที่นั่นที่นี้ในวันหนึ่งมากเกินไป

นายเชษฐาฯ กล่าวว่าการทำงานใช้เวลามากเกินไป แต่กิจกรรมไม่เหมาะสมซึ่งมีประโยชน์อยู่บ้างและบางอย่างใช้ไม่ได้เมื่อเข้ามาก็ไม่รู้ว่าจะทำหน้าที่อะไรในทีมละคร ซึ่งยังขาดการประสานงานทำให้ไม่รู้จะทำไปทำไม

นายวงศวัฒน์ ปัญญาอุฒวิทย์ฯ ได้กล่าวถามความคิดเห็นผู้เข้าร่วมประชุมว่าแล้วด้านจุดแข็งของโครงการนี้เป็นอย่างไร

/นายสัญญา.....

นายสัญญาฯ กล่าวว่ามีความเป็นไปได้ที่จะแสดงความสามารถ กล้าคิด กล้าแสดงออก ได้คิด ได้ทำ ได้ฝึกจิตประสาทสัมผัส มีเวทีแสดงออกและการอยู่ร่วมกันกับทีมละครกับเด็กจะทำให้เด็กได้พูดคุยกับทีมละคร น่าจะพักอาศัยอยู่ด้วยกันจะดีขึ้น

นายสิทธิรัตน์ฯ กล่าวว่าเจ้าหน้าที่ที่เข้ามาให้ความสนใจแก่เด็กทุก ๆ ฝ่าย

นางสาวกึ่งทองฯ กล่าวว่าทำให้เด็กกล้าแสดงออก กล้าคิด กล้าทำ โครงการนี้ถ้าทำงานเป็นทีม และมีการยืดหยุ่นเวลาและมีการพูดคุย การประสานงานจะช่วยให้ดีขึ้นได้

นางสาวจรรววรรณฯ นายทรงยศฯ และนายเชษฐา กล่าวว่าให้เด็กได้พัฒนาทางร่างกาย มีส่วนร่วม การคิดเห็นในการแสดงออกทำให้เห็นคุณค่าของตนเองทำให้คนอื่นยอมรับ การทำงานน่าจะมีการวางแผนร่วมกัน

นายคำเต็มฯ นายประมวลฯ นายณรงค์ฯ และนายวิระยุทธฯ กล่าวว่าควรมีเวลาให้งานมากกว่านี้ จะทำให้เด็กกล้ามากกว่านี้

นายวงศวัฒน์ ปัญญาอุฒวิงษ์ฯ ได้กล่าวถามความคิดเห็นผู้เข้าร่วมประชุมว่าแล้วถ้าจะดำเนินโครงการนี้ต่อไปควรมีแนวทางอย่างไรในการดำเนินงาน

นายสัญญาฯ กล่าวว่าน่าจะใช้เด็กที่มีจิตประสาทสัมผัสที่ดีแล้ว และควรมีการแยกแนวความคิดการสร้างจิตสำนึกในการปรับปรุงตัวเองด้วย

นายสิทธิรัตน์ฯ กล่าวว่าน่าจะให้เจ้าหน้าที่เรียนรู้ว่าการทำงานและมีความรู้ในเรื่องนี้ด้วย และมีการประชุมการทำงานในเรื่องการละครด้วย

นางสาวกึ่งทองฯ กล่าวว่าน่าจะเป็นการสร้างระเบียบวินัยก่อนตามด้วยละครและให้ข้อคิดและข้อสรุป สร้างการมีจิตสำนึกและที่เลี้ยงต้องไม่ปิดบังข้อมูลไม่เข้าข้างเด็ก

นางสาวจรรววรรณฯ กล่าวว่าควรมีการวางแผนและนำบทเรียนมาวิเคราะห์ว่ากิจกรรมไหนใช้ได้ดีก็ควรเน้นกับกิจกรรมนั้นและควรเน้นจิตสำนึกควบคู่กันไป

นายทรงยศฯ กล่าวว่าควรมองที่จุดสนใจของเด็กว่าเด็กสนใจอะไรก็เน้นจุดนั้นและวิเคราะห์เด็กควบคู่กันไปที่เหมาะสมและควรเป็นเด็กที่ใช้เริ่มแรก กลุ่มวัยรุ่นและสมองรับรู้ได้ซึ่งสามารถกลับมาได้ซึ่งเป็นกลุ่มประเภทเดียวกันทั้งกลุ่มในระดับเดียวกันและระดับที่สามารถฟื้นฟูกลับมาได้ได้อยู่

นายคำเต็มฯ กล่าวว่าน่าจะสร้างระเบียบวินัยก่อน ซึ่งเป็นค่ายทหารประมาณ 10 วันก่อน

/นายเชษฐา.....

นายเชษฐาฯ กล่าวว่าต้องสร้างวินัยก่อนยิ่งทำให้รู้ว่ามียกโทษอย่างไรและน่าจะมีบทโทษที่เป็นหลักเกณฑ์

นางสาวจรรุวรรณฯ กล่าวว่าการทำงานเป็นการทำงานแบบไม่ควบคุมตัว จึงทำให้ต้องตามใจจึงดูแลยาก ถ้าให้ตำรวจเข้ามาต้องอธิบายให้เข้าใจเสียก่อนเพื่อให้เรียนรู้วินัย

นายวงศวัฒน์ ปัญญาอุฒิวงษ์ฯ กล่าวถามว่าแล้วพวกคุณเห็นการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างในตัวของผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในโครงการนี้

นายเชษฐาฯ กล่าวว่าดูเหมือนว่าจะดีขึ้นซึ่งพูดคุยเหมือนมีเหตุผลแต่หลังจากออกไปไม่แน่ใจ

นายคำเต็มฯ กล่าวว่าร่างกายดีขึ้น

นายประมวลฯ และนางสาวกิ่งทองฯ กล่าวว่าจิตใจดีขึ้น สายตาเป็นมิตรขึ้น ถ้าเข้าสังคมช่วงแรกดีขึ้น แต่ช่วงหลังกลับแย่ลง

นายวงศวัฒน์ฯ กล่าวสรุปการประชุมทั้งหมดและกล่าวขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุมและกล่าวปิดการประชุม
เลิกประชุม เวลา 16.30 นาฬิกา

(นายหัสพระชัย ภูวงค์)
ผู้จัดรายงานการประชุม

(นายวงศวัฒน์ ปัญญาอุฒิวงษ์)
ผู้ตรวจรายงาน

การประชุมถอดบทเรียน(วิทยากร)
การประเมินผลโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชน
โดยใช้กระบวนการละคร
ในวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๕๒
ณ ห้องประชุมรองอธิบดีกรมคุมประพฤติชั้น ๓

การประชุมถอดบทเรียนการประเมินผลโครงการการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนโดยใช้กระบวนการละคร มีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์จัดประชุมคืนข้อมูล และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุม ๖ คน ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญที่ได้จากการประชุมดังนี้

๑. กระบวนการละครสามารถพัฒนาผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ให้เกิดพัฒนาการที่ดีขึ้น ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคม ดังนี้

๑.๑ เกิดการรับรู้ด้วยการใช้ประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหวร่างกาย โดยการฝึกฝนทักษะการเคลื่อนไหว ร่างกาย

๑.๒ การทำกิจกรรมละครร่วมกัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจ การรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน ความเห็นอกเห็นใจกัน

๑.๓ การเรียนรู้ทักษะการสื่อสารโดยใช้กระบวนการศิลปะละครเป็นการเปิดมิติการค้นพบศักยภาพของตนเองจากทักษะพื้นฐานการละคร

๑.๔ การฝึกฝนทักษะการเล่าเรื่องโดยใช้เสียง ร่างกาย และการเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

๑.๕ การฝึกวาด สเก็ตซ์ภาพประกอบการเล่าเรื่อง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมือ ตา และใจ เสริมสร้างการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๖ การฝึกใช้จินตนาการและการใช้ประโยชน์จากประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลงาน การล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์ ทำให้เกิดการรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน ความเข้าใจ เข้าใจและเห็นใจกัน

๑.๗ การเรียนรู้ขั้นตอนการทำสื่อละคร จะเป็นการสร้างความมั่นใจในการสื่อสารผ่านวิธีการที่หลากหลาย

๑.๘ ทักษะการค้นสด เป็นการฝึกปฏิบัติทวนทวนการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

- ๑.๕ ตะกรับเป็นการฝึกให้เกิดการคิดวิเคราะห์จากการตีความบทละครและถ่ายทอดออกมา
- ๑.๑๐ บทบาทสมมุติ, การฝึกอ่านบทละคร การสร้างภาพจากเรื่องราว และการล้อมวงสนทนาประสบการณ์ เป็นการฝึกการรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน
- ๑.๑๑ การใช้ดนตรีในการประกอบเล่าเรื่อง การฝึกตีความบท ภาพยนตร์เปิดประสบการณ์ในการมองโลก และการล้อมวงสนทนา เป็นการเปิดประสบการณ์ในการมองโลกและเกิดแรงบันดาลใจใหม่ๆ ตลอดจนเรียนรู้โลกที่แตกต่างจากที่ตัวเองเป็นอยู่
- ๑.๑๒ ฝึกซ้อมผ่านบทละคร เป็นการทำความเข้าใจโลกผ่านมุมมองตัวละคร
- ๑.๑๓ ฝึกทักษะการรับส่ง การไว้วางใจซึ่งกันและกัน
- ๑.๑๔ การโยน Juggling เป็นการฝึกประสาทสัมผัส และความอดทน
- ๑.๑๕ การล้อมวงสนทนาสะท้อนประสบการณ์ เป็นการรับรู้ความรู้สึกซึ่งกันและกัน
- ๑.๑๖ การปั้น งานประดิษฐ์จากวัสดุธรรมชาติ เป็นการเปิดความคิดสร้างสรรค์

๒. กระบวนการละคร สนับสนุนและพัฒนากระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชน ในความดูแลของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง กับโครงการอย่างไร

กระบวนการละครสามารถสนับสนุนกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนในความดูแลของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจากการดำเนินงานตามโครงการฯ ในระยะเวลา ๒ เดือน (๑๕ กันยายน – ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑) พบว่าผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีพัฒนาการที่ดีขึ้นทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจและสังคม ทั้งนี้เพราะกระบวนการละครมีกิจกรรมต่างๆ อาทิ การโยนบอล การควงโซ่ ปากกับมือ ตะกรับ การอ่านคำพญา รวมทั้งการแสดงละคร เรื่อง “สุดขอดผู้เสียสละ” ล้วนแต่เป็น เป็นกระบวนการที่สามารถหล่อหลอมให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และมีความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง

อย่างไรก็ตาม แม้กระบวนการละครจะมีผลในการปรับเปลี่ยนผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ ให้ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ มีพัฒนาการที่ดีขึ้นในด้านต่างๆ ก็ตาม แต่เนื่องจาก โครงการดังกล่าวได้ดำเนินการเป็นโครงการนำร่องเฉพาะในพื้นที่สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดมหาสารคาม เท่านั้น ในอนาคตหากได้รับการสนับสนุน ขอมรับ และให้ความสำคัญจากผู้บริหารกรมคุมประพฤติ คาดว่ากระบวนการบำบัดฟื้นฟูฯ โดยใช้กระบวนการละครจะสามารถนำมาใช้บำบัดฟื้นฟูฯ ผู้ใช้สารระเหยในวงกว้างขึ้นและเป็นอีกส่วนหนึ่งในการคืนคนดีสู่สังคมได้เป็นอย่างดี

๓. การดำเนินโครงการครั้งนี้ มีจุดอ่อนอย่างไร มีข้อควรระวังหรืออุปสรรคใดบ้างที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการ

๓.๑ เนื่องจากการดำเนินงานตามโครงการฯ เป็นการทำงานเชิงบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาคีหลายหน่วยงานในพื้นที่ แต่มีการซักซ้อมความเข้าใจก่อนดำเนินงานน้อยทำให้คณะวิทยากรซึ่งมาจากหลายหน่วยงาน มีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันส่งผลให้การดำเนินงานตามโครงการไม่เป็นเอกภาพและยังไม่สามารถสอดประสานการทำงานให้มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน

ข้อเสนอแนะ ควรมีเวลาให้ความรู้ ความเข้าใจและซักซ้อมความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการละครและกระบวนการอื่นที่เกี่ยวข้องให้เจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบ โดยการจัดการประชุมเตรียมงานและสรุปผลการดำเนินงานเป็นระยะๆ เพื่อให้การทำงานเป็นเอกภาพมีความรู้ความเข้าใจและมีแนวทางการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เข้ารับการฟื้นฟูฯ

๓.๒ ขาดงบประมาณในการดำเนินการ

ข้อเสนอแนะ สร้างความเข้าใจให้แก่ผู้บริหารกรมคุมประพฤติ เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ในการนำนวัตกรรมการฟื้นฟูฯ โดยใช้กระบวนการละครมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟูฯ ผู้ใช้สารระเหยที่เป็นเด็กและเยาวชนของกรมคุมประพฤติ

๔. การดำเนินโครงการครั้งนี้ มีจุดแข็งอย่างไร

คณะวิทยากรกระบวนการละคร ซึ่งนำโดยอาจารย์รัศมี เผ่าเหลืองทองและคณะ เป็นคณะวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในกระบวนการละครเป็นอย่างดี และระหว่างการทำงานตามโครงการ ยังได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายละครภาคอีสานในการนำวิทยากรเข้าร่วมในกระบวนการบำบัดฟื้นฟูฯ มาให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการละครอีกด้วย

๕. แนวทางการพัฒนาโครงการในระยะต่อไป

ผู้จัดโครงการและผู้เกี่ยวข้อง ตระหนักว่านวัตกรรมในการบำบัดฟื้นฟูฯ สามารถนำมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟูฯ ผู้ใช้สารระเหยได้เป็นอย่างดี จึงได้เตรียมการเพื่อให้มีการนำกระบวนการละครมาใช้ในการบำบัดฟื้นฟูฯ ได้อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยการนำกระบวนการละครมาอบรมให้ความรู้ความเข้าใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในโครงการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในโครงการ “เปิดประตูสู่โลกใหม่ ผ่านศิลปะและละครสร้างสรรค์” ระหว่างวันที่ ๒๓ – ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒ ณ สวนแสงอรุณ จังหวัดปราจีนบุรี

ภาคผนวก ง

การประเมินผลร่วมกันระหว่างผู้ปฏิบัติงานและสมาชิกผู้เข้ารับการอบรม

เช้าวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูฯ ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับวิทยากรและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุมประพฤติ จ.มหาสารคาม เจ้าหน้าที่จากกรมคุมประพฤติ ท่านเจ้าอาวาสวัดบึงวิชัย และครูพี่เลี้ยง เกี่ยวกับกิจกรรมของ“กระบวนการละคร” ที่ได้ทำมาในระยะเวลา ๒ เดือน (๑๕ กันยายน – ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๑) โดยมีผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ คือ คุณวงศวัฒน์ ปัญญาพิวงษ์ และ อาจารย์รัชมี เผ่าเหลืองทอง

ต่อคำถามแรกที่คุณวงศวัฒน์ ตั้งให้ คือ การทำงานด้วยกันมา ๒ เดือน คิดเห็นอย่างไรกับกระบวนการนี้ (ให้นั่งหลับตานึกย้อนว่าละครได้ทำอะไรกับตัวเราและตัวเราเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร) พงษ์ กล้าแสดงออก พี่ๆ ได้พาทำฝึมหัดซ้อม สมุดบันทึก ปั่นดิน รู้สึกดีที่ได้ทำหลายอย่าง เสียหายที่เวลาน้อยไปหน่อย

อ.รัชมี เห็นบ่นว่าเมื่อเวลาที่ต้องซ้อมเยอะๆ เบื่อเบื่ออารมณ์อย่างไร และมีวิธีแก้ความเบื่ออย่างไร

พงษ์ เบื่อเพราะง่วงนอน วิธีแก้ก็ต้องทนซ้อมไปเรื่อยๆ แต่เวลาที่มีคนมาดูการแสดงก็รู้สึกภูมิใจ ต่างจากเวลาที่มาคนเดียวจะเดินไกลๆ เราเหมือนรังเกียจ วันที่ ๑๔ ธันวา นี้จะมาร่วมงานเทศกาลละคร (แม้ว่าจะสิ้นสุดเวลาของการเข้าอบรมไปแล้วตั้งแต่วันที่ ๑๕ ธันวาคม)

หมี ไม่เคยรู้ว่าตัวเองมีความสามารถ เมื่อก่อนนึกเกลียดละครเพราะจุกจิก เวลาที่พี่บอกก็รำคาญ นึกเกลียด แต่เวลาที่พี่เขาบอกเราเขาก็บอกดีๆ ไม่เคยว่าเรา วันนี้เป็นวันสุดท้าย ได้เวลาที่พี่จะไปแล้ว ก็คิดถึง ดีใจที่สามารถเล่นเป็นตัวละครนั้นๆ ได้ เมื่อก่อนเวลาคนจ้องดาก็หลบหน้าเขา เป็นคนขี้อาย แต่เดี๋ยวนี้ไม่อาย กล้าสู้หน้าหลายๆ คน มีกิเลสในตัวเยอะ แต่ก่อนไม่ยอมรับในสิ่งที่พี่บอก ความขี้อายของตัวเองทำให้ซังพี่

อ.รัชมี คิดว่าจะเอาประสบการณ์นี้มาใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเองได้อย่างไร

หมี เวลาซ้อมแล้วตัวเองไม่ยอมซ้อมก็คิดว่าตัวเองเป็นแกะดำ คนอื่นทำงานแต่ตัวเองหลบมานอน ได้เรียนรู้การยับยั้งอารมณ์ เวลาที่คนอื่นไม่ซ้อมเราก็สามารถพูดได้ว่าเขาเป็นแกะดำ ชอบงานถ้าวิธีโอ การละครไม่ชอบมากเพราะขี้อายซ้อม ชอบตอนแสดง แต่ไม่ชอบซ้อม

อ.รัชมี นักมวยถ้าขึ้นชกเลยโดยไม่ซ้อมก็แพ้ การแสดงก็เหมือนกัน

หมี อยู่ที่นี่ตอนแรกสบาย ได้นอน แต่พอการละครเข้ามาก็ไม่ได้นอนอย่างเดิม ให้ทำอะไรเหมือนผีบ้า (ขี้ม)

รัตน ผมคิดว่าเป็นสิ่งที่ดี ได้ฝึกหลายอย่าง เอาชนะตัวเองได้ ได้ทำอะไรหลายอย่าง พอทำแล้วก็รู้สึกว่าได้ความรู้ การทำสมุดบันทึกก็ได้สมาธิ การปั่นดินได้ทั้งสมาธิ ความละเอียดอ่อน และการตัดสินใจ เวลาซ้อมก็ต้องฝึกตัวเอง แต่ในใจก็คิดว่าทำได้แล้วยังจะมาให้ซ้อมอะไรอีก พอซ้อมแล้วก็รู้ว่าเราทำได้ดีขึ้น ได้เรียนรู้ว่าการเอาใจวางไว้ตรงกลางจะทำงานได้ดีขึ้น ถ้าเอาแต่ใจตัวเองหรือเอาใจคนอื่นมากเกินไปก็ไม่ดี ละครช่วยได้หลายอย่าง

แบ็ค ผมเป็นคนง่ายๆ ไหลไปตามสถานการณ์ ไม่มีอะไรยากไม่มีอะไรง่าย เวลาสองเดือนของการอบรมจากคณะละคร ได้เรียนรู้การทำฟ้ามัดข้อม ละคร ละครใบ้ การทำสมุดบันทึก ส่วนการเรียนรู้กับตัวเองยังไม่ชัดเจน เวลาซ้อมผมไม่เบื่อ

อ.รัศมี คิดว่าตัวเองทำอะไรได้ดีที่สุด แล้วเอาอะไรมาวัดว่าทำสิ่งนั้นได้ดีที่สุด

แบ็ค ทำละครใบ้ได้ดีที่สุด เวลาว่างก็คิดละครใบ้ เล่นให้กันดูกับ “สติชัย”

อ.รัศมี เห็นหรือยังว่าเวลาที่เราชอบสิ่งไหนเราก็ทำด้วยใจรัก ไม่ต้องมีคนมาบอก อย่างเช่น ทำฟ้ามัดข้อม ที่ทุกคนตั้งใจทำงานไม่อยากหยุดพักทานข้าวกลางวัน

แบ็ค สำหรับผม รู้สึกดี เบื่อบ้าง เซ็งบ้าง แต่ก็ฝืนทำไป เพราะลงเรือลำเดียวกันแล้ว ได้ฝึกตัวเองให้กล้าแสดงออก ได้ทำสมุดบันทึก ฟ้ามัดข้อม ปั่นดิน ได้เรียนรู้หลายอย่าง ชอบทำสมุดบันทึกกับวาดรูป ไม่ชอบการวอร์มร่างกาย

สติชัย ตอนแรกที่ละครเข้ามาก็คิดอายคน การแสดงครั้งแรกรู้สึกอาย แต่เมื่อเห็นคนดูแล้วมีความสุขก็ภูมิใจ ได้รู้ตัวเองว่าชอบศิลปะ อยากทำทุกวัน ชอบวาดรูปวิว แต่งลาย

รัตน์ เวลาที่ให้จินตนาการจะชอบมาก เช่น วาดรูปจินตนาการจากใบไม้

คุณวงศวัฒน์ ในกระบวนการละคร ชอบกิจกรรมอะไรมากที่สุด

โย ก็ชอบอยู่ แต่ก็แล้วแต่อารมณ์ ถ้าขี้เกียจ ก็จะพูดอย่างไรก็ไม่เล่น ถ้าพูดแรงก็ทะเลาะกันแต่พี่เขาพูดดีกับเราเลยไม่ทะเลาะ ชอบการทำฟ้ามัดข้อม ชอบวาดรูป ไม่ชอบละคร

อ.รัศมี ถ้ามีละครใหม่มาให้เล่น จะเล่นไหม

โย ไม่แสดงเพราะขี้เกียจซ้อม แต่ถ้าจะให้แสดงก็แสดงได้

คุณวงศวัฒน์ ตั้งแต่ติดตามดู “โย” โยนบอล เห็นว่าเมื่อวานนี้โยนได้ดี สังเกตตัวเองไหม

โย เมื่อวานมีกำลังใจมาจากคนดู และมาจากตัวเอง มีแต่ผู้หลักผู้ใหญ่มาดูก็เลยทำให้ดีที่สุด มีสมาธิในการโยนบอลดีมาก อารมณ์แปรปรวนลดลง ต้องฝึกตัวเอง ไม่ทำก็ไม่ได้

อ.รัศมี มีอะไรที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริง

โย การทำฟ้ามัดข้อมจะเอาไปทำให้พ่อแม่ใส่ไปเกี่ยวข้าว มีคนเห็นแล้วชอบ มาถามผมว่าทำอย่างไร ผมคิดว่าอยากจะเอาไปทำเป็นอาชีพ

รัตน์ สามเดือนที่ผ่านมา (ตั้งแต่ ๑๕ สิงหาคม ถึง ๑๕ พฤศจิกายน) ผ่านทั้งการทำวัตรและการละคร รู้สึกว่าตัวเองมีเหตุผลขึ้นมาก ใจเย็นมากขึ้น เมื่อก่อนขี้โมโห แต่เดี๋ยวนี้คุมตัวเองได้ คิดได้มากขึ้น ได้เรียนรู้ค่าแปลจากบทสวดมนต์

ศักดิ์ ที่ผ่านมา พี่ๆสอนหลายอย่าง ทั้งทำสมุดบันทึก ทำกรอบรูป ได้ทำท่าทางแบบผีบ้า ได้เปลี่ยนแปลงตัวเอง คือได้ตื่นเช้าขึ้น ชอบทำกิจกรรมแต่ไม่ชอบซ้อม

อ.รัศมี เวลาแสดงอายไหม ทำอย่างไรจึงแสดงต่อไปได้

ศักดิ์ เวลาแสดงรู้สึกอาย แต่ก็ยื่นให้เขามอง เดี่ยวเขาก็หัวเราะเอง อายทุกรอบที่แสดง รอบที่อายที่สุด คือ รอบที่เล่นที่โรงเรียนท่าประทาย แล้วเด็กร้องไห้

คุณวงศ์วัฒน์ งานไหนสุขหรือทุกข์ เปอร์เซนต์เท่าไร

ศักดิ์ สุขแปดสิบ ทุกข์ยี่สิบ

ปอง ตั้งแต่ละครเข้ามาก็สนุกดี ไม่เบื่อ แต่อยู่นานๆ ไปก็เบื่อ เพราะซ้อมมาก คิดว่าตัวเองทำได้แล้ว จะซ้อมไปทำไม บางวันก็นอนไปเลย ไม่ซ้อมเพราะจี้เกียจ ชอบทำผ้ามัดข้อมและโยนบอล ทำไปทำมาก็ทำได้ ตอนแรกที่พี่ศักดามาพาทำ ก็คิดว่าจะทำได้ไหม การซ้อมบอลบางทีก็เบื่อ บางทีก็ไม่เบื่อ แต่ซ้อมละครเบื่อกว่า เรียนรู้ว่าการโยนบอลได้สมาธิในการจ้องมอง และประสาทสัมผัสไวขึ้น แต่เมื่อวานสมาธิแตก เพราะคนดูเยอะ ชอบคุณพี่ๆ ที่เข้ามาทำให้พวกผมรำเริง

หมี ละครเข้ามามีเปอร์เซนต์ความสุขมากกว่าความทุกข์ การพาทำกิจกรรมของพี่ๆ ทำให้ตัวเองมีความสุข ลืมความทุกข์ของตัวเอง สังเกตเห็นได้ว่าตัวเองมีความสุข เมื่อก่อนก็คิดอะไรไปเรื่อย ตอนแรกก็คิดว่าพี่จุ่มมาพาทำอะไรเหมือนผีบ้า แต่ทำแล้วก็มีสุขแบบไม่รู้ตัว พี่ๆ พาพูดน่าแต่คำดีๆ พวกผมก็ไม่กล้าพูดคำหยาบ พี่ๆ พาดูหนังแล้วก็คุยกัน เมื่อก่อนดูหนังก็หัวเราะไปเฉยๆ ไม่รู้ความหมาย แต่เดี๋ยวนี้พี่สอนให้รู้จักการดูหนังว่ามันมีสาระ มานั่งคุยกันว่าตัวละครเป็นคนอย่างไร

อ.รัชมี สิ่งที่เราทำ อย่างแรกสุดเป็นการสร้างความสุขให้ตัวเอง เมื่อสร้างประโยชน์ให้ตัวเองแล้ว ก็ยังสามารถสร้างประโยชน์ให้คนอื่นได้

แบ็ค ความสุขที่ไม่รู้ตัวก็มี แต่ก่อนนี้ตอนมาใหม่ๆ พอนั่งเฉยก็คิดถึงบ้าน เพื่อน ครอบครัว แต่พอได้ทำกิจกรรมก็ค่อยๆ หายคิดถึง มาอีกทีก็รู้สึกว่ามีสุขคิดถึงบ้านไปเลย นึกว่าที่นี่คือบ้านผม

หนู่ม รู้สึกดีได้ทำนั่นทำนี่ ชอบวาดรูป แต่จี้เกียจซ้อม ทำแล้วก็ทำให้ดี ชอบหุ่นเงาเพราะสนุกดี

อ.รัชมี คิดอย่างไรที่อาสาเล่นแทนโย (รอบที่รัตนไม่สบาย โยอาสาเล่นแทนรัตน จากนั้น หนู่มอาสาเล่นแทนโย ท่ามกลางความประหลาดใจของทุกคน เพราะหนู่มขี้อายมาก)

หนู่ม คิดว่าตัวเองเล่นได้แต่ก็อาย

ศักดิ์ หนู่มเปลี่ยนไป รับผิดชอบงานมากขึ้น

รัตน หนู่มอารมณ์ร่าเริงขึ้นมาก

หนู่ม อยู่บ้านไม่พูดเหมือนพ่อ คนอื่นว่าเป็นคนขี้

อ้าท ในส่วนของตัวผม รู้สึกสนุก มีความสุข แต่ไม่ชอบซ้อม เพราะซ้ำซาก อารมณ์ดีก็ซ้อมแบบเต็มๆ อารมณ์ไม่ดีก็ไม่ซ้อม ถึงไปเรียกสามสี่ทีเขาก็ไม่มา เดิวนี่กล้าแสดงออก ไม่อาย ชอบทำผ้ามัดข้อม ชอบวาดรูป ค้นพบว่าเมื่อก่อนไม่เคยวาดรูป แต่พอมาวาดก็รู้ว่าตัวเองวาดได้สวย

คุณวงศ์วัฒน์ อะไรคือลักษณะดีๆ ที่เราเปลี่ยนไป

อ้าท เป็นคนอารมณ์ดีกว่าเดิม จากที่แต่ก่อนเป็นคนอารมณ์ไม่ดี

บี มาครั้งแรก พี่ก็พาฝึกสมาธิ พาทำข้อมผ้า พาไปดูไหโบราณ

คุณวงศวัฒน์ สุขหรือทุกข์อย่างไร เปลี่ยนแปลงอย่างไร

บี กล้าสู้หน้าคน เมื่อก่อนนี้อาย ตอนนี้ถ้าคุยก็คุยได้เยอะ เมื่อก่อนมีคนมาคุยก็หันหน้าหนี

อ.รศมี ได้ฝึกอะไรเยอะที่สุดในกระบวนการละครนี้ อะไรเป็นตัววัดว่าเราฝึกสิ่งนั้นได้ดี

บี ฝึกสมาธิ คุ้ได้จากจิตนิ่ง คิดอะไรก็มีใจหนึ่งห้ามเอาไว้ ห้ามใจตัวเองได้ดีขึ้น เกิดจากการฝึกกับพระอาจารย์และการละคร

นำ ผมรู้สึกดี แต่ถ้าเบื่อก็จะไม่เล่นเลย ข้อเสียของตัวเองคือ การพูดเร็ว แต่ก็ตัดสินใจเล่นละคร ซึ่งเล่นแล้วก็เล่นได้ สิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือ ไม่อายคน ไม่ตื่นเต้นเวลาแสดง เมื่อก่อนเป็นคนมีน คือ แต่เดี๋ยวนี้ดีขึ้น เปลี่ยนแปลงตัวเอง เพราะคนอื่นก็เปลี่ยนแปลง อยากแก้ไขเวลาทำวัตร เพราะตื่นไม่ทัน ความจริงก็ตื่น แต่ไม่ลุกเพราะหนาว หดเข้าไปในผ้าห่มเหมือนเก่า

คุณวงศวัฒน์ เข้าใจการสวดมนต์ทำวัตรว่าอย่างไร

นำ เข้าใจว่าเป็นการฝึกตัวเองให้มีสมาธิ

คุณวงศวัฒน์ กระบวนการละครทั้งหมดสองเดือน ได้เรียนรู้อะไรบ้าง

นำ ชอบปั่นกับวาดรูป

อ.รศมี เวลาทำงานปั่น รู้สึกอย่างไร

นำ เห็นดินก็อยากปั่นแล้ว ได้จินตนาการ ต่อไปจะเอาดีทางดนตรี ชอบกลอง

โอน ตัวผมรู้สึกดี เพราะอยู่บ้านไม่เคยทำแบบนี้ ไม่เคยทำวัตร ชอบทำผ้ามัดข้อม ไม่ชอบวาดรูป กล้าแสดงออก ได้เปลี่ยนแปลงตัวเอง คือการตื่นแต่เช้า สองเดือนที่ผ่านมาชอบข้อมผ้ามากที่สุด ไม่เคยรู้ว่าทำอย่างนี้แล้วผ้าจะออกมาลายสวยดี

วุฒิ สำหรับผมตอนแสดงก็รู้สึกดี ไม่ชอบซ้อมแต่ชอบปั่นดิน ไม่ชอบวาดรูปเพราะวาดไม่สวย ชอบทำวัตรนั่งสมาธิ ชอบที่ได้วิ่งทุกเช้า ปกติอยู่บ้าน จะรู้สึกอายน เวลาเจ้าคนนายคนไปหาก็ไม่กล้าสู้หน้า แต่ทุกวันนี้ไม่อายแล้ว เพราะชินกับการที่มีคนดู ได้เปลี่ยนแปลงจากคนใจร้อนมาเป็นคนใจเย็น มีเหตุผลมากขึ้น รู้จักฟังเหตุผล ควบคุมอารมณ์ได้ กลับไปจะตั้งใจทำมาหากิน

เพชร ส่วนผมไม่อายแล้ว ชอบทำวัตรเพราะสนุกดี อยู่บ้านไม่เคยทำ เมื่อก่อนเดินเข้าวัดก็ไม่กล้า เพราะคนแก่บอกว่าผีเยอะ อยู่นี้ได้อ่านหนังสือสวดมนต์ ตอนอยู่บ้านไม่เคยอ่าน ตอนนี้สมองโปร่งโล่ง ละครก็ทำให้ได้แสดงออก และได้รับผิชอบ แต่เวลาเบื่อก็หนีมานอน ชอบออกไปรับบาตร เพราะได้เดินร่างกายแข็งแรง

คุณวงศวัฒน์ กระบวนการตรงไหนอยากให้ทำต่อ

เพชร ทำวัตรกับเล่นละคร

รัตน์ อยู่กับพระก็ดี ได้ภูมิใจตัวเอง อยู่กับพระไม่กระโดดกระดาก ได้สมาธิ

ศรี ได้สิ่งดีๆ หลายอย่างในทุกกิจกรรม ได้เปลี่ยนแปลงตัวเอง คือตื่นแต่เช้ามาทำวัตร รู้สึกว่าตัวเองมีสติขึ้นมา มีการควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีขึ้น ชอบทำวัตรและอบสมุนไพรมะ และการละคร

จួយ ได้ความรู้หลายอย่าง เปลี่ยนแปลงตัวเองคือได้ ตั้งแต่เช้า เพราะมีคนมาปลูก ชอบทำผ้ามัดย้อม
อย่างอื่นไม่ชอบเลย

คุณวงศวัฒน์ กระบวนการทั้งหมดที่ทำมา พวกเราคิดว่าโดนใจบ้างไหม ใช่หรือไม่กับการ
เปลี่ยนแปลงตัวเอง

หมี เปลี่ยนแปลงมาก กล้าเสนอความคิดให้คนอื่นฟัง กล้ายกมือพูด พูดแล้วมีความสุข ได้พูด
แลกเปลี่ยนกับเพื่อน คิดอยู่สองข้อว่า เป็นพระเอก กับเป็นตัวตลก อย่างไหนดีกว่ากัน ก็คิดว่าเป็นตัว
ตลกดีกว่า เพราะไม่ต้องเก็บความรู้สึกแบบพระเอก

อ.รศมี ถ้าเราตั้งศูนย์เยาวชนขึ้นมา พร้อมจะมาช่วยงานไหม

หมี คิดตั้งแต่เมื่อวานนี้แล้ว อยากช่วยเพราะตัวเองเคยทำผิดมาแล้ว จะได้มาบอกให้คนอื่นเขารู้ว่า
อย่าทำผิด (ช่วงเสวนารู้สึกอาย แต่ตอนหลังก็มาคิดว่าได้สอนคนอื่น-คุณวงศวัฒน์)

อ.รศมี ถ้าให้ช่วยประสานงานในการทำงานกับเยาวชนแบบนี้ในชุมชนจะทำได้ไหม

หมี ถ้ารวมกลุ่มกันได้ ก็ทำได้ แต่ถ้าให้ไปตามคนมาทำทีละคน ก็ไม่สามารถทำได้

โย ได้ตั้งแต่เช้า ได้เงินจกรม

รัตน กิจกรรมกับพระช่วยได้ ห้าสิบเปอร์เซ็นต์ ช่วยทำให้สงบขึ้น

เบ็ค ได้ตั้งแต่เช้า ได้รับผิชอบ

ปอง ได้เปลี่ยนแปลงทุกอย่างตั้งแต่เข้ามา ได้ซักผ้าเอง จากเมื่อก่อนตื่นสี่โมงเย็น เดี่ยวนี้ตื่นตีห้า
ถึงแม้จะทำได้ไม่ดีทั้งหมด ก็ถือว่าทำได้ดีแล้ว อยู่บ้านสบายมาก เหมือนพระราชา กินข้าวแล้วก็ออก
นอกบ้าน อยู่เหมือนแผ่นดินพลิก

อ.รศมี เราจะรักษาการเปลี่ยนแปลงนี้ไว้ได้อย่างไร

ปอง คิดว่าทำได้ เพราะมีความคิดดีขึ้น อยากเรียน เรียนจบแล้วจะไปต่อช่าง เล่าให้แม่ฟัง และอยาก
ทำเพื่อให้แม่สบายใจ (เปลี่ยนแปลงเพื่อตัวเองและเพื่อแม่-คุณวงศวัฒน์)

เม็ค อยู่ในเขตวัดรู้สึกดี ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ดีขึ้น แต่ไม่ค่อยได้ทำวัตร

รัตน การนั่งสมาธิช่วยได้มาก ถ้าอยู่บ้านแล้วนั่งสมาธิ คนอื่นก็จะว่าบ้า

หมี อยู่ที่วัดทุกคนไม่กล้าโกหกพระ ถือทางธรรม ใจยืดศาสนา มาใหม่ๆไปปรับบาตรก็เก็บแต่ขนม
ไว้กับตัวเอง พระก็บอกว่าระวังจะเป็นเปรต เราก็ก้าว คิดว่าตัวเองยังมีเล่ห์เหลี่ยม ยังโกหกเจ้าหน้าที่อยู่
แต่ไม่กล้าโกหกกับพระ เพราะคิดว่ากรรมและบุญมีจริง

รัตน วัดได้ฝึกความสงบเสงี่ยมให้กับเราโดยไม่รู้ตัว ช่วยได้มากกว่าการไปอยู่ที่ศูนย์อื่นๆ ที่ขังได้แต่
ร่างกาย

หมี เวลากลับไปบ้านนั่งพับเพียบ แม่ก็จะงง เพราะเมื่อก่อนนั่งเอาสบายเชื่อว่า

เม็ค อยู่ที่นี่ได้ฝึกกิริยามารยาทขึ้นเยอะ

ภาคผนวก จ

ผลของโครงการฯจากมุมมองของสมาชิกฯ

ข้อความจากสมุดบันทึกของสมาชิกจำนวนหนึ่ง แสดงความรู้สึกที่เขามีต่อกิจกรรม ในวันที่ ๒๗ กันยายน ก่อนถึงวันนำเสนอครั้งแรก และ วันที่ ๒๘ กันยายน อันเป็นวันแสดงงาน ดังนี้

๑. ปอง

“วันนี้เป็นวันที่ ๔๑ แล้ว ที่ผมได้มาอยู่ที่วัดบึงวังยาว วันนี้ผมได้ทำกิจกรรมแล้วก็ไปทานอาหารกับเพื่อน แล้วก็มาทำกิจกรรมต่อ พรุ่งนี้ผมก็ได้เล่นละครแล้วครับ แล้วก็จะได้เจอน้องแล้ว ดีใจมากผมจะทำพรุ่งนี้ให้ดีที่สุด วันนี้ก็ไม่มีอะไรแล้วครับ” ๒๗ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้เป็นวันที่ ๔๑ แล้ว ที่ผมได้มาอยู่ที่วัดบึงวังยาว วันนี้สนุกมากครับแล้วก็ดีใจมากที่ได้เล่นละคร แล้วได้เล่นเกม แล้วก็มาทานอาหารกับแม่ละน้อง พ่อแม่กับน้องไป ผมก็มาเล่นกีฬากับเพื่อนๆ แล้วก็มานอน” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

๒. พงษ์

“ความรู้สึกดีจะได้แสดงละครเป็นครั้งแรกของผม ก็ดีใจที่ได้แสดงละครต่อหน้าผู้คนมากๆ เพราะผมเป็นคนขี้อาย แต่ผมก็ทำได้ ผมภูมิใจในตัวเองมากเพราะว่าไม่เคยเลย ถ้าไม่ได้มาอยู่ที่นี่ผมคงไม่มีโอกาสได้ความรู้ ต้องขอขอบคุณทีมงานบ๊อดและกลุ่มงานต่างๆ ที่ให้โอกาสพวกผมได้เป็นคนดี ผมจะไม่ลืมพระคุณนี้เลยครับ ถ้าผมอยู่ข้างนอกก็คงมีโอกาหาเงินบ้าง ออกไปผมจะตั้งใจทำงาน ผมได้เรียนรู้หลายอย่าง แต่ละอย่างล้วนเป็นอาชีพที่จะสร้างตัวทำเป็นอาชีพได้ และดีใจที่ญาติของน้องๆ ได้มาดูการแสดง ส่วนผมกับเพื่อนศักดิ์ พ่ออยู่ไกลเลยไม่ได้มาดูการแสดง...”

๒๗ กันยายน ๒๕๕๑

“ความรู้สึกของผมก็ดีครับที่ได้แสดงละคร ดีใจที่พ่อก็ได้มาดูด้วย ที่แรกนึกว่าพ่อจะไม่มา ดิ้นเดินมากครับ เพราะไม่เคยเล่นแบบนี้มาก่อน ก็รู้สึกสนุกดี พ่อไม่ได้คิดมากก็มีได้ยิ้มได้หัวเราะ ต้องขอขอบคุณท่านรองผู้ว่าฯ ที่นำสิ่งของมาบริจาค ไม่เคยแต่งตัวตลกมาก่อน เล่นละครก็สั้น แต่ผมก็ทำได้ ภูมิใจในตัวเองมาก มันทำให้ผมกล้าแสดงออกต่อหน้าผู้คนเยอะๆ ที่ผ่านๆ มา ผมไม่เคยทำแบบนี้ นี่ทำให้ผมกล้าพูดกล้าทำขึ้น แต่ว่าจะทำแต่เรื่องดีๆ เท่านั้น ก็ได้รับคำชมจากพระอาจารย์ ท่านว่าทำได้ดีมาก ท่านพระอาจารย์ผมเลยตอบท่านว่าผมไม่ได้บ้า คนอื่นทำได้ผมก็ต้องทำได้เพราะผมก็กินข้าวเหมือนเขาเหมือนกัน ไม่มีอะไรจะเหนือไปกว่าคนได้ ความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น ผมจะสู้ต่อไป” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

๓. โย

“วันนี้รู้สึกเหนื่อยนิดหน่อยแต่ก็ดีครับเพราะว่ามันเป็นหน้าที่ที่จะต้องแสดงออกให้คนดู วันนั้นคงจะมีคนมาดูหลายคนแล้วก็มิกิจกรรมมากมาย มีทั้งเกมทั้งละคร แล้วผมก็ได้เล่นตั้ง ๓ ชนิด เล่นทั้งละครทั้งภาษามือ

และจกกลิ้ง และนี่ก็ผมไม่เคยทำมาก่อนเลยแล้วก็มีญาติมาดูด้วย ก็อาวยครับ แต่นี่ก็เป็นการเปิดตัวของพวกเขา ผมจะทำให้ดีที่สุดที่ผมจะทำได้” ๒๗ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้รู้สึกดีสนุกมากเลยที่ได้เล่นละครให้คนดู ผมก็ตื่นเต้นมากแต่ผมก็เล่นได้จนจบ ทุกคนก็เล่นดีมากเลยครับ ทุกคนก็ทำเต็มที่แล้วครับ เต็มความสามารถที่ได้ซ้อมมาไม่กี่วัน แล้ววันนี้ก็มีคนมาดูมากพอสมควร ญาติผมก็มาดูหลายคน แฟนผมก็มาดูด้วย เขาบอกว่าผมเล่นได้เหมือนมาก ก็ดีครับที่มีคนชม โดยเฉพาะแฟนของผมก็ดีใจมากเลยครับ วันนี้ก็มีกิจกรรมหลายอย่างที่ให้คนได้เล่นได้ประกวด สิ่งที่คุณเองได้ทำก็ภูมิใจตนเองเหมือนกันที่มีวันนี้ครับ” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

๔. ปี

“ความรู้สึกดีทุกวันแหละเพราะมันไม่เหงา มาแรกๆ ก็เหงาอยู่ แต่อยู่ไปอยู่มานันก็หายเหงา วันนี้แม่ก็จะมาเยี่ยมผม ยิงดีใจ อยู่ที่นี่ก็ดีแต่ไม่เกิน ๔ เดือนนะ เอาละผมก็ไม่มีอะไรมา ผมจะนอนแล้ว” ๒๗ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้รู้สึกดีมากเลย ผมดีใจที่ได้แสดงออกครับ ตอบไม่ได้เลยว่าดียังไง วันนี้ผมได้เห็นหน้าแม่แป๊บเดียวเอง ผมไม่ค่อยกับแม่เลย ไม่มีอะไรมาครับ ผมบอกได้แค่นี้ครับผม” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

๕. วุฒิ

“วันนี้ผมรู้สึกดีที่ผมได้ทำซุ่มเตรียมจัดงานวันพรุ่งนี้ ผมตื่นเต้นมากครับ และวันพรุ่งนี้ญาติจะได้มาเยี่ยมจะได้เห็นหน้าลูกเมียและได้เห็นทุกๆ คนที่เข้ามาในงานของวันพรุ่งนี้ และสิ่งที่ไม่ดีคือคิดถึงบ้านครับ อยากไปเยี่ยมบ้านมากที่สุดเลยครับ และไม่ค่อยมีเวลาที่จะได้วิ่งออกกำลังกาย อยากมีเวลาเล่น เช่น ตะกร้อ ต่อยมวยครับ” ๒๗ กันยายน ๒๕๕๑

“ความรู้สึกดีครับที่ผมได้แสดงละครเรื่องผู้เสียสละ ผมรู้สึกสนุกมากครับและได้เห็นหน้าลูกและเมียและผู้คนมากมาย ผมรู้สึกตื่นเต้นมากครับ ผมดีใจมากครับที่ได้เห็นทุกๆ คนมีความสุขและดีใจที่มีญาติมาเยี่ยม ผมดีใจถึงกับกินข้าวไม่ได้เลยครับ ผมก็ดีใจที่วันพรุ่งนี้จะได้ไปอบสมุนไพรม ผมรู้สึกตื่นเต้นมากครับและดีใจที่ได้ไปซ้อมฟุตบอล ผมชอบซ้อมบอลมากครับ มันได้กำลังดีครับ” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

๖. ศักดิ์

“ความรู้สึกของผมไม่ดีเท่าไรครับ ผมไม่ได้อยากเล่นละครเท่าไรหรอกครับเพราะว่าผมเล่นไม่ดี กลัวจะทำให้เสียงานใหญ่ของทางการ กลัวว่าทางเจ้าหน้าที่ต้องเสียเวลามาดูคนบ้าๆบอๆ แล้วยังไม่เป็นคนดีของสังคม ทำไมพวกพี่ก็รู้ว่าคนบ้าตามถนนหนทางเป็นยังไงก็เหมือนกันแหละครับ มันเป็นเรื่องของบุญ กรรม วาสนา ไม่มีใครที่อยากเกิดมาบ้าหรือครับแต่มันเป็นเรื่องของบุญ กรรม ยาเสพติด พวกท่าน

พยายามอย่าพูดเรื่องที่ผมด้อยมากๆ บางทีผมก็คิดมันเป็นเรื่องจริง ขอจบละครับ จากคนบ้า” ๒๗
กันยายน ๒๕๕๑

“ความรู้สึกก็ดีใจ พวกพี่ๆ ท่านเจ้าหน้าที่ที่ให้กำลังใจผม ไม่ได้ขอคะแนนเห็นใจนะครับแต่ผมรู้สึกดีบ้าง
ที่ผมยังมีค่าต่อสังคม อะไรที่มันไม่ดีต่อตัวผม ขอโหดกรรมด้วย ผมไม่คิดสั้นหรือครับแต่พวกท่านคง
ดูออก บางทีมันก็ดูเหมือนว่าโลกนี้มันไม่สวยงามเลย อยากอยู่ในทางธรรมมากกว่า จากคนบ้า” ๒๘
กันยายน ๒๕๕๑

๗. ถิตย์

“วันนี้ได้ซ้อมใหญ่แต่ยังไม่ดีเท่าไรแต่พอถึงวันแสดงคงต้องทำให้เต็มที่เพราะเจ้าหน้าที่มาชมเยอะมาก
และดีใจที่ได้ทำซุ้มกิจกรรม คงจะสนุกดีเพราะเราเป็นคนดูแลและจัดทำเอง อยากให้คนมาชมและร่วม
กิจกรรมเยอะๆ จะได้มีความสุขสนุกด้วยกัน ผมอยากให้แม่มาดูผมเล่นด้วย แม่คงมีความสุขที่เห็นผมเล่น
ละคร แต่แม่คงมาไม่ได้เพราะแม่สุขภาพไม่ค่อยดีและอายุมาก แต่ผมไม่ให้มาเพราะกลัวแม่ลำบากที่มา
แต่ผมก็สบายใจดีถึงแม่ไม่ได้มา รอให้ลากลับบ้านผมถึงเล่าให้แม่ฟังก็คงมีความสุขเหมือนกัน” ๒๙
กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้เป็นวันที่สนุกและภูมิใจที่ตนทำได้ ถึงจะไม่ดีเท่าไรแต่ผมก็ทำสุดสามารถ ตอนแรกที่ผมจะแสดง
ผมก็ตื่นเต้นมาก ไม่รู้จะทำยังไง แต่พอทำแล้วผมก็สบายใจมาก และตอนบ่ายที่ได้ทำซุ้มกิจกรรมก็สนุกดี
อิมเลย เพราะท่านแต่ขนมครก ผมว่ามันอร่อย นานๆที่ได้กิน ต้องกินให้สะใจไปเลย ผมอยากให้
จัดงานนี้อีกถึงจะนานๆครั้งนะครับ ตอนนี้ก็สบายใจดีที่ได้อยู่กับเพื่อนๆทุกคนที่รักกันและร่วมทำอะไร
ด้วยกัน ทุกคนเก่งมากครับที่ทำกิจกรรมได้ดีมากครับ ถึงจะเข้าใจกันเรื่องการพูดจาแต่พวกเขาไม่นานก็
ดีกันเอง ขอขอบคุณทุกฝ่ายราชการที่เปิดโอกาสให้เราทำสิ่งต่างๆที่ดี และได้มีความทรงจำดีๆในชีวิตอีก
อย่าง ขอขอบคุณครับ” ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑

๘. เพชร

“ความรู้สึกของผมก็สบายใจดี ร่างกายแข็งแรง และผมก็ตื่นเต้นที่จะได้เล่นละครชาวประมงคนหาปลา ผม
ไม่เคยเล่นละครสักที นี่เป็นครั้งแรกในชีวิตของผมที่คุณจะได้ยินและได้ฟัง ถ้าผมเล่นไม่ถูกหรือผิดพลาด
ไปขอให้พวกพี่ๆ ทุกคนคงไม่ว่านะครับ รักแม่มาก สุดท้ายนี้ผมไม่มีอะไรมา รাত্রีสวัสดีครับพี่ๆ นอน
หลับฝันดีนะครับ” ๓๑ กันยายน ๒๕๕๑

“ความรู้สึกวันนี้ผมก็สบายใจดี ร่างกายแข็งแรง ดีใจที่สุดในโลกจนพูดไม่ออก ดีใจที่แม่มาเยี่ยมและพี่น้อง
และขอขอบคุณพี่กิ้ง คุณครูบาอาจารย์ ที่อยู่ที่พักอาศัยและคณะกรรมการฟื้นฟูบำบัดและคณะกรรมการ
รวมถึงท่านรองผู้ว่าราชการพร้อมทั้งแขกผู้มีเกียรติทุกๆ ท่านที่มีเมตตาอย่างล้นพ้น ขอให้ทุกท่านเจริญ

ก้าวใหญ่ในหน้าที่และการงานสมใจปรารถนาทุกสิ่ง รวมถึงท่านผู้ว่าฯ ขอให้ท่านสุขภาพแข็งแรงอยู่เป็น
มิ่งขวัญและขวัญกำลังใจให้พวกเราผมและชาวจังหวัดมหาสารคามทุกคน จงมีความสุขรวมถึง
คณะกรรมการทุกๆ คนพร้อมทั้งครอบครัวของผมมีความสุข” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

๘. อัท

“วันนี้ผมรู้สึกดีครับเพราะวันพรุ่งนี้จะเป็นวันที่รอคอยวันที่ญาติเยี่ยมและได้ยืนยันว่าจะได้ลากลับบ้าน ผมก็
ดีใจครับและพรุ่งนี้จะได้แสดงออก ก็ดีใจและได้ทำกิจกรรมหลายอย่าง สนุกแน่ วันนี้ผมก็มีแก่นี่แหละ
ครับ” ๒๗ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้ผมรู้สึกดีมากเลยครับ วันนี้ผมได้แสดงออกและดีใจวันนี้แม่ผมมาเยี่ยม มีพี่มีน้อง หลานด้วย วันนี้
ผมสนุกมากได้เล่นละคร ได้เห็นผู้คนหลายคนมากและได้ทำกิจกรรมต่างๆ หลายอย่าง แต่ก็เหนื่อย
เหมือนกัน แต่ก็สนุกครับ ของกินก็เยอะมาก วันนี้ผมก็มีแก่นี่ครับ” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

๑๐. โอน

“วันนี้ก็เหนื่อยมากเพราะต้องซ้อมละครหนักเพื่อจะไปแสดงในวันนี้ แต่ผมก็รู้สึกตื่นเต้นมากเลยเพราะ
ผมไม่เคยแสดงแบบนี้มาก่อน แต่วันนี้ผมก็รู้สึกดีใจที่ได้แสดงออกและได้แสดงให้ท่านรองผู้ว่าฯ คุณ และ
ผู้ปกครองทุกท่านดู ผมก็รู้สึกดีใจมากเลย แต่ผมก็อยากกล้าแสดงออกได้กว่านี้ แต่ผมก็จะเหนื่อย ผมก็จะ
ทนเอาครับ” ๒๗ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้ผมรู้สึกสบายดี แต่ก็รู้สึกเหนื่อยมากเลย แต่ผมก็รู้สึกดีใจที่ได้ยืนยันว่าวันจันทร์จะได้ไปอบ
สมุนไพร ผมก็ดีใจมากเลย” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

๑๑. น้า

“วันนี้ผมรู้สึกดีใจมากครับที่ผมได้ตื่นแต่เช้าไปปรับบาตรกับพระอาจารย์และก็ดีใจที่เพื่อนๆ พี่ๆ ที่เป็นห่วง
ผมมาก มีร้องไห้วันที่ผมกลับมาจากโรงพยาบาล ผมก็คิดถึงเพื่อนเหมือนกัน”

๒๗ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้ผมก็ดีใจมากเลยครับและเปิดเพลงประกอบให้เพื่อนครับ และก็มีญาติมาเยี่ยม ผมดีใจมากและอยาก
ให้มีกิจกรรมดีทุกวันเลยครับ” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้รู้สึกดีครับที่ได้ไปเล่นละครที่นาคุณครับเพราะผมไม่เคยทำอย่างนี้เลย ยังไงผมก็ต้องทำเต็มที่ครับ
วันที่ ๒ พรุ่งนี้เองครับ” ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

“วันนี้ตอนเช้าก็ได้ซ้อมละครเพื่อจะได้ไปเล่นที่โรงเรียนผดุงนารีครับ และผมก็ดีใจมากที่ได้แสดงออกได้ครับ” ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

๑๒. แม็ค

“วันนี้ก็ดีใจครับ เป็นวันที่ได้แสดงออกและได้พบญาติและดีใจมากครับที่ได้ทำอะไรหลายอย่างทั้งเล่นละครสุดขูดผู้เสียสละและเฝ้าซุ้มสนุกมากๆ ครับ และได้ทานข้าวกับสาวๆ อร่อยมากครับ วันนี้ก็ไม่มีอะไรมากครับ” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้ก็สนุกและรู้สึกดีครับ ตอนเช้าก็ได้ไปปรับบาตรกับพระสงฆ์ครับ ก็ได้ไปดูนาข้าวก็รู้สึกคิดถึงนาตัวเองมากครับ ตั้งแต่เข้ามายังไม่เห็นนาตัวเองเลยครับ ไม่รู้จะเหมือนกันหรือเปล่า แต่ผมก็ไม่คิดมากหรอกครับเดี๋ยวก็ได้ไปบ้านแล้วครับ ไม่รู้จะได้ไปตอนไหนครับ ต่อมาก็ประชุมเช้าแล้วก็ได้ฟังเพื่อนๆ พูดความรู้สึกของแต่ละคน ต่อมาก็ไม่ค่อยสบายปวดหัวครับ ก็ไม่ได้ซ้อมละครกับเพื่อนๆ ครับ แต่ตอนบ่ายก็พอเล่นได้ครับก็สนุกดีครับ มีอะไรหลายๆ อย่างเล่น ไม่รู้ว่าเป็นอะไรคิดถึงพ่อครับ ได้เห็นพ่อครั้งเดียวตั้งแต่วันที่อยู่ในเรือนจำตอนที่พ่อมาลงมาจากกรุงเทพฯ ครับ ตั้งแต่นั้นมาก็ไม่เห็นอีกเลยครับ คิดถึงพ่อทั้งวัน ไม่รู้วันไหนจะได้เจอพ่ออีก ไม่รู้ว่าท่านจะสบายอยู่หรือเปล่า ผมไม่เคยเห็นพ่อร้องไห้ซักที แต่พอผมถูกจับผมก็ได้เห็นพ่อร้องไห้ครับ ตอนที่ผมยังไม่ถูกจับผมนึกว่าพ่อจะไม่รักผมซะแล้วที่ผมทำตัวไม่ดีต่อท่าน มารู้ทีหลังมันก็รู้ว่ายังไม่ได้คิดอะไรที่ตัวเองได้ทำอะไรลงไป แต่ตอนนี้ก็รู้แล้วครับว่าตัวเองยังมีค่าอยู่ พ่อเคยบอกว่าถึงผมจะเป็นอย่างไรพ่อก็ยังรักอยู่ พ่อบอกไว้แบบนี้ครับ” ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๑

๑๓. ศรี

“วันนี้ผมก็รู้สึกดีนะครับที่พรุ่งนี้ผมและเพื่อนๆ จะได้แสดงความสามารถหลายๆ อย่างให้ผู้คนดู ผมรู้ตัวเองดีว่าผมไม่มีความสามารถมากสักเท่าไร แต่ถึงอย่างไรผมก็จะทำให้ดีที่สุดเท่าที่ผมจะทำได้ครับ” ๒๗ กันยายน ๒๕๕๑

“ในวันนี้ผมก็รู้สึกดีนะครับที่ได้แสดงความสามารถให้ผู้คนดู ถึงแม้ว่าผมจะแสดงได้ไม่ดีสักเท่าไร แต่ผมก็ภูมิใจในตัวเองนะครับว่าอย่างน้อยตัวเราเองก็ยังมีคุณค่ามีความสามารถอยู่”

๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้ผมก็ได้ไปแสดงละครเรื่องผู้เสียสละที่โรงเรียนผดุงนารี มีน้องๆ นักเรียนมาดูพวกผมแสดงเยอะพอสมควร นี่ก็เป็นครั้งที่ ๒ ที่พวกผมได้ออกไปแสดงข้างนอกครับ ส่วนเรื่องความรู้สึกผมก็รู้สึกดีครับที่

“ได้แสดงความสามารถในการเล่นละครให้คนดู ถึงแม้ว่าผมจะเล่นไม่ค่อยเก่งสักเท่าไรแต่ผมก็ภูมิใจในตัวเอกรับ” ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

๑๔. หนู่ม

“วันนี้ผมรู้สึกตื่นเต้นมากเพราะว่าผมจะได้แสดงละคร” ๒๖ กันยายน ๒๕๕๑

“ความรู้สึกวันนี้ผมได้แสดงละคร ก็ดีครับ ที่แรกก็ไม่คิดว่าจะมีคนดูมากอย่างนี้ ได้ไปเจอใครมากมายแต่ว่าไม่ค่อยดีเท่าไร กลับมาก็ไม่ได้กินข้าวเลย” ๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

“วันนี้ผมรู้สึกดีที่ได้แสดงละครและมีคนมากมายเลยครับ และก็จะได้ไปอบสมุนไพรแล้วใกล้จะได้ลากลับบ้าน เหลืออีกแค่เดือนกว่าๆ เองก็จะได้กลับบ้านจริงๆ แล้ว แต่ว่าก็เป็นแค่ความคิดเอง จะพยายามไม่คิดถึงบ้าน วันนี้รู้สึกตื่นเต้นมาก” ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

๑๕. จุ้ย

“วันนี้ผมมีความรู้สึกดีครับ แต่ว่าผมตื่นสายไปนิดหน่อยครับ ผมจะปรับปรุงตัวเองให้ดีที่สุดครับ ความรู้สึกของผมในวันนี้ ผมรู้สึกสนุกดีมากที่ได้แสดงละครทั้งที่ผมไม่เคยทำมาก่อนครับ แล้วก็มีคุณตำรวจมาเยี่ยมแล้วก็มาให้ความรู้หลายๆ อย่างครับ” ๒๗ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้ผมรู้สึกดีมากที่ได้พบแม่-ยาย ผมรู้สึกดีมากครับที่ได้แสดงละคร แล้วก็ทำให้ผมได้แสดงออก ความรู้สึกของผมก็มีแค่นี้ครับ” ๒๘ กันยายน ๒๕๕๑

๑๖. หมี่

“วันนี้ได้วาดภาพและดูผลงานตัวเอง ภูมิใจมากครับและผมจะทำตามกิจกรรมทุกอย่าง ตัวผมเองเริ่มเข้าใจแล้วว่าพวกพี่ๆ จะให้อะไรกับตัวผม ตอนนั้นผมยังคิดไม่ได้เพราะผมยังคิดถึงเสพติดพวกนั้นอยู่ ผมขอสัญญากับพวกพี่ๆ ว่าผมจะไม่กลับไปใช้มันอีก ผมจะเป็นเด็กดีที่สอนง่ายเพราะจะได้กลับบ้านแล้วครับที่ ดีใจมากเลยและจะรอคอยวันนั้น วันที่เป็นจริง” ๓๐ กันยายน ๒๕๕๑

“วันนี้ความรู้สึกดีก็เพราะว่าได้วาดภาพบ้านของตัวเอง เหมือนได้ไปอยู่ที่บ้านจริง และผมจะรอความรู้สึก นั้นที่เป็นจริง ผมต้องกลับให้ได้เพราะหลวงตาผมไม่สบายมาก คนเรานั้นไม่ดีไปหมดทุกอย่างหรอกครับ”

๓ ตุลาคม ๒๕๕๑

๑๗. แบ็ค

“วันนี้ผมมีความรู้สึกที่ดีมากที่ผมได้ระบายความรู้สึกของผมออกไปเมื่อตอนประชุมกลุ่มเช้า มันไม่เชิง ความรู้สึกหรอกครับ แต่ผมจะพูดออกไปด้วยความรู้สึกที่ผมมีอยู่ เพราะผมไม่ชอบเหมือนกันแบบว่าต่อ

หน้าพูดอย่างลับหลังพูดอีกอย่าง ตามนิสัยของผมแหละครับ วันนี้พวกเราได้ซ้อมละคร ผมมีความรู้สึกที่ดีครับมากเลยครับ ผมไม่คิดไม่ฝันว่าผมจะได้ทำในสิ่งที่ผมไม่เคยทำและไม่กล้าด้วยซ้ำ ผมมีความรู้สึกประทับใจมากมายเลยครับ ผมก็ไมรู้เหมือนกันว่าผมทำได้ไง เพราะที่ผมไปที่วัดมหาชัยแหละครับ ผมได้ฟังพระอาจารย์ท่านพูดถึงเรื่องของสุรา มันโดนใจผม มาที่แรกที่เชียงใหม่ให้พวกเราวาดรูปที่ได้ไปพบ แต่ผมไม่พบผมเลยจินตนาการว่ามันขึ้นมา พี่เชียงใหม่มาดูแลบอกให้ผมไปเขียนบทละครคร่าวๆ ขึ้นมา แต่ทุกอย่างมันมาเรื่อยๆ ผมเลยเขียนลงไปจนกลายเป็นละคร นี่แหละครับที่มาที่ไปของละครเรื่องนี้ ผมดีใจครับที่ทุกคนตั้งใจเล่นละครเรื่องนี้ บางคนก็ไม่อยากจะเล่นแต่ก็เล่นจนได้ เช่น พี่ศักดิ์ รายนี้เอาใจไม่ค่อยถูกว่าจะมาแบบไหน อีกรายก็ บี ครับ รายนี้ไม่ชอบเล่นละครเลย แต่อะไรไปโดนใจก็ไมรู้ นี่แหละครับทำให้ผมมีความรู้สึกที่ดีอย่างมาก ผมเริ่มมีความรู้สึกมั่นใจมากขึ้นที่จะทำอะไร ผมมีความรู้สึกว่าทุกคนที่นี่จะไม่คัดค้านละครเรื่องนี้เลย ทั้งๆ ที่ผมอยากให้มีส่วนคนที่คัดค้านบ้างหรือมีความคิดเห็นบ้างเพราะผมอยากมีความรู้เพิ่มมากขึ้น เพราะเพื่อมีอีกผมจะได้เอาความรู้ต่างๆ นี้ไปเพิ่มเติม ไม่เชิงผมหลงตัวเองหรือกนะครับ ผมว่าการเขียนนี้แหละคือพรสวรรค์ของผมเพราะถ้าผมได้เขียนอะไรซักอย่างหาที่ลงหรือหยุดยากมากแหละครับเพราะความคิดของผมหรือสมองของผมมันจะคิดมาเรื่อยๆ ผมว่าตรงนี้แหละคือพรสวรรค์ของผม” ๒๓ ตุลาคม ๒๕๕๑